

ประวัติความเป็นมาของพระวรุณในวรรณคดีสันสกฤต

ตามคติของชาวอินเดียเกี่ยวกับพระวรุณในวรรณคดีสันสกฤตนั้น มีแนวความคิดต่างกันและเหมือนกันบ้างในแต่ละสมัย กล่าวคือในสมัยพระเวทเริ่มแรก ชาวอารยันเคารพนับถือบูชาพระวรุณในฐานะเทพผู้มีพละกำลังมากคนหนึ่ง ต่อมาในสมัยกาศยฐานะของพระองค์ลดจากความเป็นเทพผู้ยิ่งใหญ่เหลือเพียงความเป็นเทพเจ้าแห่งน้ำและโลกบาลประจำทิศตะวันตกเท่านั้น ฐานะแห่งเทพนี้ยังคงปรากฏอยู่เสมอแม้กระทั่งในสมัยปุราณะ ตามลักษณะอาการที่แสดงมานี้ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์ให้เห็นประวัติความเป็นมาของพระวรุณในวรรณคดีสันสกฤตโดยละเอียดยิ่งขึ้น เฉพาะอย่างยิ่งในสมัยที่มีวิวัฒนาการได้แก่ ในสมัยพระเวท สมัยกาศย และสมัยปุราณะ ทั้งนี้เพื่อให้เห็นแนวความคิดของชาวอินเดียที่มีต่อเทพเจ้าองค์นี้ ทั้งในตำนานกำเนิด ครอบครัวยุ และที่อยู่ ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันในสมัยดังกล่าว

พระวรุณในสมัยพระเวท ชนชาติอารยันมีความเชื่อว่า สรรพสิ่งทั้งหลายและปรากฏการณ์ทางธรรมชาติทั้งหมดล้วนมีมนุษย์อยู่ ล้วนมีชีวิตจิตใจศักดิ์สิทธิ์ มีพลังอำนาจ ซึ่งได้พัฒนาเป็นเทพเจ้าทั้งหลาย และเคารพนับถือว่าเป็นนุตลาธิษฐาน มีอิทธิปาฏิหาริย์ยังให้มนุษย์เกิดความขลาดกลัว เพราะสามารถจะบันดาลโชคเคราะห์ให้กับตนได้ จึงพากันสวดสรรเสริญอุทิศเครื่องบูชาบวงสรวง เพื่อให้เทพเจ้าเหล่านั้นคลายความพิโรธและโปรดปราน เทพเจ้าที่แท้จริงในสมัยพระเวทจะมีแรงบันดาลใจด้วยลักษณะอารมณ์แบบมนุษย์ เกิดเช่นมนุษย์แต่เป็นอมตะ ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นตัวแทนของปรากฏการณ์ทางธรรมชาติต่าง ๆ เช่น เทยาส (เทยาส) ปรฤดีวิสุริยะ และอุษา เป็นต้น

ชาวอารยันในสมัยพระเวทได้จำแนกทวยเทพออกเป็น ๓ กลุ่ม ๆ ละ ๑๑ องค์ ความเหลวภูมิ ๓ ชั้น ดังนี้คือ

๑. เทพเจ้าประจำท้องฟ้า เช่น เทยาส ปฤถิวี พระวรุณ และพระมีถระ เป็นต้น
๒. เทพเจ้าประจำบรรยากาศ เช่น พระอินทร์ พระพรหฺมัน และคณะเทพุทธะ เป็นต้น
๓. เทพเจ้าประจำแผ่นดิน เช่น พระอัคนี พระโศมะ และพระสร้สวคี เป็นต้น

แนวความคิดดั้งเดิมเกี่ยวกับเทพเจ้าในเทพปกรณัม ส่วนใหญ่เริ่มต้นมาจากเทพเจ้าแห่งท้องฟ้า และเทยาสเป็นเทพเจ้าแห่งท้องฟ้าองค์แรก ที่เป็นนามธรรมคู่กับปฤถิวีจนเกือบจะแยกกันไม่ออก เทพทั้งสององค์เป็นสัญลักษณ์ของสวรรค์และโลก แต่เทพเจ้าแห่งท้องฟ้าจะต้องมีคุณสมบัติในการสร้างสรรค์ เทยาสขาดคุณลักษณะดังกล่าวนี้ ฉะนั้น ในฐานะที่เป็นเทพเจ้าแห่งท้องฟ้า จึงเป็นเทพที่ไม่ค่อยมีความสำคัญนัก ความเสื่อมถอยอำนาจของเทยาสเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการรุ่งโรจน์ของพระวรุณ^๑ ซึ่งเป็นเทพเจ้าแห่งท้องฟ้าเช่นกัน พระวรุณได้รับสมญาว่าเป็นผู้พิทักษ์รักษานานฟ้า^๒ เป็นเทพเจ้าที่

^๑ Arthur Berriedale Keith, The Religion and Philosophy of the Veds and Upanishads, Part. I, Vol. XXXI. of Harvard Oriental Series. ed. Charles Rockwell Lanman (Delhi: Motilal Banarsidass, 1970), p. 96.

^๒ วรุณมาจากรากศัพท์ว่า Vr แปลว่า ปกคลุม, โอบอุ้มท้องฟ้า.

เก่าแก่ที่สุด^๑ และยิ่งใหญ่ที่สุดองค์หนึ่ง^๒ ในสมัยพระเวท สมจริงดังที่ เซอร์ โมเนียร์ โมเนียร์ - วิลเลียมส์ (Sir Monier Monier - Williams) กล่าวไว้ว่า "พระวรุณได้รับการเคารพนับถือว่าเป็นเทพเจ้าสูงสุด และไม่มีเทพเจ้าองค์ใดมีคุณสมบัติ และหน้าที่ยิ่งใหญ่เฉกเช่นพระองค์"^๓

เพื่อแสดงความข้างต้นให้แจ้งชัด จะขอประมวลมติที่ฐานภาพและพลาณภาพ ของพระวรุณในสมัยพระเวทมากล่าวโดยสังเขป และจะไต่ถามโดยพิสดารในวิทยานิพนธ์ บทที่ ๓ ซึ่งว่าด้วยบทบาทของพระวรุณในสมัยพระเวทต่อไป โดยจะขอจำแนกเป็นหัวข้อ ดังต่อไปนี้

๑. พระวรุณในฐานะเทพผู้ยิ่งใหญ่ที่สร้างและบริหารกฎแห่งจักรวาลอันศักดิ์สิทธิ์ที่เรียกว่า ฤต (Rta)^๔

๒. ในฐานะจอมเทพแห่งกฏศีลธรรมที่เรียกว่า ฤต

๓. ในฐานะจอมกษัตริย์

๔. ในฐานะเทพผู้ทรงไว้ซึ่งความรู้อันไม่มีขอบเขตจำกัด

^๑ RV. V. 65,3; VI. 67.1; VIII. 90.5.

^๒ A.A. Macdonell, Vedic Mythology, (2nd ed.; Delhi : Motilal Banarsidass, 1974), p. 22.

^๓ Sir Monier Monier - Williams, A Sanskrit English Dictionary, (Delhi:Oriental Publishers, 1899), p. 921.

^๔ ใ้หมายถึง ความสอดคล้องกลมกลืนของธรรมชาติ หรือระเบียบของสิ่งต่าง ๆ และยังหมายถึงระเบียบหรือกฎทางศีลธรรมอีกใ้ส่หนึ่งด้วย.

๕. ในฐานะเทพแห่งแสงสว่างประจำสรวงสวรรค์
๖. ในฐานะเทพปกครองยามราตรี
๗. ในฐานะเทพเจ้าแห่งฝนและน้ำ
๘. ในฐานะเทพผู้อภิบาลทิศตะวันตก
๙. ในฐานะเทพองค์หนึ่งในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในคัมภีร์ฤคเวทตอนต้น ๆ จะได้บรรยายถึงพระวรุณว่าเป็นจอมเทพผู้ยิ่งใหญ่เพียงไร แต่ก็หาได้วางอยู่ในฐานะกึ่งที่กล่าวมาแล้วตลอดไปไม่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความนิยมในการเคารพนับถือเทพเจ้าของชาวอารยัน ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคม หันกลับมาบูชาวงสรวงพระอินทร์ผู้มีลักษณะเหมาะสมแก่การเปลี่ยนแนวทางดำเนินชีวิตจากผู้เลี้ยงสัตว์เร่รอนมาเป็นเกษตรกรผู้มีที่เป็นหลักแหล่ง และจากผู้ไม่ประกอบพิธีกรรมมาสู่ยุคประกอบพิธีกรรม ควดยเหตุที่พระอินทร์เป็นเทพเจ้าผู้มีฤทธานุภาพ สามารถบันดาลทุกสิ่งทุกอย่างให้ตามที่ปรารถนาต้องการ

คัมภีร์ยชุรเวท สามเวท และอถรรพเวท ยังคงกล่าวถึงความยิ่งใหญ่ของพระวรุณเช่นเดียวกับที่ปรากฏในฤคเวทตอนต้น

ส่วนคัมภีร์พราหมณะมีข้อความบางแห่งกล่าวถึงพระวรุณว่าเป็นเทพที่น่าสะพรึงกลัว ซึ่งมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับบอสูรและกนตายเป็นอยู่บ้าง เช่น ในพิธีอัคนิษโธมะ หลังจากอาบน้ำในพิธีกรรมแล้ว บูชายน้ำจะต้องหันหลังกลับไปโดยไม่เหลียวหน้ามาอีกเป็นอันขาด เพื่อมิให้พระวรุณสังเกตเห็น และการอาบน้ำในพิธีอัสวเมธ ซึ่งกระทำหลังจากบูชายัญมาแล้ว จะต้องขับไล่คนที่มีลักษณะพิเศษไหล่งน้ำไป แล้วนำของบูชาบวงสรวงมาตั้ง

^๑TS. VI. 6.3.5.

MS. IV. 8.5.

บนศีรษะบุคคลผู้นั้น ในฐานะเป็นตัวแทนของพระวรุณ^๑ การขบไล้ความชั่วร้ายทำนองนี้ เป็นเรื่องสามัญ และแสดงถึงว่าพระวรุณได้ถูกขบไล้โดยลง อันเป็นการลดศักดิ์ศรีจาก ความสูงส่งในคัมภีร์ฤคเวท

กำเนิดของพระวรุณในสมัยพระเวท

ในคัมภีร์ฤคเวทกล่าวว่ เทพทั้งหลายมีความเป็นอมตะ^๒ แต่กระนั้นก็ หาโลกกำเนิดขึ้นมาตามลำพังตนเองไม่ การเกิดขึ้นของเทพเจ้าทั้งหลายมีกล่าวไว้ใน ลักษณะต่าง ๆ กัน อาทิ บทสวดกานปริชฎากล่าวว่า มวลเทพทั้งหลายมีกำเนิดที่สัมพันธ์ อย่างใกล้ชิดกับชาตุน้ำ^๓ ส่วนบทสวดเกี่ยวกับจักรวาล ใ้กล่าวว่าเทพเจ้าทั้งปวงเกิดขึ้น ภายหลังการสร้างจักรวาลแล้ว^๔ และคัมภีร์อถรรพเวท^๕ อธิบายว่าเทพเจ้าเหล่านั้น กำเนิดขึ้นมาจากสิ่งที่ไม่มีความเคลื่อนไหว และส่วนมากมักกล่าวว่า เทพทั้งหลายเป็นโอรสของฟ้า

^๑ Ap. SS. XI. II. 19.1 ff.

^๒ RV. I. 24.1; 72.10; 189.3.

III. 4.11; 21.1.

IV. 42.1.

VII. 17.4.

X. 13.1; 65.15; 69.9; 72.5.

^๓ A.A. Macdonell, Vedic Mythology, p. 14. อ้างจาก

Scherman, Philosophische Hymnen. 32.

^๔ RV. X. 129.6.

^๕ AV. X. 7.25.

กับดิน ในคัมภีร์ฤคเวทเล่มสุดท้ายมีบทหนึ่งกล่าวถึงกำเนิดของเทพเจ้าไว้ว่า มีอยู่ ๓ ลักษณะ หนึ่งเกี่ยวกับการแบ่งจักรวาลออกเป็น ๓ ส่วน กล่าวคือ กำเนิดจากพระอหิตี จากน้ำ และจากดิน^๑ สำหรับพระวรุณนั้นหาได้ถือกำเนิดจากน้ำหรือดินไม่ ทว่าพระองค์มีพระบิดาและพระมารดาเพียงมนุษย์ทั้งหลาย ทั้งยังมีลักษณะวรกายเหมือนมนุษย์ทั่วไป อาทิ มีพระพักตร์ พระเนตร พระกร พระหัตถ์ และพระบาทสามารถเคลื่อนไหวได้ทุกอริยาบถ คัมภีร์ฤคเวทกล่าวถึงพระบิดาของพระองค์ไว้หลายนัย เช่น ว่าเป็นโอรสของทักษะ (ทกษ)^๒ แต่ทักษะในที่นี้มีไร้ทักษะที่เป็นพระบิดาของพระอหิตี หรือเทพองค์หนึ่งในคณะเทพอหิตยะ ฉะนั้นบรรดาจารย์ทางพระเวทได้อธิบายว่า ทักษะเป็นนามธรรมหมายถึงพลังสร้างสรรค์ ที่มีความสัมพันธ์กับพระอหิตีอยู่เป็นนิจ บางครั้งก็เหมือนกับพระประชาบดี การที่พระวรุณเป็นโอรสแห่งพลังสร้างสรรค์ ทำให้พระองค์เป็นผู้มีพลังอำนาจกาย และพลังอำนาจใจเองที่ทำให้โลกทั้งสองดำรงอยู่ได้^๓ ดังนั้นจึงมีผู้สวคอบอนวอนขอพลังกำลังจากพระองค์ ถึงบทสวดในฤคเวทตอนหนึ่งว่า "จอมปราษฎ์ของข้า คือ พระวรุณแห่งอาณาจักรอันกว้างใหญ่ไพศาล พระองค์มีพลัง

^๑RV. X. 63.2.

visvā hi vo namasyāni vandyā nāmāni devāḥ uta yajniyāni
vah /
ye stha jātāḥ aditer adbhyaḥ pari ye pṛthivyās te me
iha śruta hevam //

^๒RV. VII. 66.2.

yā dhārayanta devāḥ sudakṣā dakṣa-pitarā asuryāya
pramahasā

VIII. 25.5.

sūnū dakṣasya sukrutū

^๓RV. VII. 61.4.

แข็งแรงแรงโดยชาติกำเนิด ขอให้โปรดประทานกำลังให้แก่พวกเขา เพื่อประกอบการทำงานที่ค้ำจุนด้วยเถิด"^๑ บางตอนกล่าวว่าพระวรุณมีกำเนิดจากสวรรค์^๒ และเป็นโอรสของเทยาสผู้เป็นเทวะแห่งสวรรค์^๓

จะเห็นได้ว่า คัมภีร์ฤคเวทแสดงแนวความคิดเกี่ยวกับผู้ให้กำเนิดของเทพเจ้าทั้งหลาย เหมือนกับแนวความคิดของพวกยิวและอาหรับในตะวันตกเฉียงใต้ของเอเชีย^๔ กล่าวคือ เทพเจ้าทั้งหลายล้วนถือกำเนิดมาจากคุณลักษณะเด่นที่เป็นนามธรรมทั้งสิ้น อาทิ พระอินทร์ว่าเป็นโอรสแห่งสัตยะ^๕ บางแห่งกล่าวว่า หวยเทพทั้งหมดเป็นโอรสแห่งความเป็นอมตะบ้าง^๖ เป็นโอรสแห่งความชำนาญบ้าง^๗ เป็นโอรสแห่งพลังกำลัง^๘ และเป็นโอรสแห่งความมีอำนาจบ้าง^๙ ครั้งนี้เป็นต้น ท่านเองเดียวกัน พระวรุณก็มีพระบิดาที่มีพระนามบ่งถึงคุณลักษณะเด่น เช่นเดียวกับเทพองค์อื่น ๆ ดังกล่าวมาแล้ว^{๑๐}

^๑ RV. I. 2.9.

^๒ RV. X. 132.4.

^๓ RV. III. 38.5.

^๔ A.A. Macdonell, Vedic Mythology, p. 12.

^๕ RV. VIII. 58.4. sūnum satyasya

^๖ RV. VI. 52.9. sūnavah amrtasya

RV. X. 13.1. amrtasya putrah

^๗ RV. VIII. 25.5. sūnū daksasya sukratū

^๘ RV. VIII. 49.2; 60.11; 64.3. sahasasputra, sahasah sūnu

^๙ RV. IV. 24.1; RV. VIII. 81.14. savasah

^{๑๐} ฤคเวทนิพนธ์, หน้า ๑๘.

กล่าวคือ พระองค์เป็นโอรสแห่งทักษะ และยังเป็นโอรสแห่งเพยาสกาย

✓ ส่วนพระมารดาของพระวรุณนั้น ในวรรณคดีพระเวท อาทิ คัมภีร์ฤคเวท สามเวท อถรรพเวท กล่าวตรงกันว่าเป็นโอรสของพระอหิติ^๑ มีข้อความตอนหนึ่งในคัมภีร์ฤคเวทกล่าวถึง ขณะที่พระวรุณมีกำเนิดออกมานั้นทำให้ศัตรูเกิดความตระหนกตกใจเป็นอย่างมาก ถึงบทสวดที่ว่า "พระอหิตินี้ยิ่งใหญ่ให้กำเนิดโอรสผู้บริสุทธิ์ดุจอาชาติที่ทรงพลัง มีมหิทธานุภาพยิ่งนักและโอรสองค์นี้โลกมิให้เกิดความหวาดหวั่นพรั่นใจแก่ศัตรูแทบหาชีวิตไม่"^๒ พระวรุณยังมีพระนามอีกอย่างหนึ่งว่า วรุณาหิตย์ นับเป็นเทพองค์หนึ่งในคณะเทพอาหิตยะ (Āditya) โอรสแห่งพระอหิติ ซึ่งจะกล่าวไว้ในลำดับข้างหน้า

ไตรศตวรรษพราหมณะกล่าวถึงกำเนิดของพระวรุณ มีรายละเอียดยิ่งขึ้นว่า "พระอหิติปรารถนาจะมีพระโอรสจึงนำข้าวสุกไปปูลงตามวงสรวงแควยเทพสาชยะ

^๑ RV. II. 27.7, 28.3; IV. 42.4; VI. 67.4; VII. 60.5; VIII. 18.5, 25.3, 47.9; X. 11.1, 36.3, 132.6.

SV. I. 5.1.

AV. V. 1.9; XVIII. 1.18.

^๒ RV. VI. 67.4.

(สาธย)° ปวงเทพเหล่านั้นโปรดให้พระนางเสวยส่วนที่เหลือ ครั้นพระนางเสวย
แล้ว ครั้งแรกพระนางให้กำเนิดพระชาติภิก และพระอรรยมัน (อรยมณ) ครั้งที่ ๒
ได้พระวรุณและพระมีตระกูล ครั้งที่ ๓ ได้พระอังกะ (องศ์) และพระภคะ และครั้งที่ ๔
ได้พระอินทร์ และพระวิวิสวัต (วิวิสวัต)."๒

°สาธย คือ คณะเทพเจ้าชั้นต่ำ มีจำนวน ๑๒ องค์บาง ๑๘ องค์บาง
แล้วแต่อำนาจหน้าที่ และเป็นผู้สวดบทสรรเสริญพระเวท ประทับร่วมกับเทพเจ้าทั้งหมด
หรือมีเดะนั้นก็ประทับอยู่อาณาบริเวณระหว่างสวรรค์กับพื้นแผ่นดิน ในคัมภีร์ปุราณะกล่าว
ว่าคณะเทพเหล่านี้เป็นโอรสแห่งขรรษะกับพระนางสาธยา (สาธยา) ธิดาของพระทัชชะ.

(John Dowson, A Classical Dictionary of Hindu Mythology
and Religion, Geography, History and Literature, (10th ed;
London:Routledge and Kegan Paul Ltd., 1961, p. 271.)

๒TBr. I. 1.9.1. cf. TS. VI. 5.6.1. p. 31.

aditih putrakāmā sādhyebhyo devebhyo brahmāudanam
apacat / tasyāi uccheṣaṇam adaduḥ / tat prāśnāt / sā reto'
dhatta / tasyāi dhātā ca aryamā ca ajāyetām / sā dvitīyam
apacat / tasyāi uccheṣaṇam adaduḥ / tat prāśnāt / sā reto'
dhatta / tasyāi mitras ca varuṇas ca ajāyetām / sā trtīyam
apacat / tasyāi uccheṣaṇam adaduḥ / tat prāśnāt / sā reto'
dhatta / tasyāi aṁśas ca bhagas ca ajāyetām / sā caturtham
apacat / tasyāi uccheṣaṇam adaduḥ / tat prāśnāt / sā reto'
dhatta / tasyāi indras ca vivesvāms ca ajāyetām /

คัมภีร์ยชุรเวทวาชสเนยิ สังหิตา เล่มที่ ๑๐ กล่าวถึงกำเนิดของพระวรุณต่างไปจากคัมภีร์เล่มอื่น ๆ ว่าเป็นโอรสแห่งน้ำ จึงมีข้อความปรากฏในตอนหนึ่งว่า "เพื่อนเล่นของพระองค์ก็คือ น่านน้ำอันศักดิ์สิทธิ์ มีความเป็นอมตะ กระจ่างระเปร่า พระองค์เป็นโอรสของน้ำ และโครงสร้างที่ประทับในน้ำนั้น ผู้เป็นยอดแห่งพระมารดา"^๑

จากการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกำเนิดของพระวรุณดังกล่าวข้างต้น ชี้ให้เห็นว่า แม้พระวรุณจะเป็นเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดองค์หนึ่งในสมัยพระเวท แต่ก็มีกำเนิดเยี่ยงมนุษย์ทั้งหลาย หากแต่ผู้ให้กำเนิดพระวรุณนั้นมีกล่าวไว้หลายนัย คือ พระองค์เป็นทั้งโอรสแห่งหทัยและเทพยาส สำหรับพระมารดานั้น คัมภีร์ส่วนมากระบุว่าเป็นพระอหิติ มีเพียงคัมภีร์ยชุรเวทคัมภีร์เดียวที่กล่าวว่าพระวรุณเป็นโอรสแห่งน้ำ

กรณีนี้อาจจะเป็นวิวัฒนาการหนึ่งที่จะนำไปสู่สถานะใหม่ของพระวรุณในสมัยกาพย์และสมัยปุราณะ

ความเกี่ยวพันของพระวรุณกับครอบครัว

๑. พระบิคาและพระมารดา วรรณคดีพระเวทมีกล่าวถึงความผูกพันระหว่างพระบิคาและโอรสผู้นี้โดย คงเป็นเพราะพระบิกานั้นไม่เป็นที่ประจักษ์แน่ชัดว่าเป็นผู้ใด พระนามที่กล่าวถึงก็เป็นเพียงคุณลักษณะเด่นที่เป็นนามธรรมประจำองค์ของพระบิคาเท่านั้น ส่วนพระอหิติพระมารดากับพระวรุณนั้นมีความผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้น

^๑vs. X. 7.

Pastyāsu cakre Varunah sadhastham apām sisur matrtamāsu

antah

ดังปรากฏในบทสวดทั้งในคัมภีร์ฤคเวท ยજุรเวท และอถรรพเวท พระอหิติได้รับการ
 สวดอ้อนวอนพร้อมกับพระวรุณและคณะเทพอาหิตยะ ผู้เป็นโอรสของพระนาง ในการ
 ขอพรต่าง ๆ อาทิ ความมั่งคั่ง ความปลอดภัย บุตรหลาน โดยเฉพาะในค่านจริยธรรม
 ซึ่งพระวรุณเป็นเทพเจ้าผู้พิทักษ์รักษาภูเขาศิวธรรมที่เรียกว่า ฤค มีหน้าที่ลงโทษทัณฑ์
 แก่ผู้กระทำความผิดด้วยวงมหาศัสตราวุธของพระองค์ เป็นที่น่าสะพึงกลัวและประหวั่น
 พรั่นใจของกันชั่วผู้หลงผิดยิ่งนัก บุคคลเหล่านั้นมักจะสวดบทสรว เสริญอ้อนวอนพระวรุณ
 และพระอหิติ เพื่อจะได้ประทานความเมตตาขอให้ตนพ้นจากบาปที่ก่อขึ้น ดังข้อความ
 ตอนหนึ่งในคัมภีร์ฤคเวทว่า "ข้าแต่พระวรุณ ขอพระองค์จงโปรดคลายบ่วงที่ผูกมัดข้า
 อยู่ทั้งข้างบน ตรงกลาง และข้างล่างด้วยเถิด"

ข้าแต่คณะเทพอาหิตยะ ด้วยคำสั่งของพระองค์ ขอเหล่าข้าทั้งหลายจง
 ปราศจากบาปมลทินใด ๆ จากพระอหิตีด้วยเถิด"^๑ ข้อความดังกล่าวนี้มีปรากฏใน
 คัมภีร์อถรรพเวทด้วยเช่นเดียวกัน^๒ บทสวดอีกบทหนึ่งกล่าวว่า "ขอเหล่าข้าทั้งหลาย
 จงพ้นจากบาปที่ไถ่กระดำผัดคอพระวรุณ ขอจงสัมฤทธิ์ผลตามคำสั่งของพระอหิตีด้วยเถิด
 และด้วยพรทั้งหลายของพระองค์ จงพิทักษ์รักษาพวกเราเป็นนิจ"^๓

^๑ RV. I. 24.15.

ud uttamam varuna pāsam asmad ava adhamam vi madhyamam
 s'rathaya /

atha vayam āditya vrata tave anāgasah aditaye syāma //

^๒ AV. VII. 83.3.

^๓ RV. VII. 87.7.

yo mṛlayāti cakruṣe cid āgo vayam syāma varune anāgāh /
 anu vratāni aditer rdhantaḥ yūyam pātā svasti-bhih
 sadā neh //

ในบทสวดคัมภีร์ฤคเวทเล่มสุดท้าย ยังมีผู้สวดวิงวอนขอร้องเทพองค์อื่น ๆ ให้ช่วยเป็นพยานว่าตนมิได้กระทำผิดต่อพระวรุณ ดังข้อความว่า "ขอพระมิตระ พระอหิติและพระสวิตฤจลงเสด็จมา ณ ที่นี้ เพื่อประกาศต่อพระวรุณว่า ข้าทั้งหลาย เป็นผู้ปราศจากความผิด"^๑ ข้อความตอนนี้มีปรากฏในคัมภีร์อถรรพเวทเช่นกัน^๒ บางบทสวดก็กล่าวว่ "ขอพระอหิติพระมารดาของพระมิตระและพระวรุณผู้มั่งคั่ง จงคุ้มครองเหล่าข้าทั้งหลายจากบาปทั้งปวง ขอพวกเราจงได้รับแสงสว่างแห่งสรวงสวรรค์ ไร้อาการกลัวภัยทั้งมวล"^๓ บทสวดบทนี้ยังเป็นที่นิยมของผู้สวดสรรเสริญขอพรต่อเทพเจ้าทั้งหลายตราบเท่าทุกวันนี้

บางทีผู้สวดสรรเสริญขอความเมตตาต่อพระวรุณและพระอหิติ ทั้งที่ยังมิได้กระทำผิดก็มี ซึ่งให้เห็นว่าเทพสององค์นี้มีอำนาจในการลงโทษทัณฑ์เป็นที่เกรงกลัวของเหล่านมนุษย์ยิ่งนัก ดังบทสวดในคัมภีร์ฤคเวทตอนหนึ่งว่า "ข้าแต่พระอหิติ พระมิตระ และพระวรุณ หากพวกข้าได้กระทำผิด อันเป็นการล่วงเกินต่อพระองค์แล้วไซ้ ขอจงประทานอภัยแก่พวกข้า ภัยเถิด"^๔

^๑RV. X. 12.8.

mitro no atra aditir anāgān savitā devo varuṇāya vocat.

^๒AV. XVIII. 1.36.

^๓RV. X. 36.3.

visvasmāt naḥ aditiḥ pātu amhasaḥ mātā mitrasya
varuṇasya revataḥ /

svāḥ-vat jyotiḥ evrkam naśīmahī...

^๔RV. II. 27.14.

adite mitra varuṇāuta mṛla yad vo vyaṃ cakṛma kac
cid āgaḥ

การสวดอ้อนวอนร้องขอต่อพระวรุณและพระอิติ ผู้สวดมักจะทำใน ๓ เวลา คือ เช้าตรู่ บ่ายและเย็น เพื่อขอให้พระองค์ประทานชนสารสมบัติ บุตรบริวาร และปกป้องภัยอันตรายต่าง ๆ ตามเจตน์จำนงของตน ดังบทสวดในฤคเวทที่ว่า "ในยาม อรุณรุ่ง ยามบ่าย และยามอัสดงคต ข้า ขอสวดอ้อนวอนต่อพระอิติ พร้อมทั้งพระมิตร และพระวรุณ ขอให้โปรดประทานความมั่งคั่ง ความอุดมสมบูรณ์และบุตรหลานกับทั้ง จงปกป้องรักษาและจัดนอภัยทั้งปวงถวายเถิด"^๑ และเทพทั้งสององค์นี้ยังมีน้ำพระทัย อันประเสริฐ ประทานที่อยู่อาศัยแก่บุตรของผู้สวดสรรเสริญ ดังนั้นจึงต้องระมัดระวัง ไม่ให้เทพเจ้าเหล่านี้กริ้วโกรธได้ อาทิ ในบทสวดบทนี้ "พระอิติและพระวรุณประทาน ที่พิทักษ์แก่บุตรและประทานบุตรหลานถวาย ขอพวกเราจงอย่าได้ทำให้เทพต้องพิโรธ เลย"^๒

นอกจากนี้ยังมีบทสวดที่แสดงถึงความเป็นเทพผู้ยิ่งใหญ่ของทั้งพระมารดาและ โอรส สามารถที่จะปกป้องคุ้มครองพวกเขาเหล่านั้นได้ ดังบทสวดในฤคเวทว่า "พระอิติผู้เป็นพระมารดาผู้ยิ่งใหญ่และศักดิ์สิทธิ์ ขอพระนางจงนำเทพทั้งสองคือ พระวรุณและพระมิตร ผู้เป็นเทพผู้ยิ่งใหญ่แห่งความมั่งคั่งทั้งมวล และมีพลังอำนาจแห่ง เทวะ"^๓ และ "ขอพระอิติผู้ปกป้องรักษาพระมารดาของเทวะทั้งสามคือ พระมิตรผู้มั่งคั่ง

^๑ RV. V. 69.3.

^๒ RV. VII. 60.8.

^๓ RV. VIII. 25.3.

และพระอรยมัน และพระวรุณผู้วิเศษ จึงคุ้มครองหมู่ข้า ทังผอง"^๑

ความเป็นเทพผู้ยิ่งใหญ่เอง จึงมักได้รับการอัญเชิญจากผู้สวบทศร เสริญ ให้เสด็จมาร่วมสนุกสนานและดื่มโสมะกวย จะเห็นได้จากคัมภีร์ฤคเวท ๒ บทที่ว่า "ขอพระอหิติ พระวรุณ...เสด็จลงมาพร้อมเร็นเริงบันเทิงใจกับบทสวคนี้เด็ก"^๒ และ "พระองค์เป็นผู้พิทักษ์โลก ขอจงคุ้มครองและรักใคร่เอ็นดูข้า ขอพระองค์จงดื่มโสมะ^๓ ของข้า กวยเด็ก"^๔

คัมภีร์อถรรพเวทกล่าวถึงผู้สวบทศร เสริญ บารรณนาจะไคพบพระวรุณ และพระอหิติ พร้อมทั้งโอรสอีก ๒ องค์ คือ พระमितระและพระอรยมัน จึงขอความช่วยเหลือจากพระโสมะว่า "ขอพระโสมะ จงเสด็จมาช่วยพวกข้ากวยเด็ก หนทางใดเล่าที่พระอหิติ พระวรุณ พระमितระ และพระอรยมันใจ"^๕

^๑ RV. VIII. 47.9.

aditir nah uruṣyatu aditir sarma yacchatu /
mātā mitrasya revato aryamno varuṇasya ca anehasah

^๒ RV. VII. 39.5.

^๓ โสมะเป็นพืชชนิดหนึ่ง ในคัมภีร์พระเวท น้ำโสมเป็นเครื่องสังเวทที่เทวะทั้งหลายพึงประสงค์ หลังจากที่ถูกหรือบดโดยใช้หินบดแล้ว จะต้องกรองน้ำโสมนี้ด้วยขนแกะ ผู้บูชาก็จะถวายน้ำโสมนี้กรองแล้วนี้ โดยไม่ต้องผสมแก่พระอินทร์หรือวายุ ถ้าจะถวายแก่พระमितระและพระวรุณแล้วต้องผสมกับนม แต่จะคงผสมกับน้ำผึ้ง เมื่อทำพิธีสังเวทแก่พระอัศวิน (วิสุทษ์ บุษยกุจ, วิสุทษ์นิพนธ์, หน้า ๓ - ๔).

^๔ RV. VII. 50.2

^๕ AV. VI. 7.1.

๒. พระภราดาของพระวรุณ พระวรุณเป็นเทพหัวหน้า^๑ ในคณะเทพอาทิตยะซึ่งหมายถึงโอรสแห่งพระอาทิตย์ เราไม่สามารถจะระบุนามและจำนวนที่แท้จริงของเทพคณะนี้ได้ แม้แต่ในกัมภีร์ฤคเวทก็กล่าวถึงนามและจำนวนต่างกันออกไป อาทิตยบทสวคบทหนึ่ง^๒ กล่าวถึงรายนามของคณะเทพอาทิตยะมีดังนี้ พระวรุณ พระมิตระ พระอรรยมัน พระภคชะ พระทักษชะ และพระอังชะ เมื่อพิจารณาจากรายนามเทพเหล่านี้จะมีเพียง ๖ องค์เท่านั้น อีกบทหนึ่ง^๓ กล่าวว่า มีจำนวนคณะเทพอาทิตยะ ๗ องค์ แต่มีได้ระบุรายนามไว้ ส่วนในกัมภีร์ฤคเวทอีกตอนหนึ่งกล่าวว่า พระอาทิตย์มีโอรส ๘ องค์ ที่เกิดจากรกายของพระนางเอง และนำโอรสเพียง ๗ องค์ ไปถวายแก่ทวยเทพทั้งหลาย ส่วนองค์ที่ ๘ คือ มาร์ตามณะ (มาร์ตามท)^๔ นั้น พระนางได้

^๑ RV. VII. 35.6; 85.4.

^๒ RV. II. 27.1.

Imāḥ girah adityebhyo ghṛtasnūḥ sanēd rājabhyo juhvā
juhomi /

śṛnotu mitro aryamā bhago nas tuvijāto varuṇo dakṣo
amśah //

^๓ RV. IX. 114.3.

devāḥ ādityāḥ ye sapta tebhiḥ somābhirakṣa nah

^๔ คำว่า mārtānda ประกอบด้วยคำว่า māṛta (มาจาก mrta = ตาย) และ anda = ไช้ รวมความแปลว่าไช้ที่ตายแล้ว.

ขวางทิ้งไป ถึงแม้จะกล่าวกันในภายหลังว่าพระนางรับเข้ามาใหม่ก็ตาม"๑ บทสวดนี้
ก็มีไค้กล่าวนามของโอรสที่เหลือไว้เลย

สำหรับบทสวดในคัมภีร์ฤคเวทตอนนี้ สายนะ^๒ ได้วิจารณ์อีกว่า "โอรสทั้ง
๘ องค์ อันมีพระมิตรและองค์อื่นที่เหลือ กำเนิดจากวรกายของพระอหิติ พรานหมณ-
อชวรยุ (อชวรยุ) ไค้บอกชื่อโอรสทั้งแปดของพระอหิติไว้ว่า 'พระมิตระ พระวรุณ
พระชชาติฤ พระอรรยมัน พระอังสะ พระภคะ พระวิวัสวัต และพระอาทิตย์ะ' สายนะ
ยังชี้แจงต่อไปด้วยว่า คณะเทพอาทิตย์ะนี้ไค้กำเนิดจากการที่พระมารดาไค้เสวยเครื่อง
บวงสรวงที่เหลือ เมื่อเสวยแล้วพระนางก็ทรงครรภ์และให้กำเนิดพระอาทิตย์ะ ๘ องค์
ต่อมาพระนางไค้เสวยครั้งที่ ๒ และครั้งต่อไป ข้อความเหล่านี้อธิบายถึงการเกิดขึ้น

^๑ RV. X. 72.8 - 9.

Aṣṭāu putrāso aditer ye jātās tanvas pari /
devān upa prāit saptabhiḥ parā mārtaṇḍam āsyat //
saptabhiḥ putrāir aditer upa prāit pūrvyam yugam /
prajāyāi mṛtyave tvat punar mārtaṇḍam ābharat //

^๒ J. Muir, Original Sanskrit Texts, (London : Trübner &
Co., 1870), IV : 12.

ของคณะเทพอาทิตย์ทั้ง ๘ องค์"^๑

ส่วนศตปถพราหมณะ ได้อธิบายบทสวดคัมภีร์ฤคเวทตอนนี้^๒ เพิ่มเติมมีใจความละเอียดยิ่งขึ้น กล่าวคือ มารดาเทพ โอรสองค์ที่ ๘ ของพระอาทิตย์ เมื่อกำเนิดออกมาแล้วมีลักษณะผิดปกติ คณะเทพอาทิตย์จึงช่วยกันปรุงแต่งให้ใหม่ กลายเป็นพระวิวิสวัต (พระอาทิตย์) และเนื้อส่วนเกินที่ตัดออกแล้วโยนทิ้งไปในน้กลับกลายมาเป็นธำ ๑ ตัว ดังมีข้อความกล่าวว่า "พระอาทิตย์มีโอรส ๘ องค์ มีเพียง ๗ องค์เท่านั้นที่เรียกกันว่า คณะเทพอาทิตย์ ส่วนองค์ที่ ๘ คือ มารดาเทพ นั้น มีร่างไม่สมบูรณ์ คือ ปราศจากมือและเท้า ฯลฯ" บางท่านกล่าวว่า มีลักษณะร้ายเรียบและเสมอกัน กล่าวคือ มีส่วนกว้างพอ ๆ กับส่วนสูงตามขนาดของมนุษย์ เทพคณะนี้จึงกล่าวว่า "ถ้าร่างของเทพนี้ไม่เหมือน

^๑ J. Muir, Original Sanskrit Texts, IV : 12.

"Aṣṭāu putrāsaḥ" putrā mitrādayo'diter bhavanti /
 "Ye adites tanvas pari" sarīrāj "jātāḥ" utpannāḥ /
 aditer aṣṭa-putrā adhvaryava-brāhmaṇe pariganitāḥ /
 tathā hi / "tān anukramiṣyāmo mitrāśca veruṇāśca
 dhātāca aryamāca amsāśca bhagaśca vivasvān ādityāśceti" /
 tathā tatrāiva predeśāntare aditīm prastutya āmnātam
 "tasyā uccheṣaṇam adadhūḥ tat prāśnāt / sā reto'dhatta
 tasyāi catvāra ādityā ajāyanta sā dvitīyam apibad"
 ityādinā aṣṭānām ādityānām utpattir varnitā /

^๒ RV. X. 72.8 - 9.

กับของพวกเขาแล้วไซ้ ชื่อใดว่าเป็นอัมปลงกลยิ่งนัก ฉะนั้น พวกเราจึงมาช่วยกันปรุง
 แต่งร่างของเทพนี้กันเถิด^๑ คณะเทพอาทิตย์ได้ช่วยกันปรุงแต่งร่างของเทพมารตามหะ
 เสียมใหม่ ส่วนเนื้อที่ถูกตัดทิ้งไปได้กลายเป็นข้างหนึ่งตัว ดังนั้น จึงมีคำกล่าวว่า
 'ห้ามบุคคลใดจับข้าง เพราะข้างนั้นเป็นส่วนหนึ่งแห่งการกำเนิดของมนุษย์' พระวิวั-
 วัต (พระอาทิตย์) คือผู้ที่คณะเทพอาทิตย์ได้ต้มแต่งร่างให้ใหม่ และเป็นโอรสของ
 พระอาทิตย์ ซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิดแก่สรรพสัตว์หลายหมู่เหล่า"^๑

ยังมีข้อความตอนอื่น ๆ ในโตคติริย สังหิตา^๒ และโตคติริยพราหมณะ^๓ กล่าว
 ตรงกันว่า พระอาทิตย์ปรารถนาจะได้โอรส จึงบวงสรวงหมู่เทพสาชยะด้วยข้าวสุก พระองค์

^๑ SBr. III. 3.1.3 - 4.

Aṣṭāu ha vāi putrā aditeh / yāms tv etad "devā
 ādityā" ity ācesate sapta ha eva te / avikṛtaṃ ha aṣṭamam
 janayāñcakāra mārtaṇḍam / sandegho ha evāsa / yāvān evordhvas
 tāvāms tiryān puruṣa-sammita ity u ha eke āhuḥ /

te u ha ete ūcur devā ādityā " yad asmān anv ajanimā
 tad amuyeva bhūd / hanta imaṃ vikaravāma" iti / taṃ vicakrur
 yathē'yam puruṣo vikṛtas tasya yāni māmsāni saṅkṛtya sannyāsus
 tato hastī samabhavat / tasmād āhur "na hastinam perigrhṇīyāt
 puruṣājāno hi hastī" iti / yam u ha teḍ vicakruh sa vivasvān
 ādityas tasya imāḥ prajāḥ /

^๒ TS. VI. 5.6.1.

^๓ TBr. I. 1.9.1.

ดูกำเนิดพระวรุณ, หน้า ๕๐.

ประทานส่วนที่เหลือให้พระนางเสวย ต่อมาพระนางก็ทรงครรภ์ แต่ขอความตอนต่อไป
 กล่าวต่างกัน คือ ในโตคติรียพราหมณะ พระอหิติโกให้กำเนิดโอรสครั้งละ ๒ องค์
 คำรบ ๔ ครั้ง และระบุนามโอรสทั้ง ๘ องค์ไว้ด้วย ส่วนในโตคติรียสังหิตานัน
 ครั้งแรกพระนางให้กำเนิดพระอาทิตย์ ๔ องค์ ตรงกับข้อความที่สายณะกล่าวถึง
 คัมภีร์ฤคเวท ส่วนครั้งที่ ๒ จะกล่าวแตกต่างกันออกไป และมีรายละเอียดมากขึ้น
 กล่าวคือ เมื่อพระนางประสูติเครื่องบวงสรวงครั้งที่ ๒ พระนางกล่าวว่า 'โอรสเหล่านี้
 เกิดจากการที่เรากินเครื่องสังเวทที่เหลือ หากเราจะกินเครื่องบวงสรวงนี้ก่อน
 โอรสที่เกิดมาจะต้องมีความสามารถเป็นแน่แท้ ถ้าเช่นนั้นเราควรกินก่อน' ต่อมา
 พระนางให้กำเนิดไข่ที่ไม่สมบูรณ์ พระนางประสูติเครื่องบวงสรวงอีกเป็นครั้งที่ ๓ ถวาย
 กลุ่มเทพอาทิตย์และคำริว่า 'ขอให้เราจงได้รับความรื่นรมย์จากพิธีกรรมอันหนักนี้เถิด'
 คณะเทพอาทิตย์จึงกล่าวว่า 'ขอให้พวกเราจงเป็นผู้เลือกพรนี้ ผู้ใดก็ตามที่กำเนิดมา
 ในครั้งนี้ จะต้องเป็นพวกเราเท่านั้น และเชื้อสายของเขาจะเป็นแหล่งแห่งความ
 หลุโทษของพวกเรา' ผู้ที่กำเนิดมาก็คือพระอาทิตย์วิวัสวัต และเชื้อสายของเขา
 ได้แก่มวลมนุษย์ทั้งหลายเฉพาะในหมู่มนุษย์ที่บวงสรวงต่อเทพเจ้าเท่านั้น จึงจะได้รับชะ

ศูนย์วิทยพัทยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความรุ่งเรือง และเป็นต้นเหตุแห่งความปิตินคีในหมู่เทพทั้งปวง"^๑

คัมภีร์ฤคเวทบางตอนกล่าวว่า พระสุริยะเป็นหนึ่งในคณะเทพอาทิตย์^๒ และคัมภีร์อถรรพเวท ก็กล่าวว่าพระสุริยะเป็นโอรสของพระอาทิตย์^๓ อีกบทสวดหนึ่งในคัมภีร์ฤคเวทกล่าวถึงพระสวิตฤ มีชื่อร่วมกับพระภคะ พระวรุณ พระมีตระ

^๑TS. VI. 5.6.1.

aditih putrakāmā sādhyebhyo devebhyas brahmāudanam
apacat / tasyāi uccheṣaṇam adaduh / tat prāśnāt sā reto'dhatta/
tasyāi catvārah adityāḥ ajāyanta / sā dvitīyam apacat / sā'
manyata "uccheṣaṇād me ime'jñata / yad agre prāśisyāmi ito me
vasīyāṃso jaṃsyante" iti / sā'gre prāśnāt sā reto'dhatta tasyāi
vyṛddham āṇḍam ajāyata / sā ādityebhyaḥ eva tṛtīyam apacat
"bhogāya me idem śrāntam astv" iti / te'bruvan "varam vṛṇāmahāi
yo'to jāyātāi asmākam sa eko'sat / yo'sya prajāyēm rdhyātāi
asmākam bhogāya bhavād" iti / tato vivasvān ādityo'jāyata /
tasya vāi iyam prajā yad manuṣyāḥ / tāsṅ ekah eva rddho
yo yajate sa devānām bhogāya bhavati /

^๒RV. I. 50.13. ud agād ayam ādityāḥ

RV. I. 191.9. ud apaptad asōu sūryāḥ...ādityāḥ

^๓AV. XIII. 2.9. และ 37. aditeḥ putraḥ และ adityāḥ

putram

พระอรรยวทัน ซึ่ง เป็นพระอาทิตย์ทั้ง ๘ องค์^๑ อีกคนหนึ่งกล่าวว่า พระอินทร์ได้
 ชื่อว่าเป็นหนึ่งในคณะเทพอาทิตย์ กับพระวรุณ^๒ คัมภีร์อถรรพเวทกล่าวถึงพระ-
 อาทิตย์ พระจันทร์ เป็นอาทิตย์^๓ และในคัมภีร์เดียวกันนี้ก็กล่าวว่า พระอาทิตย์มีโอรส
 ๘ องค์^๔ แต่มิได้ระบุรายนามไว้ และอีกบทหนึ่งกล่าวว่า พระอาทิตย์เป็นธิดาของพระวสุ
 และเป็นเชษฐภคินีของคณะเทพอาทิตย์ เป็นพระมารดาของคณะเทพฤๅษี^๕ มีข้อความ
 คนหนึ่งกล่าวว่าพระมรุคฤๅษี^๖ ผู้มีวรรณคุณทองคำ เป็นพระมารดาของคณะเทพอาทิตย์
 และเป็นธิดาของพระวสุ^๗

^๑ RV. VIII. 18.3.

^๒ RV. VII. 85.4.

^๓ AV. VIII. 2.15.

tattra tvā'dityāu rakṣatāni sūrya-candramasāv ubhāu /

^๔ AV. VIII. 9.21.

aṣṭa-yonir aditir aṣṭaputrā

^๕ AV. VIII. 90.15.

mētā rudrāṇāṃ duhitā vasūṇēṃ svasā'dityānām amṛtasya nābhiḥ/

^๖ พระนางมีกำเนิดจากท้องฟ้า, โลก, บรห্মอากาศ, ทะเล, ไฟ และลม
 สรรพสัตว์ทั้งหลายที่เคารพบูชาพระนางผู้อยู่ในความเป็นอมตะ จะได้รับความยินดี
 ปรีชาในดวงจิต.

^๗ AV. IX. 1.4.

mātā'dityānām duhitā vasūṇām...hiraṇya-varṇā madhukaśā

จะเห็นได้ว่าในคัมภีร์อรรถรทเวทก็กล่าวถึงพระมารดาของคณะเทพอาทิตย์ะ สืบต่อกันคือกล่าวว่าเป็นพระมารดาบ้าง พระมรุกศบ้าง แต่มีที่น่าสังเกต คือ ทั้งพระอาทิตย์และพระมรุกศ ต่างก็เป็นธิดาของพระวรุณ และมีความเป็นอมตะ เหมือนกัน

สาณะไกให้ขอสังเกตคณะเทพอาทิตย์ะในโตคติริยะว่า เทพอาทิตย์ะ โอรสของพระอาทิตย์ มี ๘ องค์ ได้แก่ พระมิตระ พระวรุณ พระธาดฤ พระอรรยมัน พระอังสะ พระภคะ พระอินทร์ และพระวิวัสวัต^๑ ในจำนวนนี้มีอยู่ ๕ องค์ ที่มีนามตรงกันกับที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ฤคเวท^๒ คือ พระวรุณ พระมิตระ พระอรรยมัน พระภคะ และพระอังสะ ไม่มีชื่อพระหักษะ แต่มีนางเทพอีก ๓ องค์เพิ่มเติม ก็คือ พระธาดฤ พระอินทร์ และพระวิวัสวัต อนึ่ง นามเทพทั้ง ๘ องค์นี้กล่าวตรงกันในโตคติริย พราหมณะ^๓

ศคปถพราหมณะกล่าวว่า คณะเทพอาทิตย์มีจำนวน ๘ องค์ โดยเพิ่ม มารดาตามทะเลเข้าไปด้วย^๔ ซึ่งตรงกับคัมภีร์ฤคเวท^๕ อีกข้อความหนึ่งในศคปถพราหมณะ

^๑ J. Muir, Original Sanskrit Texts, IV : 101.

Te ca Tāittiriye'astāu putrāso aditer'ity upakramya
spaṣṭam anukrāntāh / mitraśca varuṇaśca dhātāca aryamāca
aṅśuśca bhagaśca indraśca vivasvāśś ca ete'iti /
^๒ RV. I. 27.1

^๓ TBr. I. 1.9.1. กุรายนละเอียดย กำเนิดพระวรุณ, หน้า ๒๑.

^๔ SBr. III. 1.3.3.

^๕ RV. X. 72.8 - 9.

กล่าวว่า มีคณะเทพอาทิตย์ะ ๑๒ องค์ พระประชาบดีสร้างขึ้นจากหยกน้ำ ๑๒ หยก และวางไว้ในภากาศ^๑ ซึ่งในกรณีนี้จะคงไม่ใช่โอรสของพระอาทิตย์อย่างแน่นอน และมีจำนวนคณะเทพอาทิตย์ะมากกว่าคัมภีร์อื่น ๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ตรงกับวรรณคดีกาพย์และปราณะ ซึ่งจะกล่าวในสมัยหลังต่อไป นอกจากนี้คัมภีร์พรหมณะยังได้กล่าวถึงทวยเทพ ๓๓ องค์ ในจำนวนนี้มีคณะเทพอาทิตย์ะ ๑๒ องค์ คณะเทพวสุ ๘ องค์ คณะเทพรุทธะ ๑๑ องค์ และรวมทั้งเทยาส (ฟ้า) และปฤถวี (ดิน) เมื่อรวมเพิ่มพระประชาบดีเข้าด้วยจะเป็น ๓๔ องค์^๒

จากคัมภีร์ต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าทั้งนามและคณะเทพอาทิตย์ะอันเป็นพระภราดาธรรมพระมารดาเดียวกันกับพระวรุณนั้นยังสับสนมาก แต่พอจะกล่าวได้ว่า นามเทพเหล่านี้ปรากฏในคณะเทพอาทิตย์ะอย่างเด่นชัดและแน่นอน

^๑ SBr. VI. 1.2.8.

se manasāiva vācam mithunam samabhat sa dvādaśa drapsān garbhy abhavat / te dvādaśa ādityā asrjyanta tān divy upādadhāt /

^๒ SBr. IV. 5.7.2.

aṣṭāu vesavaḥ ekādaśa rudrāḥ dvādaśa ādityāḥ ime eva dyāvā-prthivī tvayastrīṁśyāu / trayastrīṁśad vai devāḥ / prajāpatiś caturtrīṁśah

ได้แก่ พระวรุณ พระมิตระ พระอรรยมัน^๑ พระภคะ^๒ และพระอังสะ^๓ ส่วนจำนวนนั้น วรรณคดีพระเวทส่วนใหญ่ระบุว่า มี ๘ องค์ ซึ่งองค์ที่ ๘ คือ พระมารตามหะ นั้นเป็นองค์เดียวกับพระวิวิสวัต

^๑ เป็นเทพเจ้าที่ไม่มีลักษณะเด่นอะไรนัก นอกจากมีความเป็นมิตร ทำให้พระองค์อยู่ในระดับเดียวกับพระมิตระ คำนี้ยังหมายถึง เจ้าบ่าวอีกด้วย และเป็นเทพที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ในคานการแต่งงาน เวเบอร์กล่าวว่า ทางเดินของพระอรรยมันคือทางซางเผือก (Arthur Berriedale Keith, The Religion and Philosophy of the Veda and Upanishads Part I, p.99 อ้างจาก Sāyana on ŚBr. V. 3.1.2; Weber, Festgruss an Roth, p. 138, Rājasūya, p.84 n.2) ครั้งหนึ่งพระอัคนิเคยได้รับการกล่าวว่าเป็นพระอรรยมัน กังข้อความตอนหนึ่งว่า "ท่านคือพระอรรยมันผู้เกี่ยวหญิงสาว" (RV. V. 3.2)

^๒ คำนี้มีความหมายว่า "ผู้แจก, ผู้ให้" ในคัมภีร์ฤคเวทใช้ในความหมายของ "ความกรุณา, ความมั่งคั่ง, โชคดี" เป็นเทพเจ้าที่เปี่ยมไปด้วยความกรุณาต่อผู้สักการะพระองค์ รวมทั้งเป็นเทพเจ้าแห่งความมีโชค ที่บันดาลให้หญิงสาวมีโชคดีในการแต่งงาน และทำให้บุตรประสบความสำเร็จในการประชุม, การล่าสัตว์, การพนัน และในการปกครองนักเรียน และพระเนตรของพระภคะประกบด้วยแสงสว่าง (RV. I. 136.2) พระองค์ประทับอยู่ระหว่างเวลาพระอาทิตย์ขึ้นจนถึงตอนเที่ยงวัน.

^๓ ปรากฏในคัมภีร์ฤคเวทไม่เกิน ๑๒ ครั้ง เป็นเทพเจ้าที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับพระภคะ คือให้ความรู้สึกในคาน "ร่วมกัน, ส่วนแบ่ง" และ "ผู้แบ่ง" และพระอัคนิเคยได้รับการกล่าวว่าเป็นพระอังสะ กังบทสวดบทหนึ่งว่า "พระอัคนิคือพระอังสะ เทพผู้กรุณาในงานเลี้ยง" (RV. II. 1.4)

ศาสตราจารย์รอร์^๑ ผู้เชี่ยวชาญวรรณคดีพระเวท ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับคณะเทพอาทิตย์ว่า "ณ สรวงสวรรค์อันสูงสุด มีคณะเทพอาทิตย์สถิตและปกครองอยู่ หากเราประสงค์จะค้นหาว่าลักษณะดั้งเดิมของเทพคณะนี้เป็นประการใด เราก็ต้องยกเลิกความคิดต่าง ๆ ที่เชื่อกันในสมัยหลัง และแม้กระทั่งโคลงยอวีรกรรม นั่นคือเทพอาทิตย์ ๑๒ องค์ โดยเทียบกับเดือนทั้ง ๑๒ ความหมายดั้งเดิมของพระนามของเทพเหล่านี้ก็คือ เป็นอมตเทพ อันผู้ใดไม่สามารถละเมิดได้ไม่มีวันเสื่อมถอย อหิติคือนิรันดร เป็นผู้ที่เลี้ยงดูอภิบาลเทพเหล่านั้น หรือได้รับการเลี้ยงดูรักษาด้วยเทพเหล่านั้น" ศาสตราจารย์รอร์ได้กล่าวต่อไปว่า "ความเป็นนิรันดรมิอาจละเมิดได้นั้น เป็นสิ่งที่เทพอาทิตย์เหล่านี้ประทับอยู่ และสาระที่สำคัญแห่งคณะเทพอาทิตย์ก็คือ แสงสว่างแห่งสรวงสวรรค์ มิใช่เป็นแสงสว่างที่ปรากฏในจักรวาล และมีไขทั้งดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาวหรือรุ่งอรุณ แต่เป็นสิ่งที่หล่อเลี้ยงอันถาวรแห่งชีวิตอันรุ่งโรจน์ ซึ่งอยู่นอกเหนือปรากฏการณ์ทั้งมวล"

จากข้อสังเกตของศาสตราจารย์รอร์ จะเห็นได้ว่า คณะเทพอาทิตย์เป็นแสงสว่างแห่งสวรรค์ มิได้มีความสัมพันธ์กับแสงสว่างที่ปรากฏในจักรวาล เช่น แสงจากดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ หรือดวงดาวเลยแม้แต่น้อย เป็นเทพที่อมตะอันผู้ใดจะละเมิดมิได้ ซึ่งมีลักษณะตรงกับพระอหิติพระมารคา ดังที่ ศาสตราจารย์แมกซ์-มิลเลอร์^๒ กล่าวไว้ว่า อหิติ เป็นนามที่ใช้เรียกแสดงความไม่ร่วง หากใช้เป็น

^๑J. Muir, Original Sanskrit Texts, V : 36 อ้างจาก
The Journal German Oriental Society, VI. p. 68.

^๒T.H. Griffith, trans., The Hymn of the Rgveda (Varanasi:
The Chowkhamba Sanskrit Series office, 1971), p. 14.

ความไม่รู้อย่างนามธรรมไป แต่เป็นความไม่รู้อย่างที่สามารเห็นได้ และไคแผ่สร้าง
ออกไปเหนือโลก เหนือก้อนเมฆและเหนือท้องฟ้า

โดยทั่วไปคัมภีร์ฤคเวทเมื่อกล่าวถึง พระอาทิตย์ ๑ องค์ จะหมายถึง
พระวรุณ ซึ่งเป็นเทพหัวหน้าของคณะ เทพออาทิตย์ แต่บางครั้งก็หมายถึงพระมิตร^๑
และพระสุริยะ ถ้ากล่าวถึงพระอาทิตย์ ๒ องค์ มักหมายถึงพระวรุณและพระมิตร
มีบ้างที่หมายถึงพระวรุณและพระอินทร์ เมื่อกล่าวถึง ๓ องค์ คือ พระวรุณ
พระมิตร และพระอรรยมัน ซึ่งเราจะพบบ่อยครั้งที่เกี่ยวในบทสวด ถ้ากล่าวถึง
๕ องค์ ก็มีเพียงครั้งเดียวหมายถึงพระวรุณ พระมิตร พระอรรยมัน พระสวิตฤ
และพระภคะ และหากเป็น ๖ องค์ จะรวมพระทักษะกัวย ตามปกติคณะเทพออาทิตย์
ได้รับการสวดสรรเสริญทั้งหมด และจะมีพระนามของพระวรุณ พระมิตร กล่า
พร้อมไปควย และมักปรากฏพระนามร่วมกับเทพคณะอื่น ๆ อีก อาทิ คณะเทพวสุ,
รุหระ, มรุต, อังคิรส์, ฤฤ และวิศเวเหวา (วิศเวเหวา)

นายาที่อธิบายถึงลักษณะของเหล่าเทพออาทิตย์ในบทสวดก็คือ เจิกจำ
(สุจี) มีสีอุของค้ำ (หิรณฺย) ผู้มีหลายพระเนตร (ภูรฺยกุษ) ผู้ไม่กระพริบตา
(อนิมิษ) ผู้ที่นตลออกกาล (ลสวปฺนช) ผู้มองไกล (ทีรฺชช) กว้างใหญ่ (อุรุ)
ลึกล้ำ (คภีร) ผู้ที่ศัศฺรุมีอาจคานทานไค (อวิษฺฏ) ผู้มีกฏเกณฑ์อันตั้งไว้แล้ว
(ชฤตฺวารต) ปราศจากขอค้ำหนี (อนวหฺย) ไม่มีบาป (อวฤชิน) บริสุทธิ์ (ชารปฺุต)
ผู้ทรงไว้ซึ่งฤต (ฤตฺวาน)

บทสวดบางบทในคัมภีร์ฤคเวท^๑ ซึ่งสรรเสริญพระอาทิตย์ไว้มี ๓ องค์ ที่กล่าวร่วมกันบ่อยที่สุด และคงหมายถึง ๓ องค์นี้เท่านั้นคือ พระวรุณ พระมีตระ และพระอรรยมัน อาทิจ พระองค์คำจุนและปกปักรักษาสิ่งทั้งมวลที่เคลื่อนไหวได้ และอยู่กับที่^๒ พระองค์เป็นผู้เห็นความคิดและความชั่วที่สิ่งสถิตอยู่ในใจของมวลมนุษย์ และสามารถแยกคนดีออกจากคนชั่ว^๓ พระองค์เป็นผู้ตักศิลา^๔ และนำเกรงขาม เกลียดชังความเท็จและลงโทษผู้กระทำบาป^๕ และพร้อมที่จะอภัย^๕ และเปลี่ยนแปลงผลของ

^๑RV. II. 27.2, 6, 8.

^๒RV. II. 27.4.

dhārayantah ēdityāso jaget sthāh devāh visvasya
bhuvanasya gopāh

^๓RV. II. 27.3.

antah pasyanti vrjanā uta sādhu

RV. VIII. 18.19.

pākatrā sthāna devāh hr̥tsu jānītra martyem /

upa dvayum ca advayum ca

^๔RV. II. 27.4.

rtāvānaś cayamānāh r̥nāni

RV. VII. 60.51.

ime cetāro anrtasya bhūreh

^๕RV. II. 27.14; 29.5.

ความชั่ว หรือเปลี่ยนไปให้กับ ตริตะ อาปตยะ^๑ (ตริต อาปตย) พระองค์ใช้วง
 ฆาตสังโฆ^๒ และขจักโรคภัยไซ้เจ็บ^๓ และประทานพรต่าง ๆ อาทิ บุตรหลาน
 ชีวิตอันยาวนาน^๔ พระองค์ปกป้องคุ้มครองผู้ตั้งการะพระองค์ดุจแม่นกกางปีกออก
 ป้องกันลูก^๕ ผู้รับใช้พระองค์จะได้รับการคุ้มครองดุจอยู่ในเกราะเหล็ก อารุชิโคมิอาจ

^๑ RV. VIII. 47.13.

yad āvir yad apīcyam devāso asti duṣkṛtam /

trite tad viśvam āptye āre asmad dadhātana

รอิธิ กล่าวว่่า ตริต อาปตยะ เป็นเทพเจ้าที่มีที่อยู่ไกลโพ้น ไกลจาก
 สายตาและความชั่วมักจะเสาะหาเทพองค์นี้ เพื่อที่จะให้ถายนาบให้

^๒ RV. II. 27.16.

yāḥ vo māyāḥ abhidruhe yajatrāḥ pāsāḥ ādityāḥ ripave

vicrttāḥ

^๓ RV. VIII. 18.10.

^๔ RV. II. 27.5, 7, 10, 11, 14; VIII. 18.22.

^๕ RV. VIII. 47.2, 3.

vida devāḥ aghānām ādityāso apākṛtim /

pakṣā vayo yathā upari vi asme śarma yacata //

vi asme adhi śarma tat pakṣā vayo na yantena

มาแล้วพานได้^๑ นอกจากนี้ทั้ง ๓ องค์ยังเป็นผู้กำหนดวัน เดือน ปี^๒ อีกด้วย

ในบรรดาเหล่าเทพอาทิตย์อันเป็นพระภราดาของพระวรุณนั้น พระองค์มีความเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิดกับพระมิตรมากที่สุด อาจกล่าวได้ว่า พระมิตรเป็นเทพผู้ระหัยของพระองค์ดุจเทพฝาแฝดอัศวิน กล่าวคือ พระมิตรปกครองทิวา พระวรุณปกครองราตรี สายนะ^๓ กล่าวในฤคเวท I. 83.3. ของเขาว่า "พระมิตรเป็นเทพผู้สถิตในเวลากลางวัน วรรณคดีพระเวทกล่าวว่า ยามกลางวันเป็นของพระมิตร" และ "พระวรุณมาจากราตรีชื่อว่า Vr̥ แปลว่าปกคลุม พระองค์มีคณชั่วร้ายขวงบาท และเป็นเทพผู้ปกครองราตรี วรรณคดีพระเวทกล่าวว่า กลางคืนเป็นของพระวรุณ" และสายนะยังกล่าวในอีกตอนหนึ่งของคัมภีร์ฤคเวทว่า

^๑RV. VIII. 47.8.

yusme devāḥ api snasi yudhyan taḥ iva varmasu
na taṃ tigmam cana tyajo na drāsad abhi taṃ guru /
yesmāi usarma arādhvam /

^๒RV. VII. 66.11.

ye vi dadhuḥ śaradam māsam ād ahur yajnam aktum ca
ād ricam /

anāpyam varuṇo mitro aryamā kṣatram rājānaḥ āsata

^๓J. Muir, Original Sanskrit Texts, V : 58.

aharabhimāninaṃ devam / "māitram vāi ahur" iti śruteḥ
...vr̥ṇoti / pāpakṛtaḥ svakiyāiḥ pāsāir āvr̥ṇoti iti rātry-
abhimānidevo varuṇaḥ / śrūyate ca "vāruṇī rātrir" iti /

"พระอาทิตย์ยามอัสดงตกคือพระวรุณ ซึ่งการจากไปของพระองค์โคกอให้เกิด
รัตติกาล"^๑ และในบทสวดฤคเวทกล่าวถึงพระวรุณว่า "พระองค์เป็นเทพผู้สูงเกิน
ผู้โอบอุ้มราตรี ผู้ให้กำเนิดวันทั้งหลาย และทุกสิ่งทุกอย่างสมบูรณ์ด้วยพระปรีชาญาณ
ของพระองค์"^๒

โตตศิริย สังหิตา ตอนหนึ่ง^๓ กล่าวว่า โลกนี้ไม่มีกลางวันหรือกลางคืน
ไม่มีการแบ่งแยก เทพทั้งหลายจึงกล่าวแก่พระมิตรและพระวรุณว่า "จงแยกออก
เถิด" . . . พระมิตรจึงให้กำเนิดกลางวัน และพระวรุณให้กำเนิดกลางคืน

ผู้วิจารณ์ในโตตศิริย สังหิตา^๔ ยืนยันว่า "คำว่า มิตร หมายถึงดวง-
อาทิตย์" และ "คำว่า วรุณ หมายถึง ผู้ปกคลุมอุจความมืด"

^๑RV. VII. 87.1.

Astaṃ gacaṃ sūryaḥ eva varuṇaḥ ity ucyate /
sa hi sva-gamanena rātrir janayati /

^๒RV. VIII. 41.3.

sa kṣapaḥ pariśasvaje ni usro māyayā dadhe sa viśvam
pari darśataḥ /

^๓TS. VI. 4.8.

Na vāi idaṃ divā na naktam āsīd avyākṛtam /
te devāḥ mitrā-varuṇāv abruvan "idaṃ no vivāsayatam"
iti /...

mitro'her ajanayad varuṇo rātrim /

^๔TS. I. 8.16.1.

mitra-śabdasya sūryavācivāt varuṇa-śabdasya andhakāra-
vad āvaraka-vācivāt

นอกจากทั้งสองพระองค์จะมีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้งคฤหาและราตรี
แล้ว ยังปกครองโลกและท้องฟ้า และวางดวงอาทิตย์ให้สถิตบนสวรรค์^๑ เป็นผู้พิทักษ์
โลก^๒ ประกาศิตของทั้งสองพระองค์ทำให้ท้องฟ้าสว่างไสว^๓ ฝนฟ้าก็ตก^๔ พระวรุณ
และพระมิถระเป็นเทพผู้เกลียดชังและขจัดความชั่ว^๕ ทำหน้าที่บริหารกฎที่พระองค์
วางไว้อันผู้ใดจะฝ่าฝืนมิได้ แม้แต่อมตเทพใดก็ตาม^๖ พระองค์ทำให้คนโง่เขลาเบา
ปัญญากลายเป็นคนเฉลียวฉลาด^๗ พระองค์ดวงรู้ทั้งสวรรค์และโลก^๘ ทรงไว้ซึ่ง

^๑RV. V. 62.3; 69.1.

trī rocanā varuṇa trīn uta dyūn trīni dhārayatho rajāmsi/
RV. V. 63.7; VI. 67.5; VII. 61.4; X. 132.2.

^๒RV. II. 27.4; V. 62.3; VII. 51.2; VIII. 25.1; X. 126.4.

^๓RV. X. 65.5.

yayor dhāma dhārmanā rocate br̥hat /

^๔RV. V. 62.3. ava vr̥stim sr̥jatam jīradānū /

RV. V. 63.3. dyām varṣayatho asurasya māyayā

^๕RV. I. 152.1; VII. 66.13.

^๖RV. V. 63.7; 69.4.

na vām devāḥ amṛtāḥ ā minanti vratāni mitrā-varuṇā

dhruvāni

^๗RV. VII. 60.6, 7.

acetasaṃ cic citayanti daksāih

^๘RV. VII. 60.7.

ime divo animisā pr̥thivyāś cikitvāmsah

ความเที่ยงธรรม และส่งเสริมการประกอบพิธีทางศาสนา (หรือความจริง หรือ ความยุติธรรม)^๑ และยังเป็นเทพแห่งแสงสว่างและสัจจะ^๒ ทั้งสององค์และคณะเทพ อาทิตยะช่วยกันขจัดบาปและความไม่ปัดมคเห็จ^๓ เทพทั้งสององค์ยังทำให้เกิดโรค ภัยไข้เจ็บต่อมนุษย์ผู้ละเลยในการบูชาดวงสว่าง^๔

นอกจากนี้เทพทั้งสองยังเป็นจอมจักรพรรดิที่แข็งแกร่ง^๕ มีชื่อเสียงสูงสุด ในบรรดาผู้กล้าหาญ^๖ มีพลังกำลังอันมหาศาลสุดจะประมาณได้^๗ และพลังนี้หาผู้ใด จะล่วงล้ำมิได้ สมจริงดังคำของปราชญ์กล่าวไว้ว่า ผู้ที่มีมือมากกว่าย่อมแข็งแรง

^๑RV. I. 2.8, 23.5, 136.4; II. 27.4; V. 63.1, 65.2, 67.4; VII. 64.2, 66.13; VIII. 23.30, 25.8.

^๒RV. I. 23.5.

ṛtasya jyotiṣas patī

^๓RV. II. 27.4; VII. 60.5.

cayamānāḥ ṛṇāni / cetāro anṛtasya bhūreḥ /

^๔RV. I. 122.9.

jano yo mitrā-varuṇāv abhidhrug apo na vām sunoti
aksnayādhruk /

svayaṃ sa yakṣmaṃ hṛdaye ni dhatta

^๕RV. V. 63.3.

^๖RV. V. 65.2.

^๗RV. I. 151.9.

กว่าผู้ที่มีน้อยกว่า^๑ และเทพทั้งสองนี้ยังเป็นต้นกำเนิดฝน^๒ อีกด้วย

จากอำนาจหน้าที่และคุณลักษณะของพระวรุณที่มีกล่าวร่วมกับพระमितระ
เท่าที่ยกมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า เทพทั้งสองมีมีหิธานุภาพและพละทานุภาพไม่ยิ่ง
หย่อนไปกว่าเทพองค์ใดในสมัยพระเวท และทั้งยังเป็นทีเคารพสักการะเป็นสรณะ
ที่พึ่งของมนุษย์ทั้งหลายด้วย ดังจะเห็นได้จากบทสวดสรรเสริญที่กลั่นกรองถ้อยคำ
อย่างไพเราะเพราะพริ้ง ในการอัญเชิญให้ทั้งสองพระองค์เสด็จลงมาจากรวง
สวรรค์เพื่อคัมโสมะ ดังที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ฤคเวทว่า "ข้าฯ ขอสวดสรรเสริญต่อ
เทพทั้งสองเป็นอันคับแรก"^๓ ขอพวกข้าฯ ได้อยู่ในร่มเงาอันไพศาลของพระमितระและ
ปลดปล่อยราวกับเป็นเชื้อสายของพระวรุณ^๔ ไคซันะทางแก่มนุษย์ และไม่ทอดทิ้ง
ผู้สักการะบูชาพระองค์^๕ เป็นผู้รักษากฎ เป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์ของมนุษย์ทุกเผ่าพันธุ์^๖ คำจุน
มวลมมนุษย์^๗ ช่วยเหลือมนุษย์ให้พ้นจากความทุกข์โศกได้^๘ คุณความดีของพระวรุณ
และพระमितระนั้นกว้างใหญ่ยิ่งนัก ขอข้าฯ ได้มีส่วนร่วมในความดีนั้นด้วยเถิด^๙

^๑ RV. I. 152.2.

^๒ RV. V. 68.2.

^๓ RV. V. 65.3.

^๔ RV. V. 65.5

^๕ RV. V. 65.6.

^๖ RV. V. 67.4

^๗ RV. V. 67.2.

^๘ RV. V. 67.4

^๙ RV. V. 70.1.

และมีหรือที่ทั้งสององค์จะไม่รับการอ้อนวอนจากพวกเขา ดังนั้นพวกเขาจึงคิดถึง
แต่พระองค์^๑ ขอพระองค์จงเสด็จลงมาประทับบนภูเขาคันคักคัสลิทซ์เพื่อคัมโมสมะ^๒ ขอได้
โปรดช่วยข้า ด้วยการรับเครื่องสักการะนี้ด้วยเถิด"^๓

พระวรุณและพระมิถุระเป็นเทพผู้มีพระทัยคัมเมตตา ประทานพรต่าง ๆ
ตามแต่ผู้อ้อนวอนจะขอ ดังปรากฏในบทสวดต่อไปนี้ "เทพทั้งสององค์ส่งสมบัติต่าง ๆ
ลงมายังโลกด้วยพลังอำนาจของพระองค์ ปราศจากฝุ่นละอองธุลีใดเกาะ ฝุ่นใด
จำนวนมากออแน่นอนอยู่ในคอก^๔ และปกป้องผองภัย^๕ คุ้มครองสัตว์เลี้ยง^๖ ในแม่น้ำ
ก็ยังมีที่ต้น ขอพระองค์จงพาข้า ชามทางชีวิตด้วยเถิด^๗ ช่วยให้ข้า ได้ดำรงอยู่
ต่อไปในโลกอันศักดิ์สิทธิ์^๘ ขอโรคภัยต่าง ๆ อย่าไต่กล้ากรายมายังข้า เลย"^๙

^๑ RV. V. 67.5.

^๒ RV. I. 23.4, 137.1, 2, 3; II. 36.6; V. 72.1, 51.9, 71.3.

YV. II. 7.1.

SV. I. 7.1

^๓ RV. V. 72.3.

^๔ RV. I. 122.11.

^๕ RV. I. 151.5.

^๖ RV. I. 23.6.

YV. II. 7.3.

^๗ RV. I. 71.9.

^๘ RV. VII. 52.7.

^๙ RV. V. 41.1.

^{๑๐} RV. VII. 50.1.

ขอพระองค์จงยื่นพระหัตถ์ออกมา และให้ข้าฯ มีชีวิตอันยาวนานออกไปอีก ด้วย
 น้ำค้างที่ท่าไหทองทุ่งชุมฉ่า พระองค์ท่าไหขาว มีเกียรติยศชื่อเสียงในหมู่มนุษย์^๑
 ขอพระองค์เป็นนอสุระทั้งสองจงทำให้พืชผลของข้าฯ งามสะพรั่ง^๒ ประทานที่พักพิง^๓
 ความมั่งคั่ง ความอุดมสมบูรณ์^๔ อาหารและแสงสวรรค์^๕ พละกำลัง^๖ ชัยชนะใน
 สนามรบ^๗ และประทานแต่สิ่งที่ถูกคองแก่ผู้เคารพบูชาพระองค์"^๘

มีใ้ว่าผู้สวดสรรเสริญจะขอพรให้แก่ตัวเองแต่ฝ่ายเดียว แต่ยังขอพร
 ให้แก่เทพทั้งสองด้วย ดังบทสวดว่า "ขออาณาจักรอันสูงส่งของพระองค์ จงอย่า
 ใ้ได้รับอันตรายใด ๆ เลย"^๙

นอกจากคณะเทพอาทิตย์ซึ่งจักว่าเป็นพระภราดาาร่วมพระมารดาเดียวกัน
 แล้ว ยังมีเทพเจ้าที่ครั้งหนึ่งใ้ชื่อว่า เป็นพระอนุชาของพระวรุณคือ พระอัคนี^{๑๐}

^๑ RV. VII. 62.5.

^๒ RV. VII. 65.2.

^๓ RV. I. 136.7

^๔ RV, VII. 62.3.

^๕ RV. VII. 66.7, 9.

SV. IV. 8.3.

^๖ RV. V. 47.7.

^๗ RV. I. 152.7.

^๘ RV. I. 122.9.

^๙ RV. I. 136.1.

^{๑๐} RV. IV. 1.2.

(เทพเจ้าแห่งไฟ) กวีได้กล่าวว่า พระพักตร์ของพระวรุณเหมือนพระพักตร์ของพระอัคนี^๑ และชีวหาของพระองค์ก็คือพระอัคนี^๒ สำหรับชีวหานี้คงจะเป็นสัญลักษณ์ของเปลวไฟ ดังมีข้อความหนึ่งกล่าวว่า ดินและแขนขาของพระอัคนีก็คือเปลวไฟ^๓ แสดงให้เห็นถึงทวยเทพจะปรากฏในร่างคล้ายมนุษย์ แต่ก็เป็นเพียงภาพที่แสดงให้เห็นถึงปรากฏการณ์ทางธรรมชาติเท่านั้น ในบางครั้งพระอัคนีได้รับการกล่าวถึงว่าเป็นเสมือนเทพองค์เดียวกับพระวรุณ^๔ อาทิ พระอัคนีเป็นพระวรุณขณะที่เสด็จไปสู่พิธีบวงสรวง^๕ เป็นพระวรุณขณะที่พระองค์ประสูติ^๖ และในยามเย็นพระองค์จะกลายเป็นพระวรุณ^๗ สำหรับในกรณีนี้ตรงกับที่สายนะกล่าวไว้ในบันทึกของเขาในคัมภีร์ฤคเวท II. 38.8^๘ ว่า พระวรุณเป็นผู้ให้ที่พักพิงแก่หมู่มสัตว์โลกทั้งหลาย

^๑RV. VII. 88.2.

adha nu asya sandṛśam jagānvān agner anīkaṃ varuṇasya maṃsi

^๒RV. VII. 66.10.

^๓A.A. Macdonell, A Vedic Reader for Students, (Madras: Oxford University Press, 1972), p. XVIII.

^๔RV. II. 1.4; III. 5.4; VII. 12.3.

^๕RV. X. 8.5.

^๖RV. V. 3.1.

^๗AV. XIII. 3.13.

^๘J. Muir, Original Sanskrit Texts, V : 58.

Yoniṃ sthānaṃ nimīṣi nimeṣe savitur astasamaye sati
visramāṛtham prānibhyaḥ prayacati / varuṇasya rātrere nirvāhakatvāt

หลังแต่อาทิตย์อัสดง เพราะพระองค์เป็นผู้ดูแลยามราตรี และพระอัคนีเป็นพระวรุณ
พระราชานุรักษากฎหมาย^๑

ในคัมภีร์สามเวทมีกล่าวไว้เช่นกันว่า "พระอัคนีคือพระวรุณผู้ซึ่งฤๅษีเหล่า
วสิษฐ์สวดบทสรรเสริญอันศักดิ์สิทธิ์ถวายแก่พระองค์"^๒

นอกจากพระวรุณและพระอัคนีจะเปรียบเสมือนพระองค์เดียวกันแล้ว ยังมี
ส่วนอื่น ๆ ที่เหมือนกันอีก อาทิ คำฉายาที่ว่า อสุระ (asura) และผู้ดูแลฤกษ์
(ṛtāvan) ใ้กับทั้งสองพระองค์ แต่ใ้กับพระวรุณมากกว่าพระสุริยะ^๓ นอกจากนี้
จะเป็นพระเนตรของพระวรุณแล้ว ยังเป็นพระเนตรของพระอัคนี^๔ ด้วย พระวรุณ
เป็นเทพหัวหน้าใหญ่พิทักษ์รักษากฎจริยธรรม แต่ก็ยังมีผู้สวดอ้อนวอนต่อพระอัคนี
ขอให้พระองค์จงปลดปล่อยตนให้พ้นจากความมืด และแกบวงนั้นจากผู้สักการะพระองค์^๕
อย่างไรก็ตาม ยังมีจำนวนน้อยกว่าพระวรุณ

ในคัมภีร์ฤคเวทมีผู้สวดสรรเสริญอ้อนวอนเทพทั้งสององค์ในยามรุ่งอรุณ^๖
และอัญเชิญเสด็จวันละ ๓ ครั้ง ในพิธีบูชาบวงสรวงของเขา^๗ เพื่อให้ประทานสิ่ง

^๑ RV. II. 1.4.

^๒ SV. V. 9.3.

^๓ RV. I. 115.1; VI. 51.1; VII. 61.1, 63.1; X. 37.1.

^๔ RV. I. 115.1.

^๕ RV. V. 2.7.

^๖ RV. VII. 41.1.

^๗ RV. III. 5.2.

ที่เขาต้องการ^๑ เช่น ความมั่งคั่ง^๒ ความดีงาม^๓ ความเข้มแข็ง^๔ ให้พรเพื่อพืชพันธุ์และบุตรหลาน^๕ ที่พักอาศัย^๖ และปกป้องคุ้มครอง^๗ นอกจากนี้ยังขอให้พระอัครนิกัถกินเฝ้าผาผลาญผู้^๘ ที่ล่วงละเมิดคำสั่งของพระวรุณ ด้วยพระทนต์อันแหลมคมของพระองค์^๙ และขอให้พระวรุณและพระอัครนิกัถจัดการไม่พอใจของทวยเทพที่มีต่อเขา และผลักไสผู้^{๑๐} ที่เกลียดเขาออกไปให้ไกล^{๑๑} พร้อมทั้งขจัดความทุกข์โศกให้หมดสิ้น^{๑๒} และช่วยแก้ไขปัญหาค่าง ๆ เพื่อความอยู่รอดปลอดภัย^{๑๓}

การที่พระวรุณและพระอัครนิกัถมีสายสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้นนั้น อาจเป็นเพราะประการแรก ชาวอารยันโบราณมีความเชื่อว่า ไฟอยู่ในน้ำในมหาสมุทรอันเป็นที่ประทับของพระวรุณนั่นเอง และมีทศวคคัมภีร์ฤคเวทบทหนึ่งกล่าวว่า พระวรุณ

^๑RV. VII. 62.3.

^๒RV. I. 136.7; III. 5.2; VII. 62.3.

^๓RV. IV. 1.3.

^๔RV. I. 152.9.

^๕RV. IV. 1.3.

^๖RV. I. 136.7.

^๗RV. VI. 21.9; VII. 12.3.

^๘RV. IV. 5.5.

^๙RV. IV. 1.4.

^{๑๐}RV. VII. 44.3.

^{๑๑}RV. VI. 52.10.

มีพระคุณต่อมนุษยชาติ พระองค์เก็บไฟไว้ให้ลูกไหมอยู่ในน้ำในมหาสมุทร^๑ แม้ไฟนี้จะมีโคหมายถึงองค์พระอัคนี แต่ก็มีส่วนที่เกี่ยวกับอุมิไซน้อย เพราะพระอัคนีเป็นเทพเจ้าแห่งไฟ ประการที่สอง ชาวอารยันเป็นผู้รักแสงสว่างและทุกสิ่งที่ทำให้ความสุขและความสะควกสบาย เหมือนเด็กที่ชอบความสว่างและหนีความมืด ดังนั้นสิ่งที่คั่งงามทั้งหลาย จึงถูกกำหนดว่ามีเทพเจ้า อาทิ พระวรุณคือท้องฟ้าที่สว่างไสวด้วยดวงดาวยามค่ำคืน และยังมีหมายถึงฟ้าแลบในท้องฟ้า แสงจันทร์ที่ส่องสว่างในยามราตรี ส่วนพระอัคนีนั้นคือไฟอันสว่างรุ่งโรจน์ ซึ่งขจัดความมืดให้หายไป^๒ จะเห็นได้ว่าทั้งพระวรุณและพระอัคนี ต่างก็เป็นเทพที่ทำลายความมืดและให้ความสว่างสุกใส

พระวรุณมีพระขนิษฐาที่เป็นเทวี คือ พระนางอุษัส (อุษส) ผู้เป็นเทพธิดาแห่งรุ่งอรุณ พระนางเป็นพระขนิษฐาของพระวรุณและพระภคชะ^๓ มีบทสวดบทหนึ่งกล่าวถึงเทพธิดาองค์นี้ว่า "โอ ยามเช้าอันสดชื่น ขอความอ่อนแอจงเป็นกำลังของบุกรุทำชั่วเด็ก ขอเราจงชนะเขาด้วยรถที่เป็นของขวัญ"^๔

^๑ RV. V. 85.2; X. 45.3.

^๒ Abinas Chandra Das, *Rgvedic Culture*, (Calcutta : Madras R. Cambay & Co., Publishers & Booksellers, 1925), p.453.

^๓ RV. I. 123.5.

^๔ รถที่เป็นของขวัญ ในที่นี้หมายถึงค้ำจุนธรรมเนียมที่จ่ายในการทำพิธีบูชาบวงสรวง ดังเช่นที่รถศึกช่วยให้เราเอาชนะผู้มุ่งร้ายได้

๓. ชายาของพระวรุณ ในคัมภีร์ฤคเวท ชายาของเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ ทั้งหลาย (devānām patnīs) ไม่ค่อยมีความสำคัญนัก มีนามปรากฏอยู่ในฐานะ ชายาเท่านั้น และไม่ได้อ้างถึงลักษณะของพระนางด้วย มีที่ประทับเฉพาะต่างหาก จากเทพเจ้า^๑ วรุณานี้เป็นเทวีที่พระนามของพระนางทำให้เราทราบว่าต้องเป็นชายา ของพระวรุณอย่างแน่นอน ในคัมภีร์ฤคเวท วรุณานี้มักจะได้รับการกล่าวถึงร่วมกับชายา ของเทพองค์อื่น ๆ อาทิ อินทราณี ชายาของพระอินทร์ อคินายี ชายาของพระอัคนี รุทราณี หรือ โรทาสี ชายาของพระรุทระ อัศวินี ชายาของพระอัศวิน มีบทสวด อัญเชิญให้พระนางเสด็จมาดื่มโสมะ^๒ ซึ่งชมกับเครื่องสักการะ^๓ และเป็นผู้ประทาน ของขวัญและโภคทรัพย์^๔

คัมภีร์อถรรพเวทกล่าวถึงเวทมนตร์ที่ป้องกันความฝันอันชั่วร้าย มีบทหนึ่ง กล่าวไว้ว่า พระนางวรุณานี้ได้ช่วยให้ผู้ที่ฝันร้ายนั้นกลายเป็นดี^๕

ชายาอีกองค์หนึ่งที่มีกล่าวไว้ในคัมภีร์ฤคเวทก็คือ อูรวาศี นางอัปสรผู้มีความ งามเป็นเลิศ และมีชื่อเสียงของสวรรค์ มีกล่าวไว้ว่าเมื่อพระวรุณและพระมิทระเห็นนาง

^๑ A.A. Macdonell, "Vedic Religion," Encyclopedia of Religion and Ethics, (New York : T. and T. Clark, 1921), XII:607.

^๒ RV. I. 22.12.

^๓ RV. V. 46.8.

^๔ RV. VII. 34.22.

AV. III. 20.3.

^๕ AV. VI. 46.1.

ก็ยังเกิดความประศัพธ์รักใคร่เป็นอย่างยิ่ง จนให้กำเนิดฤษีวสิษฐ์ และฤษีอัสตยะ^๑

ไตรศรีย สันทิตา กล่าวว่ นานน้ำทั้งหลายคือเหล่าชายาของพระวรุณ ซึ่งพระอัสตินเฝ้ามองควยความปรารถนา พระองค์ใครวมอภิมัยกับนานน้ำเหล่านั้น สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือโลกนี้ (วิราชู) และที่เกิดตามมาก็คือท้องฟ้า (สุวราชู)^๒

๔. โอรสของพระวรุณ พระวรุณได้ให้กำเนิดโอรสคู่หนึ่งอย่างนา อัสจรรย แคะเพียงแคศบเนตรกับนางอัสรคูรวตี เท่านั้นกั้หลังกาโมทกลงบนพื้นดิน กลายเป็นฤษีวสิษฐ์ (วสิษฐ์) และในคนโทน้ำก็คือฤษีอัสตยะ (อกสุตย) ในบทสวด คัมภีร์ฤคเวท^๓ กล่าวว่ "เมื่อพระวรุณและพระมีตระเห็นทวน (วสิษฐ์) เป็นประกาย

RV. VII. 33.11

TS. V. 5.4.1

āpo varuṇasya patnayaḥ asan / tā agnir abhyadhyāyat /
tāḥ samabhavat / tasya retaḥ parāpatat / tad iyaṃ abhavat / yad
dvitīyam parāpatat tad asāv abhavat / iyaṃ vāi virād asāu svarāt. /

RV. VII. 33.10, 11, 13.

Vidyuto jyotiḥ parisāñjihānam mitrā-varuṇā yad apaśyatām tvā /
tat te janma uta ekaṃ vasiṣṭha agastyo yat tvā viśaḥ ājabhāra
// 10 //

Utāsi maitravaruṇo vasiṣṭha urvaśyāḥ brahman manaso ' dhi
jātaḥ /
drapsam skannam brahmaṇā dāivyena visvedevah puṣkare tvā
adadanta // 11 //

Satre ha jātāv iṣitā namobhiḥ kumbhe retaḥ sisicituḥ samānam /
tato ha mānaḥ udiyāya madhyāt tato jātam ṛṣim āhur vasiṣṭha // 13 //

ไฟที่รุ่งโรจน์อันเกิดจากแสง ท่านเกิด ณ บัดนั้น และอक्षตยะได้นำท่านมาที่นี่ ข้าแต่
 วสิษฐ์ ท่านเป็นโอรสแห่งพระวรุณและพระมิถระ อันกำเนิดจากใจของนางอัสร
 อรวรตี เทพทั้งปวงก่อให้เกิดท่านด้วยกาโมทกอันหลั่งออกมาด้วยการตรีภคทองแห่งเทพ
 และ ณ ที่บุษบวงสรวงนี้ เทพทั้งสององค์หลั่งกาโมทกลงในคนโทน้ำ ไค้กำเนิดมานะ
 (Māna) คือ อक्षตยะและวสิษฐ์ได้ถือกำเนิดเช่นกัน"

สายนะโคอาจขอความจากพฤทธิเทเวตา (พฤทเทเวตา) ซึ่งขยายความ
 เพิ่มขึ้นว่า " ณ ที่บุษบวงสรวงเทพอาทิตย์ทั้งสององค์ คือ พระวรุณและพระมิถระ
 เห็นนางอัสรอรวรตี ก็ทรงหลั่งกาโมทกลงในคนโทน้ำที่ทำพิธี มีชื่อว่า วาสตีวาร
 (Vāsativara) ฤๅษีผู้มีพลังอำนาจและรุ่งโรจน์คือ อक्षตยะและวสิษฐ์ได้ถือกำเนิด
 ณ ที่นั้น กาโมทกตกลงในที่หลายแห่ง อาทิ คนโทน้ำ ในน้ำ และบนพื้นดิน ฤๅษีวสิษฐ์
 ผู้ยอดเยี่ยมไค้กำเนิดบนพื้นดิน ขณะเดียวกันอक्षตยะก็กำเนิดในคนโทน้ำจุบปลาที่มี
 แสงเหลือบวาว"

J. Muir, Original Sanskrit Texts, I : 321.

Tayor ādityayoḥ sattre dr̥ṣṭvā'psarasam urvasīm /
 retas' caskanda tat kumbhe nyapatad vāsativare / tenāiva tu
 muhūrṭtēna vīryavantāu / tapasvināu / agastyas' ca vasiṣṭhas' ca
 tatrarsī sambabhūvatuh / bahudhā patitam retas' kalasē ca jale
 sthale / sthale vasiṣṭhas tu muniḥ sambabhūvarṣi-sattamaḥ /
 kumbhe tv agastyah sambhūto jale matsyo mahādyutih /

วรรณคดีสันสกฤตในแต่ละสมัย อาทิ คัมภีร์ฤคเวท คัมภีร์ปุราณะ และ กาพย์มักกล่าวถึงกำเนิดของฤๅษีวสิษฐ์ และฤๅษีอัสตยะว่าเป็นโอรสของพระวรุณและ บางคัมภีร์ได้ให้รายละเอียดมากขึ้น โอรสทั้งสองนี้เป็นฤๅษีที่มีชื่อเสียงมากในวรรณคดี สันสกฤต และมีเรื่องราวต่าง ๆ ที่น่าศึกษาและน่าสนใจอย่างยิ่ง โดยเฉพาะใน วรรณคดีกาพย์และปุราณะ

สำหรับวรรณคดีพระเวทนั้น ฤๅษีทั้งสองเป็นผู้รจนบทสรรเสริญเทพ ทั้งหลายมีปรากฏในคัมภีร์ฤคเวทหลายบท คงจะขอกกล่าวถึงฤๅษีวสิษฐ์เป็นลำดับแรก ดังนี้

วสิษฐ์^๑ เป็นหนึ่งในฤๅษีผู้มีฤทธาานุภาพอย่างยิ่ง ๗ คน^๒ มีบทสวดคัมภีร์ ฤคเวทหลายบทที่กล่าวถึงฤๅษีวสิษฐ์ ซึ่งจะขอยกบทหนึ่งมากล่าวไว้ ณ ที่นี้ เป็นบทสวด^๓ ที่ค่อนข้างแปลกประหลาดบทหนึ่ง ผู้แต่งก็คือฤๅษีวสิษฐ์นั่นเอง เริ่มบทว่า "ผู้ดูแลบ้าน"

^๑ แปลว่า ร่ำรวยที่สุด.

^๒ สัปตะฤๅษี (สप्तฤๅษี) อีกนัยหนึ่งเรียกว่า "ประชาบดี" ในคัมภีร์ศตปล-
พราหมณะ ไคระบุณามไวคือ ๑. โคคม ๒. ภรทัวาช ๓. วิศวามิตร ๔. ชมัทคณี
๕. วสิษฐ์ ๖. กัสยป ๗. อัศวี
มหากาณะระวะมุไวคือ ๑. มะวีจี ๒. อัศวี ๓. อังคีรส ๔. ปุละหะ
๕. กระตุ ๖. ปุสัสตยะ ๗. วสิษฐ์

สัปตะฤๅษี ปรากฏอยู่ในฟากฟ้าเป็นดาว ๗ ดวง ที่ไทยเราเรียกรวมทั้งหมดว่า "ดาวจระเข้" (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ลิลิตนารายณ์สิบปาง, หน้า ๓๘๒).

^๓ RV. VII. 55.5 - 8.

อรรถกถาจารย์อธิบายไว้ว่า เป็นคำของวสิษฐ์ที่เรียกสุนัขที่เฝ้าวังของพระวรุณ ไค้ผู้คารามและเห่ากระโชก ขณะที่วสิษฐ์จะเข้าไปในเขตพระราชฐานในยามวิกาล เพื่อหาอาหารรับประทาน หลังจากภavanaจำศีลออกอาหารมาเป็นเวลา ๓ วัน พอเรียกสุนัขเช่นนี้มันก็เลยยีนกัและหลับไป บทนี้จึงกลายเป็นมนตร์ที่พวกมีจนาชีพนักร้อง เบาทั้งหลายใช้ท่องบ่นเวลาจะขึ้นโจรกรรมบ้านใคร

บทสวดบทนี้ยังมีอรรถกถาจารย์อีกหลายท่าน^๑ ได้ตีความต่างกัน อาทิ ในพฤทธิ์เทวตา อธิบายว่า วสิษฐ์มีความประสงค์จะเข้าไปนอนในวังของพระวรุณ ในเวลากลางคืน แต่สุนัขจะกัเอาจึงไค้สาธยายมนตร์บทนี้ สายนะไค้ขยายความ ว่า วสิษฐ์ออกอาหารมาแล้ว ๓ วัน ในคืนวันที่ ๔ จึงเข้าไปในวังของพระวรุณเพื่อขโมยอาหารและถูกสุนัขไล่เอา จึงไค้สวดมนตร์บทนี้สะกดสุนัขจนหลับไป ในกรณีนี้ ไม่น่าจะเชื่อว่าวสิษฐ์เข้าไปในวังเพื่อขโมยอาหาร ในเมื่อท่านสามารถที่จะออกปากขอไค้ และตัวท่านเองกับพระวรุณก็ยังมีมิตรภาพอันแน่นแฟ้นต่อกัน อาจจะเป็นการสวดเพื่อให้เขาเป็นอิสระจากขบถไค้ไค้บ้างก็ว่าเป็นเพลงกล่อมเด็ก ซึ่งบุรุษในยามวิกาลไค้ขับขึ้นเพื่อให้ทุกคนในบ้านหลับอย่างสบาย

คัมภีร์ฤคเวทและโศกเรยะ พราหมณะ วสิษฐ์กลายเป็นฤษีประจำราชสำนักของพระเจ้าสุทาส (Sudās) อันเป็นตำแหน่งที่คู่แข่งคนสำคัญคือท่านฤษีวิศวามิตร ปรารภนาจะไค้ไค้ซึ่งเรื่องนี้มีกล่าวไว้โดยพิสดารในมหาภารตะ

อคัสตยะ มีหลายชื่อ อาทิ ในคัมภีร์ฤคเวท สายนะไค้อธิบายว่า อคัสตยะเกิดในคนโทหน้าจุปลาที่มีแสงเหลือบขาว จึงมีชื่อว่า กลสิ-สุตะ บ้าง กุมภะ-สัมภา

^๑ Abinas Chandra Das, Rgvedic Culture, p. 198.

(กุมภ-สุมภ) บ้าง และ ฆโตทภว (ฆโตทภว) ชื่อตามผู้ให้กำเนิดก็คือ ไมตร-วรุณ (ไมตร-วรุณ) และ เอารวศิย (เอารวศิย) และเมื่อแรกเกิดมีตัวเล็กไม่ใหญ่ไปกว่า ช่วงคืบ จึงได้ชื่อว่ามานะ (Māna) แม้ว่าจะมีกำเนิดร่วมกับวสิษฐ์ แต่ก็ปรากฏว่ามีความเป็นไปในยุคต่อมาไม่เหมือนกัน และชื่ออศัสตยะนี้ก็สืบเนื่องมาจากการแผลงคำจากนิทานเรื่องหนึ่งที่ว่า อศัสตยะบังคับให้เขาวินัยหมอบลงต่อหน้า จึงทำให้เทือกเขานี้เลยความสูงแค้้งเคิมไป หรือมิฉะนั้นก็คงเป็นการแต่งนิทานมาอธิบายประวัติของชื่อก็เป็นได้ อีกชื่อหนึ่งคือ ปิตัพธิ (ปิตัพธิ) หรือ สมุทราจุฎกะ (สมุท-จุฎ) "ผู้ก้มหน้าทะเล" มีประวัติมาจากการที่อศัสตยะได้ช่วยเหลืออปวงเทพท่าสงครามกับพวกแพศย์ จนพวกแพศย์หลบหนีมาซ่อนตัวอยู่ในทะเล ภัยความขุ่นเคืองใจ อศัสตยะจึงก้มหน้าทะเล

ภฤคุ (Bhr̥gu) เป็นโอรสองค์หนึ่งของพระวรุณ^๒ ในสมัยพระเวท เป็นฤๅษีที่มีชื่อเสียงมาก เป็นต้นตระกูลฤๅษีภฤคุ^๓ เช่นเดียวกับทิวสิษฐ์เป็นต้นตระกูลฤๅษีวสิษฐ์ เชื้อสายของภฤคุเป็นกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่คือพระราม

โศกเรยะพราหมณะ ได้กล่าวถึงกำเนิดครั้งที่ ๒ ของภฤคุว่า เกิดจากกาโมทกของพระพรหม ซึ่งหลังลงในไฟฟูชายัญ และพระวรุณทรงจูบเลี้ยงเป็นโอรส^๔

^๑ แปลว่า ไซติชวง จากรากศัพท์ว่า bhr̥g̥j

^๒SV. II. 4.3 n.

SBr. 11.6.1.1.

^๓AV. V. 19.1;

ABr. 2.20.7.

^๔ABr. III. 34.1.

Yad dvitīyam āsīt tad bhr̥gur abhavat / tam varuṇo
nyagr̥hñita / tasmāt as bhr̥gur vārunih

ดังนั้น ฤคจึงมีชื่อว่า วรุณบุตร (วรุณ-บุตร) บ้าง และวรุณฤคบุตรบ้าง

พระวรุณ^๑ ได้ทรงสอนฤคในเรื่องความเร้นลับของศาสนาโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับลักษณะของพรหมโดยครั้นว่า "เป็นจุดที่เกิดของมนุษย์ เป็นสิ่งที่มนุษย์กำหนดชีวิตเมื่อเกิดแล้ว เป็นจุดที่มนุษย์มุ่งสู่ เป็นจุดที่มนุษย์ผ่าน" ฤคครีตรองดูแล้วก็สรุปว่า อาหาร (หรือร่างกาย) เป็นพรหม เพราะ "ทุกชีวิตเกิดจากอาหารกินอาหารเพื่อยังชีพ ทำงานให้ไ้ได้มาซึ่งอาหาร และกลายเป็นอาหาร" แต่ฤคก็ไม่พอใจกับคำตอบนั้นนัก จึงไตร่ตรองใหม่อย่างลึกซึ้ง แล้วพบว่าลมหายใจ (หรือชีวิต) คือพรหม เพราะ "ทุกชีวิตเกิดมาจากลมหายใจ อยู่ได้เพราะลมหายใจ ต่อสู้เพื่อลมหายใจ และผ่านไปสู่ลมหายใจ" และด้วยความประสงค์ที่จะแสวงหาพรหมอย่างลึกซึ้ง ฤคก็พิจารณาว่า ก็พบว่า ปัญญาคือพรหม เพราะ "ทุกชีวิตเกิดจากปัญญา ยังชีพได้ด้วยปัญญา คின்றเพื่อปัญญา และผ่านปัญญา"

เมื่อฤคมีความเข้าใจเช่นนี้ จึงถามพระวรุณผู้เป็นพระบิดาว่า "ขอพระบิดาจงกระทำให้ข้าฯ กระจำงแจ้งในความหมายของพรหมด้วยเถิด" พระวรุณครั้นว่า "การตั้งคำถามด้วยการตรีกตรองอย่างเสื่อมใสศรัทธา และผ่านอันลึกซึ้งก็คือพรหม" ฤคครุ่นคิดอย่างหนัก และเมื่อคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณดีแล้วก็ได้พบว่าอานันตะ (อานนท หรือความสุข) คือพรหม เพราะ "ทุกชีวิตเกิดได้จากความสุข มีชีวิตด้วยความสุข มุ่งไปหาความสุข และผ่านไปสู่ความสุข" นี่แหละคือศาสตร์ที่ฤคเข้าใจ อันเกิดจากการ

^๑ Edward Moor, Hindu Pantheon, (Delhi : Indological Book House, 1968), p. 274 - 275. อ้างจาก Colebroke on the Vedas. As. Res. Vol. VIII. p. 456.

สอนของพระวรุณผู้เป็นบิดา และทั้งมันอยู่บนรากฐานแห่งจิตอันสูงส่ง กล่าวคือ บุคคลใดก็ตามที่ทราบความจริงนี้ ดำรงอยู่โดยความความจริงนี้คำจูน จะได้รับอาหารที่สมบูรณ์ เป็นคุงไฟสว่างโชติช่วง ทรงอิทธิฤทธิ์โคความบุตรบริวาร ค่ายสรรพสัตว์และยิ่งใหญ่ ค่ายชื่อเสียง กิตติคุณที่อำนวยการ

นอกจากพระวรุณจะสอนเรื่องพรหมแล้ว ในศตปถพราหมณะ ยังได้สอนภฤคุในเรื่องการประกอบพิธีกรรม อันสืบเนื่องมาจากภฤคุ^๑ เข้าใจว่าตนเองนั้นมีความรู้สูงกว่าพระวรุณผู้เป็นบิดา พระวรุณเองก็ทราบเรื่องนี้ จึงตรัสสั่งให้ภฤคุเดินทางไปยังทิศต่าง ๆ เมื่อพบเห็นสิ่งใดก็ให้มารายงานตามที่พบเห็นนั้น ในทิศตะวันออกและทิศใต้ ได้เห็นนุรุษหลายคนที่กำลังดับแขนขาของชายกลุ่มหนึ่งที่ละคน ในทิศตะวันตกพบนุรุษหลายคนกำลังกินนุรุษกลุ่มหนึ่งที่นั่งสงบเงียบ ทิศเหนือเห็นนุรุษพวกหนึ่งกำลังกินนุรุษอีกพวกหนึ่งที่กำลังร้องครวญครางอย่างทนทุกข์ทรมาน และอีก ๒ แห่ง ได้พบหญิงสาว ๒ คน คนหนึ่งมีความงามเป็นเลิศ อีกคนหนึ่งมีแต่ความอัปลักษณ์ และระหว่างหญิงสาวทั้งสองนั้น มีชายผิวคล้ำ ตาเหลือง ในมือถือคทาขึ้นอยู่ ภาพที่ภฤคุได้พบเห็นมาแล้วแล้วแต่ยากแล้วทั้งสิ้น พระวรุณได้อธิบายสิ่งต่าง ๆ ตามที่ภฤคุได้ประสบมาว่า ทางทิศตะวันออกแสดงถึงโชคชะตาของผู้ที่ตัดไม้โดยมิได้กระทำพิธีสังเวยอัคนีโหตระ (อัคนีโหตระ) และไม่ทราบถึงความรู้ที่แท้จริง ดังนั้น ต้นไม้จึงแก่แค่นเขาในโลกหน้า ทางทิศใต้ ภาพที่ได้เห็นแสดงถึงเคราะห์กรรมของบุคคลที่ไม่ทราบเกี่ยวกับพิธีกรรมอย่างถูกต้อง ฆ่าแล้วกินสัตว์ ทิศตะวันตก ใช้ในกรณีของคนกินพวกสมุนไพรมาน ส่วนที่เห็นเป็นหญิงสาวสวยงามก็คือ ความมีศรัทธาความเชื่อ หญิงที่ไม่สวย คือ การขาดศรัทธา

^๑SBr. XI. 6.1.1.

และชายผิวคล้ำ นัยน์ตาเหลืองถือคทา^๑คือ การลงโทษของพระผู้เป็นเจ้า หากบุคคลใดประกอบพิธีกรรมสังเวทอย่างครบถ้วน ทั้งต้นไม้สัตว์และพืชก็จะไม่แก่แค่น ไม่กินเขาในโลกหน้าอย่างแน่นอน

ในคัมภีร์อรรถรพเวทมีบทสวดหนึ่งกล่าวว่า ตักมัน (ตกมน) (ไช) เป็นโอรสของพระวรุณ^๑ โอรสองค์นี้ค่อนข้างจะแปลกกว่าโอรสองค์อื่น กล่าวคือ เป็นแหล่งกำเนิดของโรคภัยไข้เจ็บ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือโรคมาน^๒ พระวรุณเป็นเทพแห่งน้ำ ดังนั้นจึงมีความเกี่ยวข้องกับโรคนี้โดยตรง บุคคลใดก็ตามที่ล่วงละเมิดต่อกฎแห่งจักรวาลของพระวรุณ พระองค์จะลงโทษทัณฑ์แก่บุคคลนั้นด้วยความเจ็บไข้

อนึ่ง ในศตปถพราหมณะกล่าวถึงน้ำว่า เป็นโอรสของพระวรุณหรือไม่ก็เป็นพระอนุชา^๓ ข้อนี้ชวนให้ลงความเห็นว่าเป็นไปได้ทั้ง ๒ กรณี เพราะในวรรณคดีพระเวท พระวรุณมีความสัมพันธ์กับน้ำ มีบางตอนกล่าวว่าพระองค์เป็นโอรสแห่งน้ำ^๔ และยังมีชายาเป็นน้ำ^๕ อีกด้วย

^๑ AV. I. 25.3.

^๒ AV. IV. 16.16.7.

^๓ SBr. XII. 9.2.4.

^๔ YV. X. 7.

^๕ TS. V. 5.4.1.

ที่ประทับของพระวรุณในสมัยพระเวท

วรรณคดีพระเวทกล่าวถึงที่ประทับของพระวรุณไว้หลายแห่ง ในฤคเวท
 ปวงเทวาจำแนกเป็น ๓ เหล่า คือ เทพประจำสรวงสวรรค์ อาทิ เทยาส พระวรุณ
 พระนิกะ เทพฟ้าแปดอัสวิน เทวีอุษา เทพประจำบรรยากาศ อาทิ พระอินทร์
 คณะเทพฤทธะ คณะเทพมฤค พระปรัชณะ เทพประจำพื้นดิน อาทิ ปฤถิวี พระอัคนี
 พระพฤหัสถี พระโสมะ พระวรุณเป็นเทพเจ้าแห่งสรวงสวรรค์ที่มีความสำคัญยิ่ง
 พระองค์หนึ่ง^๑ กล่าวคือ พระองค์เป็นมหาเทพทรงไว้ซึ่งกฎแห่งศีลธรรมและจักรวาล
 พระราชวังสี่ห้อง เหลืองอร่ามของพระองค์อยู่บนสวรรค์^๒ คำจุนควยเสहतินพันคน^๓
 และมีประคูปันชาน^๔ ที่ประทับนั่งสูงตระหง่าน^๕ พระวรุณทรงฉลองพระองค์สี่ห้องงาม

^๑ A.A. Macdonell, A History of Sanskrit Literature,
 (2nd ed.; Delhi : Motilal Banarsidass, 1971), p. 60.

^๒ RV. I. 136.2; V. 67.2.

^๓ RV. II. 41.5.

Rājānā anabhidruhā dhruve sadasi uttame

sahasrasthūne āsate /

RV. V. 62.6.

Rājānā kṣattram ahr̥ṇīyamānā sahasrasthūnam

bibhr̥thah sahadvāu /

^๔ RV. VII. 88.5.

Br̥hantam mānam varuṇa svadhāvah

sahasradvāram jagama gr̥ham te

^๕ RV. V. 68.5.

ระยิบระยับประทับในที่นั้นมีสप्त (สप्त แปลว่า ผู้สอดแนม) เฝ้าแห่หอม^๑ ทอดพระเนตร การกระทำทั้งหมด^๒ บริหารอาณาจักรด้วยความเข้มแข็งและพระทัยที่มุ่งมั่น ดวงอาทิตย์ ซึ่งเป็นดวงพระเนตรของพระองค์^๓ ในเวลากลางวันเขาเฝ้าเพื่อถวายรายงานการ ปฏิบัติต่าง ๆ ของมนุษย์^๔ พระองค์ทรงรดเทียมมาอย่างคึกคักอยู่บนสวรรค์^๕ เป็นมิตร กับผู้สักการะซึ่งไปอยู่ร่วมกับพระองค์ในที่ประทับบนสวรรค์^๖ และผู้ที่ลวงลับจากโลกนี้ จะโคพบเห็นพระวรุณและพระยมผู้เป็นจอมราชันย์ทั้งสองเมื่อไปถึงสวรรค์^๗

^๑RV. I. 25.13.

Bibhrad drāpim hiranyayam varuṇo vasta nirṇijam /
pari spaso ni sedire

^๒RV. I. 25.10 - 11.

^๓RV. I. 50.6; VI. 51.1; VII. 61.1; VII. 63.1; X. 37.1.

Cakṣur mitrasya varuṇasya

^๔RV. VII. 60.1, 3.

^๕RV. V. 62.4, 8.

Rtasya gopāv adhi tiṣṭhato ratham satyadharmānā
parame vyomani

^๖RV. VII. 88.4 - 6.

^๗RV. X. 14.7.

ubhā rājānā svadhayā madantā yamam paśyāsi varuṇam
ca devam

คัมภีร์ฤคเวทบางตอนกล่าวว่า พระวรุณเป็นเทพผู้รักษากฎแห่งจักรวาล เรียกว่าฤคบนสวรรค์^๑ พระองค์สร้างและปกครองสวรรค์และโลก ประทับอยู่ในโลก ทั้งปวงในฐานะสัมราชา (samrāj)^๒ โอบอุ้มสวรรค์ทั้งสามและไตรโลกไว้^๓ และมีข้อความอีกตอนหนึ่งกล่าวว่า พระองค์คือจอมกษัตริย์วรุณ ราชาแห่งสวรรค์ อำนาจอันสูงสุดของสวรรค์ที่ยังเกิดขึ้นครั้งแรกเป็นของพระองค์ และเป็นผู้ปกครองที่ยิ่งใหญ่ เรื่องอำนาจ พระองค์ตรัสว่า "เรานี่แหละคืออำนาจจักรทั้งมวล"^๔ พระองค์สถิตอยู่ในอำนาจจักรที่มีเสานับพันต้น^๕ และอำนาจจักรอันสูงส่งของพระองค์นั้น นกโคในนภากาศ มีอาวบินไปถึงได้^๖

^๑ RV. V. 63.1.

^๒ RV. V. 62.3; VII 64.1;

RV. VIII. 42.1.

Astabhnād dyām asuro visvavedāh amimīta varimānam
prthivyāh /
āsīdad visvā bhuvanāni sāmṛād visvā it tāni varuṇasya
vratāni

^๓ RV. VII. 87.5.

tisro dyāva nihitāh antar asmin tisro bhūmih.

^๔ RV. IV. 42.1 - 2.

^๕ RV. V. 62.6.

^๖ RV. I. 24.6.

คัมภีร์ฤคเวทหลายตอน^๑ กล่าวถึงพระวรุณว่ามีความเกี่ยวข้องกับธาตุน้ำ ทั้งในชั้นบรรยากาศและพื้นโลก พระองค์สถิตอยู่ในน้ำเพื่อดูสัจจะและความเท็จ ของมนุษย์^๒ และยังคงกล่าวอีกว่า ประทับอยู่ในน้ำเหมือนคังโสมะขึ้นอยู่ในไพรสณฑ์^๓

ในกัมภีร์ยชุรเวทกล่าวว่า พระวรุณเมื่อน้ำเป็นพระราชวังที่ประทับ^๔ และมีอีก ข้อความหนึ่งตรงกับคัมภีร์ฤคเวทคือ พระองค์ประทับอยู่ในน้ำจุโสมะอยู่ในป่า^๕

กัมภีร์สามเวทกล่าวถึงที่ประทับของพระวรุณท่านเองเกี่ยวกับคัมภีร์ฤคเวท และคัมภีร์ยชุรเวท กล่าวคือ พระองค์ประทับอยู่ในน้ำจุโสมะอยู่ในป่า^๖ และยัง ประทับอยู่ในห้องโถงที่มีเสาหินพันต้น^๗

^๑ดูรายละเอียด, หน้า ๑๒๗ - ๑๒๘.

^๒RV. VII. 49.3.

yāsām rājā varuṇo yati madhye satyānr̥te avapasyan
janānām /

madhuscutaḥ sucayah... /

^๓RV. IX. 90.2.

vanā vasāno varuṇo na sindhūn

^๔VS. X. 7.

^๕YV. VI. 4.6.

^๖SV. II. 4.6; VI. 11.1.

^๗SV. III. 7.2.

ส่วนคัมภีร์อรรถาธิบายว่า พระองค์ประทับอยู่ในพระราชวังสี่ห้อง
 ในน้ำ^๑ และเช่นเดียวกับที่กล่าวมาแล้วทั้งสามคัมภีร์ คือ พระองค์ประทับในน้ำ
 ประจุโซมะอยู่ในป่า^๒ และมีข้อความอีกตอนหนึ่งกล่าวถึงมหาสมุทรทั้งสองบนโลก
 และในนภากาศว่าเป็นพระนาถีของพระวรุณ พระองค์สถิตอยู่ในสระน้ำเล็กแห่งนี้^๓
 และเป็นผู้พิทักษ์รักษาทิศตะวันตก^๔ อีกด้วย

ศตปถพราหมณะกล่าวว่า พระวรุณเป็นเทพแห่งจักรวาล ประทับอยู่กลาง
 สวรรค์ ซึ่งพระองค์สำรวจสถานที่สำหรับลงโทษผู้กระทำความผิด^๕ และยังกล่าว
 อีกว่า โลกนี้คือพระมิตร^๖ แต่สวรรค์ก็คือพระวรุณ^๖

^๑ AV. VII. 83.1.

apsu te rājan varuṇa grho hiraṇyayo mitaḥ

^๒ AV. III. 3.3.

Adhyas tvā rājā varuṇo hvayatu somas tvā hvayatu

parvatebhyah /

^๓ AV. IV. 16.3.

uto samudrāu varuṇasya kuksī utāsminn alpe udake nilīneh

^๔ AV. I. 31.1; III. 27.3; XII. 53.9, 57.

^๕ SBr. 11.6.1.1.

^๖ SBr. XII. 9.2.12.

ayam vāi loko mitraḥ / asāu varuṇaḥ

ตามที่ได้ประมวลที่ประทับของพระวรมณ์ในวรรณคดีสมัยพระเวทเท่าที่กล่าวมาข้างต้น เพื่อชี้ให้เห็นว่า ในแต่ละคัมภีร์นั้นมีข้อความบางตอนที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ทั้งยังมีไคพรณนาอย่างละเอียดถี่ถ้วนมากนัก ผู้วิจัยเกิดความคิดบางประการว่า คัมภีร์ฤคเวทนั้นส่วนใหญ่จะกล่าวว่พระวรมณ์มีท้องฟ้าเป็นที่ประทับ ทั้งนี้เพราะพระองค์เป็นเทพเจ้าค้ำงเคิมที่เก่าแก่ที่สุด และสำคัญที่สุดพระองค์หนึ่งของชาวอารยันสมัยพระเวท และก่อนหน้าทีชาวอินโด อีราเนียน จะแยกย้ายกันไปสู่อินเดียและอิหร่าน^๑ และพระองค์ยังมีภารกิจอันยิ่งใหญ่ในฐานะที่สร้างไว้ซึ่งกฎแห่งจักรวาลอันผู้ใดจะละเมิดมิได้ เป็นจอมราชันย์แห่งทวยเทพและมวลมนุษย์^๒ และของโลกทั้งปวง^๓

นอกจากนี้วรรณคดีพระเวทต่างก็กล่าวถึงที่ประทับของพระองค์อยู่ในน้ำ หากแต่น้ำในที่นี้คงเป็นห้วงน้ำในชั้นบรรยากาศมากกว่า และพระองค์ยังเกี่ยวข้องกับน้ำ อาทิ เป็นเจ้าแห่งน้ำบ้าง^๔ เจ้าแห่งฝนบ้าง^๕ และเป็นโอรสแห่งน้ำ^๖ ลักษณะ

^๑A.L. Basham, The Wonder That Was India, (Calcutta : Fautana Book, 1971), pp. 238 - 239.

^๒RV. II. 27.10.

tvam visvesam varuna asi rājā ye ca devāḥ asura ye
ca marttāḥ /

^๓RV. V. 85.3.

visvasya bhuvanasya

^๔RV. VII. 64.2; VIII. 41.8; VIII. 58.12.

^๕AV. V. 24.4 - 5.

^๖VS. X. 7.

ความสัมพันธ์ดังกล่าวจะเป็นวิวัฒนาการนำไปสู่วรรณคดีในยุคหลัง ๆ ได้เป็นอย่างดี และพระวรุณปกครองรักษาทิศตะวันตกปรากฏเป็นครั้งแรกในคัมภีร์อรรถรพเวท แสดงถึงตำแหน่งใหม่ที่แตกต่างจากที่กล่าวมาแล้ว

พระวรุณสมัยกาพย์^๑

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปแล้วว่า วรรณคดีสมัยกาพย์นั้นมีลักษณะแตกต่างจากวรรณคดีสมัยพระเวทเป็นอย่างมาก เฉพาะอย่างยิ่งก็ว่าได้แสดงออกอย่างชัดเจนถึงการเคารพนับถือในพระผู้เป็นเจ้าสูงสุดสามองค์ อันได้แก่ พระพรหม พระศิวะ และพระวิษณุ จนเกิดการแตกแยกนิกายออกไปเป็นไวษณวนิกายบ้าง และไศวนิกายบ้าง อันเป็นเหตุให้ฐานะของเทพทั้งหลายที่เคยมีมहिธานุภาพกิติ ตักกานุภาพกิติ พลาณุภาพกิติ และเทวานุภาพเมื่อครั้งสมัยพระเวทต้องกลับกลายเป็นไปถวาย พระวรุณก็อยู่ในลักษณะนี้เช่นเดียวกัน ในสมัยนี้พระองค์หมดสภาพแห่งความเป็นเทพเจ้าผู้ทรงพลังอำนาจและความรุ่งโรจน์โดยสิ้นเชิง กับทั้งมีการกระทำที่แตกต่างจากสมัยพระเวทเป็นอันมาก จากการเป็นเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่กลับในความเป็นอยู่ มีความสามารถในทุกสิ่งสรรพและล่วงรู้หมดทุกอย่าง ไก่กลายเป็นเพียงเทพองค์หนึ่งในจำนวนเทพเจ้าหลายองค์ในสมัยกาพย์ที่มีอำนาจรับใช้พระประชาบดี (พระพรหม) ผู้ทรงพลังและพระวิษณุ และร่วมกับเทพเจ้าองค์อื่น ๆ ก่อสงครามทำศึกสู้รบกับเหล่าอสูรทั้งหลาย

ในสมัยพระเวทพระวรุณได้รับการกล่าวว่าเป็นกษัตริย์ของกบฏน้ำ แต่เป็นน้ำที่อยู่บนเวหา และได้ชื่อว่าเป็นเจ้าแห่งน้ำ^๒ ทั้งยังบันดาลให้เกิดฝนตกด้วยอำนาจเวทมนตร์

^๑คำว่าสมัยกาพย์ในที่นี้หมายถึงระยะเวลาที่มีการประพันธ์คัมภีร์รามายณะ และคัมภีร์มหาภารตะโดยเฉพาะ.

^๒ดูวิทยานิพนธ์, หน้า ๑๒๗.

ที่เรียกว่ามายา^๑ แต่ในสมัยกบพมีข้อความเป็นจำนวนมากกล่าวถึงพระองค์ว่าเป็นเทพเจ้าหรือกษัตริย์แห่งน้ำ^๒ ด้วยการที่พระองค์ได้รับการสถาปนาแต่งตั้งจากผู้มีอำนาจยิ่งใหญ่หลายฝ่ายด้วยกัน อาทิ พระวิษณุ^๓ พระอินทร์^๔ และเทพทั้งหลาย^๕

^๑ดูวิทยานิพนธ์, หน้า ๑๒๓.

^๒MBh. R. I. 21. p. 85.

MBh. R. II. 9, p. 29.

MBh. R. III. 41. p. 129 - 130.

MBh. R. III. 230. p. 702.

MBh. R.V. 97. p. 302; V. 109. p. 327.

MBh. R.IX. 46.103. p. 188.

MBh. R.XII. 155.10. p. 511; 339.4. p. 761; 207.36.

p. 125. Vol. 2.

MBh. R.XIII. 4.13. p. 17; 105.14. p. 717; 149.72.

p. 703; 154.14, 16, 31. p. 730 - 732.

MBh. R.XIIII. 43.7. p. 106; 8.22. p. 171.

H. 186.95 - 102. p. 811; 44.52. p. 191.

H. 46.103. p. 188; 4.3. p. 20.

^๓MBh. R.XII. 207.36; 122.29.

H. 4.3. p. 20.

^๔MBh. V. 16.

^๕MBh. R. IX. 46.103.

ข้อความดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า สมัยกาพย์ พระวรุณได้รับการสถาปนาเป็นเทพเจ้าแห่งน้ำ กวดยการแต่งตั้งจากเทพเจ้าผู้มีอิทธิฤทธิ์และพละภาพเหนือกว่า เพื่อให้ครองตำแหน่งอันน่าเคารพสมเกียรติอยู่ข้าง แม้จะไม่เทียบเท่าฐานะดั้งเดิมในสมัยพระเวทก็ตาม และยังแสดงให้เห็นอย่างแจ่มชัดถึงความเสื่อมอำนาจของพระองค์ อันมีอาจจะทัดเทียมกับพระผู้เป็นเจ้าที่ยิ่งใหญ่ทั้งสามในสมัยกาพย์ได้ จึงกำหนดให้แต่เพียงอำนาจเหนืออนันน้ำแก่พระองค์เท่านั้น

คัมภีร์ฤคเวทและรามายณะมีใ้กล่าวถึงผู้ที่มีอิทธิฤทธิ์มากคือแต่งตั้งพระวรุณให้เป็นเทพเจ้าแห่งน้ำ กล่าวแต่เพียงว่าพระองค์เป็นเจ้าแห่งน้ำ^๑ และทะเล^๒ เท่านั้น

ในมหาภารตะ พระองค์ยังเป็นเทพเจ้าแห่งมหาสมุทร^๓ และปกครองสัตว์น้ำทั้งหมด^๔

นอกจากฐานะดังกล่าวแล้ว วรรณคดีกาพย์ยังกำหนดให้พระองค์เป็นโลกบาลประจำภาคตะวันตก^๕ ทำให้พระองค์เกี่ยวข้องกับโลกบาลประจำทิศอื่น ๆ เช่น

^๑ ฤวิธานิพนธ์, หน้า ๑๒๗. R. VI. 51.32.

^๒ R. VI. 6.26.

^๓ MBh. R.V. 97. p. 303.

^๔ MBh. R. III. 41. p. 129.

MBh. R. XII. 207.36. p. 125. Vol. 2.

^๕ MBh. R. XIII. 150.37. p. 718.

R. III. 44.41.

พระอินทร์ พระยม และพระอัคินี เทพทั้งสามองค์นี้มักเอยพระนามร่วมกับพระวรุณ
 เสมอ และเมื่อเสด็จไป ณ ที่ใดก็จะไปเป็นคณะ ดังเช่นเมื่อครั้งนางทมนันตีเลือกคู่^๑
 โลกบาลเหล่านี้เสด็จมาเป็นคู่แข่งของพระนล และประทานพรแก่บุคคลทั้งสอง และยัง
 ประทานอาวุธนาสิกของสววรรค์แก่อรชุนใช้ในการต่อสู้กับพวกเการพ^๒ ในบางตอน
 จะมีโลกบาลเพิ่มอีก คือ พระรุทระ พระวายุ พระฤเวร และพระนิรฤติ ทั้งหมด
 ล้วนเป็นเทพเจ้าที่นำกล้วทั้งสิ้น

มหากาธะ วนบรรพ บทที่ ๑๒๗ มีข้อความหนึ่งกล่าวว่าพระวรุณเป็นเจ้า
 แห่งทวยเทพอยู่ประจำทิศตะวันตก

อย่างไรก็ตาม แม้พระวรุณจะมีฐานะต่ำกว่าเทพผู้ยิ่งใหญ่ทั้งสามองค์
 แต่ยังมีหลักฐานของความเจริญรุ่งเรืองและฐานะอันสำคัญยิ่งของพระองค์ครั้งสมัย
 พระเวทเหลือตกทอดมาถึงสมัยกาพย์บาง กล่าวคือ ความเป็นกษัตริย์^๓ และได้รับการ
 สวดอ้อนวอนในฐานะกษัตริย์^๔ และเป็นหนึ่งในห้าของเทพเจ้าที่บรรดากษัตริย์ทั้งปวง
 ยึดถือเป็นแบบฉบับ^๕ มหากาธะ^๖ และหริวงศ^๗ กล่าวถึงพระวรุณในฐานะกษัตริย์ที่
 ได้รับชัยชนะจากสงครามของมนุษย์และเทพเจ้าทั้งหมด ได้ประกอบพิธีราชสูยะที่

^๑ MBh. R. III. 55. p. 166.

^๒ MBh. R. XII. 5.13.

^๓ MBh. XVI. 4.16.

^๔ R. II. 25.22.

^๕ R. IV. 17.26.

^๖ MBh. IX. 42.12.

^๗ H. III. 2.

ฝั่งแม่น้ำยมนา และต่อจากนั้นมาพินิจนี้ก็มีกษัตริย์ทั้งหลายที่ประสพชัยชนะปฏิบัติตาม
เช่น พระราม และพระบุษิษเฐียร^๑

พระวรุณยังได้รับการยกย่องว่าเป็นจอมนักรบ ดังมีข้อความอุปมาถึงผู้ที่
มีความเก่งกล้าสามารถในการศึกสงครามเปรียบกับพระองค์ว่า "นักรบในการต่อสู้
เป็นกึ่งเช่นพระวรุณ"^๒ และ "นักรบเป็นลูกของพระวรุณ หรือ เสมือนโอรสของพระ-
วรุณ"^๓

และพระองค์ได้รับการสวดสรรเสริญในฐานะที่เป็น "หนึ่งในบรรดาเทพเจ้า
ที่เป็นผู้มา"^๔ และเมื่อครั้งเอารวะ (เอารว) เริ่มมีอำนาจ พระวรุณและพระโสมะ
ขันอาสาที่จะสังหารเพื่อว่าอสูรจะไ้ถูกทำลายในที่สุด^๕

นอกจากอุปมาดังกล่าวข้างต้นแล้ว ถ้าจะเปรียบถึงบรรดาสิ่งที่ดีที่สุดในที่
ทราบกันโดยทั่วไป "พระวรุณก็เป็นกษัตริย์แห่งน่านน้ำที่เลอเลิศที่สุด"^๖

ความเลื่อมฤทธานุภาพของพระวรุณ จะเห็นไ้ชัดจากตอนที่พระวิษณุจับ
พระวรุณก่น้ำในทะเลสาบโลหิตะ^๗ เป็นเครื่องพิสูจน์อีกตัวอย่างหนึ่งของการลด

^๑ MBh. R. II. 35. p. 102.

^๒ MBh. IX. 55.29.

^๓ MBh. VII. 159.45.

^๔ MBh. R. XII. 15.16. p. 37.

^๕ H. I. 45.76 - 77.

^๖ MBh. R. XIII. 43.7. p. 106.

^๗ H. II. 102.33; H. 249.13. p. 697.

เกียรติยศของพระวรุณในพระหัตถ์ของพระวิษณุผู้รุ่งเรือง และเทพผู้ยิ่งใหญ่ของคณีนี้อย่าง
กำชั้ยชนะเหนือพระวรุณหลายครั้งหลายครา^๑

และพระวรุณยังลดฐานะจากความเป็นเทพที่ใหญ่ยิ่ง เหลือเพียงผู้ดูแลรักษา
ฝูงโคของพาดาสูร เมื่อพระวิษณุปรารถนาจะได้โคไว้ในครอบครอง จึงเกิดการ
สู้รบกัน ในที่สุดพระวิษณุละความตั้งพระทัย เพราะอำนาจแห่งความมีสัจจะของพระวรุณ^๒

ความเสื่อมอำนาจของพระวรุณไม่แค่เพียงในคานฤทธานุภาพเท่านั้น แม้ระดับ
ศีลธรรมของพระองค์ก็พลอยเสื่อมลง ทั้ง ๆ ที่ในสมัยพระเวท พระวรุณเป็นผู้ที่รักษากฎ
แห่งศีลธรรมที่เรียกว่า ฤค ค่ายการลักพานางภัทราภรรยาของฤษีอุตถะไปเพราะ
ความดุ่มหลงมีใจยอมควยราคาะ จนฤษีอุตถะโกรธยิ่งนักถึงกับตีมน้ำอันเป็นอาณาจักร
ของพระวรุณหมด รอนถึงพระวรุณต้องยอมคืนนางภัทรา^๓

แม้ระดับศีลธรรมของพระวรุณจะเสื่อมไปบ้าง แต่ก็ยังเป็นเทพผู้มีพระหัตถ์
มีเมตตาจิต อาทิ ประทานพรบ้าง ประทานศีลตราขุณยานาชนิกแกอรชุนบ้าง^๔ ประทาน
งูอันมีพลังมหิมาและความมีอำนาจแก่การตกิเกยะ (การตกิเกย)^๕ และประทานโอรส

^๑ MBh. V. 130.49.

MBh. R. VII. 11.19. p. 33.

^๒ H. 186.29 - 35. p. 806 ff.

^๓ MBh. R. XIII. 154.13. p. 730.

^๔ MBh. R. I. 227. p. 623; III. 41. p. 130.

^๕ โอรสของพระกิวะ.

แก่พระวิวิสวัต^๑ ประทานนามให้คู่ช่างหนึ่ง มีกายขาวจำนวนพันตัวแก้ววิจิระ เพื่อเป็น
สินสมรสนางสัตยวดีธิดาของพระดาชิ^๒

นอกจากนี้ยังมีพ่อบ้านแม่เรือนบุษยวงสรวงพระวรุณ ค่วยการถวายเครื่อง
สังเวद्यในทางทิศตะวันตก อันเป็นทิศประจำองค์ในฐานะโลกบาล^๓ อีกด้วย

กำเนิดพระวรุณสมัยกาพย์

มหากษัตริย์ อาทิบรรพ ตานติบรรพ อนุศาสนบรรพ กล่าวถึง
กำเนิดของพระวรุณตรงกันว่า พระองค์เป็นโอรสของพระกัศยปพรหมณีสี่ประชาบดีและ
พระอหิติ และจะกล่าวถึงกำเนิดพร้อมกันกับคณะเทพอาทิตย์ทั้ง ๑๒ องค์ ดังคำบรรยาย
ในมหากษัตริย์บรรพตอนหนึ่งว่า "พระกัศยปโอรสแห่งพระมรจิ ผู้ให้กำเนิดสิ่งมีชีวิต
ทั้งมวล มีชายา ๑๓ องค์ ซึ่งเป็นธิดาของพระทัษะ พระอหิติได้ให้กำเนิดคณะเทพ
อาทิตย์ ๑๒ องค์ ผู้เป็นเจ้าแห่งโลก คือ พระชชาติฤ พระมิตระ พระอรรยมัน
พระศักระ (พระอินทร์) พระวรุณ พระอังสะ พระภคะ พระวิวิสวัต พระปุณัน
และพระสวิตฤ รวม ๑๐ องค์ องค์ที่ ๑๑ คือ พระทวิษณุ และองค์สุดท้ายที่ ๑๒

^๑ H. 10.3.

^๒ MBh. R. XIII. 4.12.

^๓ MBh. R. XIII. 97.11.

มีพระนามว่า พระวิษณุเป็นผู้มีคุณลักษณะเด่นเป็นเลิศกว่าเทพอาทิตย์ทั้งหลาย"^๑

มหาภารตะอนุศาสนบรรพอีกตอนหนึ่งกล่าวว่า "พระอังคะ พระภค
พระมิตร พระวรุณ - เจ้าแห่งน้ำ พระชชาติฤ พระอรรยมัน พระชยันตะ^๒
(Jayanta) พระภาสกร (ภาสกร) พระทวิษฏฤ พระภูษัน พระอินทร์ และพระวิษณุ
เป็นองค์ที่ ๑๒ เทพเหล่านี้คือ อาทิตย์ยะ ๑๒ องค์ ผู้เป็นโอรสแห่งพระกัศยปตามที่ได้ยิน
มา"^๓

^๑MBh. I. 2, 519./2,522 ff.

marīceḥ kasyapaḥ putraḥ kasyapāt tu imāḥ prajāḥ /
prajājñire mahābhāgā dakṣa-kanyās trayodasa /...
adityāṃ dvādaśādityāḥ sambhūtā bhuvaneśvarāḥ /...
dhātā mitro'ryamā śakro varuṇas tv amsa evaca /
bhago vivasvān pūṣā ca savitā dasamas tathā /
ekādaśas tathā tvastā dvādaśo viṣṇur ucyate /
jaghanyajas tu sarveṣāṃ ādityānāṃ guṇādhikāḥ /

^๒หมายถึงพระปรชัณยะ (ปรชุนย)

^๓MBh. XIII. 7.092 f.

amso bhagaśca mitraśca varuṇasca jaleśvarāḥ /
tathā dhātā'ryamā cāiva jayanto bhāskaras tathā /
tvastā pūṣā tathāivendro dvādaśo viṣṇur ucyate /
ity ete dvādaśādityāḥ kāśyapeyā iti srutiḥ /

ข้อความตอนนี้แม้จะมีใ้กล่าวถึงพระมารดา กงเป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปว่าต้องเป็นพระอหิติ เพราะในบางแห่งกล่าวเฉพาะพระอหิตีก็มี เช่น ในมหาภารตะ ศานติบรรพ บทที่ ๒๐๗ ว่าพระนางให้กำเนิดคณะเทพอาหิตยะผู้เรื่งนามในหมู่ทวยเทพ และมีพลังมหิมา

หริวงศ์ภาคผนวกของมหาภารตะหลายตอน^๑ กล่าวถึงกำเนิดของพระวรุณ ร่วมกับคณะเทพอาหิตยะ ๑๒ องค์ และเป็นโอรสของพระกัศยปและพระอหิติเหมือนในมหาภารตะ ผู้วิจัยจะยกข้อความตอนหนึ่งกล่าวถึงคือ "พระอหิตีให้กำเนิดคณะเทพอาหิตยะ อันมี พระอินทร์ พระวิษณุ พระภคะ พระศิวะฤๅฤๅ พระวรุณ พระอังสะ พระอรรมัน พระรวี พระปุษัณ พระมิถระ พระมนุผู้ให้พร และพระปรชันยะจากพระกัศยปเทพเหล่านี้คือ คณะเทพอาหิตยะ ๑๒ องค์ ผู้มีชื่อเสียดียงจรชรายในสรวงสวรรค์"^๒

^๑ H. 3.59 - 61. p. 14.

H. 1.58 p. 691.

H. 14.57 p. 855.

H. 40.4 p. 920.

H. 44.10 p. 929.

^๒ J. Muir, Original Sanskrit Texts, IV : 105. อ้างถึง Harivaṃsa Verses 11.548 ff.

adityāṃ jajñire rājann ādityāḥ kaśyapād atha /
 indro viṣṇur bhagas tvastā varuṇo'mso'ryamā raviḥ /
 pūṣā mitrasca varado manuḥ parjanya eva ca /
 ity ete dvādaśādityā varīṣṭhās tridivāukasah /

อีกตอนหนึ่งของหริวง์กล่าวว่า คณะเทพอาทิตย์มีเพียง ๑๑ องค์
 คึงข้อความว่า "ทวยเทพพระผู้สร้างโลกทั้งมวล เป็นที่รู้จักกันคือพระอรรมัน
 พระวรุณ พระมิถระ พระปุษัน พระชากฤ พระปุรันตระ (พระอินทร์) พระศวัญญฤ
 พระภคะ พระอังสะ พระสวฤฤ และพระปรอัญยะ กำเนิดมาจากพระกัศยปและ
 พระอหฤฤ"^๑

หริวง์ศับทที่ ๓ กล่าวถึงกำเนิดของพระวรุณและคณะเทพอาทิตย์อันเป็น
 พระภราคารวมพระบฤคาและพระมารคา มีรายละเอียดมากขึ้น กล่าวคือ "พระอหฤฤฤคา
 ของพระทักษะได้ให้กำเนิดเทพทั้งหลายจากพระกัศยปโอรสของพระมวีจฤ พระอินทร์และ
 พระวษณุได้ถือกำเนิดจากพระนางศวัญ และยังมีพระอรรมัน พระชากฤ พระศวัญญฤ
 พระปุษัน พระววสวฤฤ พระสวฤฤฤ พระมิถระ พระวรุณ พระอังสะ และพระภคะ
 ผู้สูงส่งสุกสกาว เทพเหล่านี้ในกาลก่อนมีพระนามว่าคฤษิตะ อยู่ในจากษะมันวันคร
 และเป็นที่ยทราบกันคือคือคณะเทพอาทิตย์ ๑๒ องค์ ในไววสวฤฤมันวันคร"^๒

^๑J. Muir, Original Sanskrit Texts, IV : 105 อ้างถึง
 Harivaṃśa Verse 12, 456 f.

aryamā varuṇo mitrah pūṣā dhātā purandarah /
 tvastā bhago'mśah savitā parjanyaśceti visrutāh /
 adityam jajñire devāh kaśyapāl loka-bhāvanah /

^๒H. 3.57 - 62. p. 14 - 15.

แต่มีอีกข้อความหนึ่ง^๑ ในทริวิงศ์ กล่าวถึงกำเนิดของคณะเทพอาทิตย์
 ก่อนข้างจะแปลก็คือกล่าวว่ามีกำเนิดจากพระพักตร์ของพระวิวิสวัต หรือมารดาณฑ
 (ไซคาย) ดังบรรยายไว้ว่า ทันทีที่พระองค์ปรากฏร่างจะมีลำแสงส่องสว่างเป็น
 ประกายสุกใสงดงามยิ่งนัก คือ พักตร์ของเทพเจ้าองค์นั้นผู้เป็นเจ้าแห่งรัศมี พักตร์นั้น
 จะมีสี่แฉก และจากรัศมีที่พุ่งมากระทบกับพักตร์ของมารดาณฑะจะกลายเป็นพักตร์ของ
 คณะเทพอาทิตย์ทั้ง ๑๒ องค์ อันมีพระชาติฤ พระอรรมัน พระมิตระ พระวรุณ
 พระอังคะ พระภคะ พระอินทร์ พระวิวิสวัต พระปุยน องค์ที่ ๑๐ คือ พระปรชันยะ
 จากนั้นก็คือ พระตวัษฏฤ และพระวิษณุ แม้จะอุบัติที่หลัง แต่ก็นับว่าเป็นองค์สุดท้าย

^๑J. Muir, Original Sanskrit Texts, IV : 106 อ้างถึง
 Harivaṃśa 589 ff.

Tato nirbhāsitaṃ rūpaṃ tejasā samhatena vāi /
 kāntāt kāntataram draṣṭum adhikaṃ sūsubhe tadā /
 mukhe nirvarttitaṃ rūpaṃ tasya devasya gopateḥ /
 tataḥ-prabhṛti devasya mukham āsīt tu lohitaṃ /
 mukhe-rāgantu yat pūrvam mārtandasya mukha-cyutam /
 ādityā dvādasāiveha sambhūtā mukha-sambhavāḥ /
 dhātā'ryamā ca mitrasca varuṇo'mso bhagas tathā /
 indro vivasvān pūṣā ca parjanyaḥ dasamas tathā /
 tatas tvastā tato viṣṇur ajaghanyo jaghanyajāḥ /
 harṣaṃ lebhe tato devo drṣtvā'dityān sva-deha-jān /

เมื่อเทพเจ้าเห็นคณะเทพอาทิตย์ยกำเนิกจากพระกายของพระองค์เอง ก็มีความเกษม
เปรมปรีเป็นอย่างยิ่ง

สำหรับข้อความที่กล่าวถึงกำเนิกคณะเทพอาทิตย์ตอนนั้นนั้น แสดงว่าคณะเทพ
อาทิตย์เป็นโอรสของพระวิวิสวัต ซึ่งไม่น่าจะเป็นไปได้ เพราะเป็นการขัดแย้งใน
ตัวเอง กล่าวคือ พระวิวิสวัตเป็นเทพองค์หนึ่งในคณะเทพอาทิตย์ ขณะเดียวกันก็
ยกำเนิกจากพระวิวิสวัต และยังค้านกับข้อความที่มีกล่าวโดยทั่วไปว่า คณะเทพอาทิตย์
เป็นโอรสของพระอหิตีอีกด้วย

ส่วนวรรณคดีรามายณะมีใ้กล่าวถึงกำเนิกของพระวรุณแต่อย่างใด อาจจะเป็น
เพราะวรรณคดีรามายณะมีจุดประสงค์ที่จะแสดงความยิ่งใหญ่อย่างเอกอุของวิรุณ
ดังนั้นเทพเจ้าจึงเป็นเพียงตัวช่วยจรโลงส่งเสริมเกียรติยานุภาพเท่านั้น

พระวรุณกับครอบครัวสมัยกาศย

๑. พระภราดาของพระวรุณ จากหลายข้อความที่กล่าวถึงกำเนิกของพระ
วรุณ ทำให้เราทราบว่า จำนวนพระภราดาของพระวรุณคือ คณะเทพอาทิตย์นั้น มีจำนวน
๑๒ องค์ และระบุพระนามชัดเจกว่าในสมัยพระเวทอันได้แก่ พระวรุณ พระมิถระ
พระอรรยมัน พระภคะ พระอินทร์ พระวิษณุ พระอังสะ พระวิวิสวัต พระสวิดฤ
พระคัมภฤฤ พระมุขิน และพระชากฤ ในสมัยกาศยแม้จะยกย่องสรรเสริญเทพเจ้าสูงสุด
๓ องค์ คือ พระพรหม พระกิวะ และพระวิษณุก็ตาม แต่ยังมีข้อความที่แสดงถึงความ
ยิ่งใหญ่ของคณะเทพอาทิตย์บ้าง อาทิ เป็นเจ้าโลกบ้าง^๑ เป็นเทพที่เรื่องนามและทรง

^๑ MBh. I. 25.22.

พลาณภาพยั้งในหนุ่หวยเทพ^๑ เป็นถัน

ในสมัยกาพย์ พระอินทร์ไค้ชื่อว่า เป็นหัวหน้าคณะเทพอาทิตยะ^๒ และเป็น
โอรสที่พระอติติไปรคปรานมากที่สุด

๒. ชายาของพระวรุณ มหาภารตะ อาทิบรรพ บทที่ ๖๖ กล่าวว้า
พระนางทิวีธิดาของพระศุกร (ศุกร) เป็นชายาเอกของพระวรุณ ซึ่งพระนางไค้กำเนิด
โอรสพระนามว้าพระพล และธิดาอีกองค์หนึ่งพระนามว้าสุรา ผู้งความปิตีไค้เกิดแก่
หวยเทพทั้งหลาย^๓

ในมหาภารตะ อุตโยคบรรพ บทที่ ๑๑๙ และศานคิบรรพ บทที่ ๓๐๑^๔
ไค้กล่าวถึงพระนางเคารี ชายาอีกองค์หนึ่งของพระวรุณไว้อย่างชัดแจ้งว้าพระนางคือ
เทวีสิทธี ไค้กลับมาเป็นพระนางเคารีอีก ในอนุศาสนบรรพ บทที่ ๑๔๖ และบทที่ ๑๖๕^๕

^๑ MBh. R. XII. 207. p. 124.

^๒ MBh. R. I. 66. p. 190.

...the sons of Aditi are twelve with Indra heading
them all.

^๓ MBh. R. I. 66.52.

MBh. V. 98.44.

...And the daughter born of Sukra named Divi, became
the eldest wife of Varuna. In her were born a son named Vala,
and a daughter named Surā (wine) giving joy unto the gods.

^๔ MBh. V. 117.9.

^๕ MBh. XII. 301.59.

^๖ MBh. R. XIII. 146.5; 165.11.

ในฐานะเทพเจ้าแห่งน้ำและมหาสมุทร พระวรุณมีชายาเป็นน้ำชื่อ แม่น้ำ-
บรรณาศา^๑ (ปรณาศา) พระองค์มีโอรสกับนางคือ พระศรุตายุชะ (ศรุตายุช)
วีรบุรุษผู้กล้าหาญ นางไภวูลลชอความเป็นอมตะให้แก่บุตรชาย แต่พระวรุณประทาน
เพียงความอยู่ยงคงกระพันให้เท่านั้น และประทานกระบองอวิหะเป็นอาวุธอันศักดิ์-
สิทธิ์ของเทพเจ้าที่ลงเวทมนตร์คาถาไว้ อาวุธนี้มีคุณวิเศษคือ เมื่อขว้างไปแล้วจะ
ย้อนกลับมายังผู้ขว้างเอง แต่มีขอแมวว่าจะต้องไขว้างในขณะที่มีการต่อสู้กันเท่านั้น
มิฉะนั้นอาวุธนี้จะกลับมาทำลายผู้เป็นเจ้าของ และไม่มีมนุษย์คนใดจะครองความเป็น
อมตะอยู่ได้ ทุกคนเกิดมาแล้วต้องตาย พระศรุตายุชะดื่มชอนี้ เมื่อได้ขว้างอาวุธนี้ไป
ยังบุคคลที่มีไค้ทำการสู้รบกัน อาวุธนั้นจึงย้อนกลับมาสังหารพระองค์เอง เสมือนกับการ
ใช้เวทมนตร์อย่างผิดพลาด

อนึ่ง พระวรุณยังมีชายาที่เป็นน้ำอีกคือ พระแมคงคา^๒

ในวรรณคดีกาพย์นามวรุณีเป็นทั้งชายาและธิดาของพระวรุณ อาทิ มหาภารตะ
กล่าวว่า วรุณีองค์ที่เป็นชายาของพระวรุณนั่นก็คือ พระนางวรุณาน้องคัก่อน^๓ นั่นเอง
และมหาภารตะฝ่ายใดกล่าวว่า วรุณีคือพระนางเคารี

^๑ MBh. R. VII. 92.44 f.

^๒ MBh. III. 99.33; 187.19 f. นอกจากนี้พระแมคงคายังเป็นชายา
ของพระศิวะ ของพระศานถนถึก (ผู้ที่สนใจในเรื่องแม่น้ำคงคา ตามที่เชื่อกันในประเทศ-
ไทยจะหาอ่านได้จากหนังสือขอเกิดแห่งรามเกียรติ์ บทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว).

^๓ MBh. IV. 9.16.

ส่วนทวิวงศ์^๑ และรามายณะ^๒ กล่าวว่า วารุณีเหวี่ยงสุราก็คือธิดาของ พระวรุณ ถือก่าเนคเมื่อครั้งเหวคาและอสูรช่วยกันกวนน้ำอมฤต

ชายาอีกองค์หนึ่งของพระวรุณอันมีกล่าวในสมัยพระเวท และไต่กล่าวต่อมา ถึงสมัยกาพย์อีกคือ นางอัปสรอรวรที ผู้ให้ก่าเนคฤษีวชิษฐ์ และฤษีอภัสตยะ

๓. โอรสและธิดาของพระวรุณ ในสมัยกาพย์แม่พระวรุณจะมีฐานะเป็น เพียงเทพเจ้าแห่งน้ำและมหาสมุทรก็ตาม แต่ก็มีผู้สืบเชื้อสายมากมาย ทั้งที่เป็น วิรูปุรุษผู้กล้าหาญ ฤษีผู้บำเพ็ญตบะอันแรงกล้า ปราชญ์ผู้มีวิชาศิลป์ กวีผู้เรืองนาม เหวี่ยงสุราก็ อัปสรผู้เลอโฉม วานรผู้มีฤทธิ์ ตลอดจนเชื้อสายของฤษีภฤคุ ฤษีอภัสตยะ และฤษีกวี โอรสและธิดาเหล่านี้ล้วนมีความเก่งกล้าสามารถ และมีความงามเป็นเลิศ ดังเช่นนางอัปสรรัณภา ทั้งนี้อาจจะเป็นการทดแทนอำนาจความยิ่งใหญ่ของพระองค์ที่ เกยกำลงมาเมื่อสมัยพระเวทก็เป็นได้ ซึ่งจะไต่กล่าวถึงโอรสและธิดาของพระวรุณ ตามลำดับไป

๑. โอรสที่เป็นฤษี

๑.๑ วชิษฐ์

๑.๒ อภัสตยะ

วรรณคดีรามายณะ ดุคตรกานท์ กล่าวถึง ฤษีทั้งสองยังมีก่าเนคร่วมกันดังเช่น ในสมัยพระเวท แต่ในสมัยนี้มีการกล่าวถึงมูลเหตุที่ทั้งสองจะมานั่งเกิดเป็นโอรสของ พระวรุณ กล่าวคือ พระเจ้านิมิโอรสของพระเจ้าอิษวาकुแห่งราชวงศ์สุริยะ เมื่อ

^๑ H. 97.21. p. 415.

^๒ R. I. 45.23 f.

ขึ้นครองราชย์ทรงตัดสินพระทัยกระทำพิธีบูชาอัญญ์ ค่ายการอัญญ์เจ็ดฤกษ์วิเศษผู้เป็นผู้ประกอบพิธีนี้ แต่ฤกษ์วิเศษผู้ไม่สามารถรับคำเชิญได้ ค่ายเหตุต้องมีส่วนร่วมในการบูชาอัญญ์ของพระอินทร์ พระองค์ทรงผิดหวังมากจึงขอความช่วยเหลือจากสตาเนนทะ บุตรของฤกษ์เคาตมะผู้ยิ่งใหญ่ การบูชาอัญญ์จึงบังเกิดขึ้น ฤกษ์วิเศษผู้ไม่เห็นด้วยกับการกระทำในครั้งนี จึงสาปแช่งให้วิญญาณของพระเจ้านิมิตออกจากร่าง พระเจ้านิมิตทรงโต้ตอบคำสาปอย่างเดียวกัน วิญญาณของฤกษ์วิเศษผู้ไคลงลอยไปในเวหา ในที่สุดได้ไปทูลขอพระพรหมให้ทรงช่วยหาร่างใหม่ให้ พระพรหมประทานพรนี้โดยครั้นว่า "เจ้าจะเกิดอีกครึ่งหนึ่งจากพระวรุณและพระมิถระ" เมื่อวิญญาณของฤกษ์วิเศษผู้กลับสู่พื้นโลกจึงเข้าไปสิงอยู่ในร่างเด็กของพระวรุณและพระมิถระ วันหนึ่งเทพทั้งสององค์เห็นนางอัปสรชราวตีบนชายฝั่งทะเล จึงตรงเข้ากอดนางและทันใดนั้นเองวิญญาณของฤกษ์วิเศษผู้ก็เข้าไปในร่างของนางชราวตี และร่างเด็กของพระวรุณและพระมิถระได้แยกออกเป็นสองร่าง พระวรุณตรงเข้าหานางอัปสรชราวตีด้วยราคะจิต แต่นางปฏิเสธพระองค์และยินยอมพร้อมใจกับพระมิถระ พระวรุณได้ตั้งกาโมทกลงในหม้อ ขณะเดียวกันพระมิถระก็หลังค้ำย ค่อมามือไม้แตกออกเอง เกิดเป็นฤกษ์วิเศษผู้และฤกษ์อศัตตะยะ ฤกษ์ทั้งสองได้ชื่อว่าเป็นไมศรารวณะ คือโอรสของพระมิถระและพระวรุณ^๑

ในสมัยนี้ฤกษ์วิเศษผู้โอรสของพระวรุณมีเรื่องราวที่น่าสนใจหลายเรื่อง เช่น มักจะมีเรื่องบาดหมางและเป็นศัตรูคู่อริกับฤกษ์วิเศษผู้วิเศษผู้ตลอดเวลา มีปรากฏชัดแจ้งในวรรณคดีรามายณะว่า กษัตริย์วิเศษผู้ปกครองแผ่นดินมาหลายพันปี แต่ด้วยความโลภของพระองค์ปรารถนาจะได้โคสารพนักของฤกษ์วิเศษผู้ จึงใช้กำลังไปลักโกนั้นมาจากอาศรม มหาสงครามก็เกิดขึ้นระหว่างไพร่พลของกษัตริย์วิเศษผู้กับนักรบ

^๑ MBh. XII. 88.343.

ที่โคปลุกเสกให้มาช่วยปกป้องเจ้านายของตน ฤษีวสิษฐ์ใช้ลมปากเป่าไฟให้ไหม้โอรสของกษัตริย์วิศวามิตรตายเป็นเงาदानไปร้อยคน และเมื่อกษัตริย์วิศวามิตรพ่ายแพ้อย่างยับเยินจึงสละราชสมบัติ เสด็จไปประทับที่ภูเขาคิมาลัย ทั้งสองได้มาพบกันอีก และเกิดการต่อสู้กันขึ้น กษัตริย์วิศวามิตรก็ทรงปราชัยเช่นเคย คว้าการแพพัตติของฤษีวสิษฐ์ จึงตั้งพระทัยจะปลุกปั้นตนเองให้มีความอัจฉริยพิเศษเท่าเทียมกับฤษีวสิษฐ์ ในที่สุดก็ประสบผลสำเร็จ และฤษีวสิษฐ์ต้องได้รับความทุกข์ทรมานด้วยอำนาจนั้น บุตรร้อยคนของฤษีวสิษฐ์ประณามกษัตริย์วิศวามิตรที่ทำตนราวกับเป็นนักพรต ทั้งที่เป็นกษัตริย์ ทำให้กษัตริย์วิศวามิตรเหือกคาลยิ่งนัก และโคสภาแห่งลูกของฤษีวสิษฐ์เป็นเงาदान แล้วให้บังเกิดเป็นภนจันฑาลเจ็กรวยชั่วโคตร ในที่สุดเทพทั้งหลายได้ไถ่เกลี้ยให้ทั้งสองคืนดีกัน และต่างก็แสดงความยกย่องเคารพซึ่งกันและกัน

ส่วนอคัสตยะก็เป็นฤษีผู้มีความสามารถเป็นยอดเยี่ยมเช่นเดียวกับฤษีวสิษฐ์ กังจะเห็นได้จากเรื่องราวในมหาภารตะ วนบรพ^๑ บทที่ ๑๐๓ กังต่อไปนี้ เมื่อพระอินทร์บูชาณลาค ผู้มีพันพระเนตร ไก่สังหารวฤตระกูลกลางณลาญจักรภพทั้งหมดให้สูญสิ้นไปแล้ว ก็ยังคงเหลือเหล่าอสูรกาลเกยะบริวารของวฤตระกูล ซึ่งไต่หลบหนีภัยศึกษาเข้าไปอาศัยอยู่ในมหาสมุทรอันเป็นที่ประทับของพระวรุณ และแล้วในราตรีกาลนั้นบริวารเหล่านั้นยังได้ทำการสังหารนักบุญทั้งหลาย ณ บริเวณนี้ คว้าความคิดที่จะทำลายล้างประชากราษฎร แต่อสูรเหล่านี้หาผู้ใดจะสังหารได้ไม่ เนื่องจากหลบซ่อนตัวอยู่ภายในทะเล มีวิธีเดียวเท่านั้นที่จะต้องหาผู้ที่มีความสามารถทำให้น้ำในมหาสมุทรแห้งเหือดหายไป จึงจะสามารถบุกโจมตีอสูรเหล่านี้ได้ เทพทั้งหลายจึงพูดขออนุญาตต่อพระพรหมเข้าไปยังอาศรมอันเงียบสงัดหลังเรือนของฤษีอคัสตยะ ครั้นเข้าไปถึงบรรดา

^๑ MBh. R. III. 103. p. 324 ff.

เทพทั้งปวงได้เห็นฤๅษีคัสตยะโอรสของพระวรุณ ผู้มีอำนาจอันสูงส่ง และมีลักษณะอัน
 รุ่งโรจน์แวดล้อมกายเหล่านักบุญทั้งหลายคยปรนนิบัติ กุญพระพรหมมีเทพเจ้าทั้งหลาย
 เฝ้าแห่ห้อมณะนั้น เทพทั้งหลายโลกกล่าวกับโอรสแห่งพระวรุณว่า "ในกาลล่วงมาแล้ว
 ท่านเป็นที่พึ่งของบรรดาเทพทั้งหลาย เมื่อได้รับการกล่าวย้ำแห่งจากนหุชะและภูเขาวิน
 วินชัย อันเป็นภูเขายกเยื้องที่สูงสุดในบรรดาภูเขากันหลาย ได้เพิ่มความสูงแข่งขัน
 กับพระอาทิตย์ซึ่งเป็นคัตูของมันในกานความสูง ท่านก็สามารถสะกັกกันความสูงของ
 ภูเขานี้ได้โดยสิ้นเชิง ท่านเป็นผู้ช่วยเหลือและเป็นครูของสรรพสัตว์ ทำให้สัตว์
 เหล่านั้นมีความมั่นคงมีชีวิตอยู่ได้ และเมื่อโลกที่พวกเราได้รับอันตราย เราก็ก
 ระลึกถึงท่านเป็นสรณะและเคารพนับถืออยู่เสมอ กวดยเหตุนี้เอง เราทั้งหลายจึงขอ
 พรจากท่านในฐานะที่ท่านได้ให้พรอันยิ่งใหญ่" ครั้นโอรสจึงด้อยคำต่าง ๆ ของเทพเจ้า
 ทั้งหลายแล้ว ฤๅษีคัสตยะโอรสของพระวรุณโลกกล่าวตอบว่า "พวกท่านทั้งหลายมาจาก
 แห่งใด และพรใดที่พวกท่านจะขอจากเรา" เทพทั้งหลายกล่าวว่า "พวกเราขอ
 ให้ท่านค้ำน้ำในมหาสมุทรให้เหือกแห้ง เพื่อพวกเราจะสามารถสังหารพวกอสูรกาลเกยะ
 และบริวารได้" ฤๅษีคัสตยะกล่าวตอบว่า "ขอจงเป็นเช่นนั้นเถิด เราจะกระทำตาม
 ที่ท่านทั้งหลายปรารถนา เป็นสิ่งที่เราจะพึงปฏิบัติต่อมวลมนุษย์ เพื่อความผาสุกอันยิ่ง
 ใหญ่" จากนั้นฤๅษีคัสตยะพร้อมด้วยปราชญ์ทั้งหลายล้วนแต่เป็นผู้บำเพ็ญตะบะแรงกล้า
 ได้รับการฝึกฝนอันดีแล้ว และเหล่าเทวดา มนุษย์ พู่งงู คนธรรพ์ ยักษ์ และกินนร ได้
 ร่วมเดินทางไปสู่มหาสมุทร เพื่อเป็นสักขีพยานต่อเหตุการณ์อันน่าตื่นตะลึงนั้น ครั้นมาถึง
 ทะเลแล้วฤๅษีคัสตยะโอรสแห่งพระวรุณโลกกล่าวกับเทพเจ้าทั้งหลายและเหล่านักบุญว่า
 "เรามั่นใจว่า เรานั้นจะค้ำน้ำทั้งหลายอันเป็นที่ประทัยของเทพเจ้าแห่งน้ำน้ำใดหมด
 ขอพวกท่านทั้งหลายจงเตรียมกระทำกรของท่านเถิด" เมื่อกล่าวจบแล้ว โอรส
 ของพระวรุณผู้มีเคยหลบหนีมีความโกรธยิ่งขึ้นนัก ได้เริ่มค้ำน้ำทะเล และขณะที่น้ำทะเล
 กำลังจะเหือกแห้งหมดไป พระอินทร์ เทวดาทั้งหลายและชาวโลกทั้งปวง ต่างพากัน
 แสดงความสนเท่ห์ในความมีอำนาจ และพากันสวดสรรเสริญฤๅษีคัสตยะ ครั้นแล้ว

กองทัพของทวยเทพต่างหากนั้นแสดงความมีคตินี้ และหากันเลือกจับอาวุธของสวรค์
ลงไป เช่นฆ่าเหล่าอสูรกายจิตใจอันแข็งแกร่ง

จากเรื่องราวของฤๅษีอัสติยะ โอรสของพระวรุณกึ่งกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็น
ว่าเทพเจ้าทั้งหลายมีเทวานุภาพเสื่อมถอยลงอย่างเห็นได้ชัด ในขณะที่ฤๅษีมีฤทธาณูภาพ
มีฤทธาณูภาพขึ้นโดยลำดับ จนเทพทั้งหลายต้องหันมาขอความช่วยเหลือยักเป็นสรวง
และแม่แตรพระวรุณเจ้าแห่งมหาสมุทรก็ยังไม่สามารถจะกำหนดอำนาจของฤๅษีอัสติยะ
ที่แสดงอิทธิฤทธิ์ที่มนำในมหาสมุทรแห่งเพื่อหนีไป จนเทพทั้งหลายสามารถพิชิต
เหล่าบริวารของวฤทระไค้ในที่สุด

๑.๓ ภฤคุ เป็นโอรสอีกองค์หนึ่งของพระวรุณที่เป็นฤๅษี ในสมัยกาศย์
กำเนิดของฤๅษีภฤคุมีเรื่องราวละเอียดมากกว่าในสมัยพระเวท ดังที่กล่าวไว้ในมหาภารตะ
อนุศาสนบรรพ^๑ ว่า พระกิวะผู้มีอำนาจอันสูงส่งได้ประกอบพิธีบูชาวงสรวงในร่างของ
พระวรุณ จากพิธีนี้ก็ได้ให้กำเนิดฤๅษีภฤคุ ผู้มีแสงแรงโรจน์ดุจพระอาทิตย์ จากเปลวไฟ
ที่กำลังลุกโชติช่วง และได้รับการยกย่องว่าเป็นพระประชาบดี ได้รับขนานนามว่า
เป็นเชื้อสายของพระวรุณ มีบุตรชาย ๗ คน คือ จยวน (จยวน) วัชรศิรชัน
(วัชรศิรชัน) ศุจี เอารวะ (เอารวะ) ศุกระ (ศุกระ) วิภู และ ส่วน ทุกคนล้วน
มีความสามารถเท่าเทียมบิดา ทั้งคุณงามความดีและทั้ง ๗ นี้ เรียกว่า ภารควัส
(ภารควัส)

MBh. XIII. 85.124 - 125.

varuṇas' cesvaro devo labhatām kāmam īpsitam /
nisargād brahmanas' cāpi varuṇo yādasāmpatih /
jagrāha vāi bhrgum pūrvam apatyam sūrya-varcasam /

เชื้อสายของฤๅษีภฤคุ และเรียกว่า วารุณัส (วารุณสฺ) เชื้อสายแห่งพระวารุณด้วย^๑

นอกจากนี้ฤๅษีอังกิรัส (องฺกิรสฺ) ผู้ถือกำเนิดจากถ้ำที่กำลังลุกไหม้มีบุตรชาย ๘ คน คือ วฤหัสฺสปติ (วฤหฺสฺสปติ) อุตฺตถยะ (อุตฺตถฺย) ปยฺสยะ (ปยฺสย) ศานติ (ศานฺติ) ชิริระ วิรูปะ สัมวารต (สมฺวารต) และ สุชนันวัน (สุชนวน) บุตรเหล่านี้ได้รับพร มีความรู้โดยเฉพาะ มีอิสระเสรีพ้นจากมารคือความชั่วทุกอย่าง

ส่วนฤๅษีกวิมีกำเนิดจากถ้ำที่ดับแล้ว มีบุตรชาย ๘ คน คือ กวิ กาวยะ (กาวฺย) ชฤชฺฌ (ชฤชฺฌ) อุตฺนัส (อุตฺนสฺ) ผู้มีความเฉลียวฉลาดอย่างยิ่ง ภฤคุ (ภฤคุ) วิวชะ กาศิ และอุกระ (อุคฺร) ผู้คุ้นเคยกับหน้าที่การงานทุกอย่าง บุตรทั้ง ๘ เหล่านี้เป็นบรรพบุรุษของเชื้อสายและเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ เป็นผู้มีความรอบรู้ในพรหม

บุตรเหล่านี้ของฤๅษีอังกิรัสและฤๅษีกวิ ได้รับการนับถือกันว่าเป็นเชื้อสายของพระวารุณ ท่านองเกี่ยวข้องกับบุตรของฤๅษีภฤคุ

๒. วันหิน โอรสของพระวารุณ ซึ่งเป็นปราชญ์ผู้ชาญฉลาดรอบรู้ในสรรพสิ่ง และมีพลังอำนาจความสามารถแก่กล้าในการตอบโต้เรื่องต่าง ๆ พวกพราหมณ์แต่ละคนล้วนแต่อับรังสีเมื่ออยู่ต่อหน้าเขา เปรียบเสมือนดวงดาวทั้งหลายที่อยู่ต่อหน้าสุริยะฉะนั้น แต่ในที่สุดเขาต้องประสบกับความปราชัยอย่างย่อยยับแก่ฤษดาวกระ (อษฺตาวกร)

^๑MBh. XIII. 85.128. - 129.

bhṛgos tu putrāḥ saptāsan sarve tulyāḥ bhṛgor guṇāih/
cyavano vajrasīrṣas ca śucir āurvas tathāiva ca /
śukro vareṇyaś ca vibhuḥ savanaś ceti sapta te /
bhārgavēḥ vārunāḥ sarve yeṣāṃ vāṃso bhavān api /

บุตรของพราหมณ์โกโทะและนางสุระดา ผู้มีร่างกายคดงอ ๘ ส่วน อันเกิดจากการ
 สัปแช่งของบิคา ถึงแม้เขาจะอยู่ในครรภ์ของมารดา มีเรื่องราวอันสืบเนื่องเมื่อ
 ครั้งที่บิคาของอักษดาวระถูกวันหินจับถ่วงน้ำ เพราะเขาไม่สามารถจะโต้ตอบให้
 ชนะวันหินได้ ครั้นเมื่ออักษดาวระเค็มโตขึ้น เขาได้ทราบความจริงจึงเดินทางไป
 ผู้สถานที่ประกอบพิธีบูชาดวงสว่างของพระเจ้าชนก เพื่อแก้แค้นแทนบิคาที่สิ้นชีวิตไป
 เพราะน้ำมือของวันหินและ ณ ที่นั้น วันหินได้ประลองการรบกับอักษดาวระ และผล
 ปรากฏว่าเขาเป็นฝ่ายพ่ายแพ้อย่างถล่มยับ จนพระเจ้าชนกประทานอำนาจให้
 อักษดาวระจัดการได้ทุกอย่าง เขาจึงทูลพระองค์ว่า "ในอดีตชายผู้นี้เคยทำให้
 พวกพราหมณ์พ่ายแพ้ในการโต้เถียง และเกลียดชังพราหมณ์ทั้งหลายลงในน้ำ วันนี้ขอ
 ให้นำท่านวันหินได้พบกับชะตากรรมอย่างเดียวกัน จงถ่วงเขาลงในน้ำบ้าง" วันหิน
 กล่าวตอบอย่างไม่กลัวเกรงว่า "ข้าฯ นั้นเป็นโอรสของพระวรุณ ไม่เคยหวาดหวั่น
 เลยที่จะถูกจับถ่วงในน้ำทะเล และอักษดาวระเองก็จะได้พบกับบิคาผู้สูญเสียชีวิตไป
 นานแล้วด้วย" เมื่ออักษดาวระได้รับชัยชนะแล้ว ก็กลับไปยังอาศรมและลงไปใน
 แม่น้ำสมันดา (สมนดา) ทันใดนั้นส่วนที่คดงอของเขาได้ยืดตรงหมด และนับแต่นั้นมา
 แม่น้ำนี้ก็ได้ชื่อว่ามีคุณวิเศษในการชำระบาป^๑

๓. พระศรุตาฤๅษะ (ศรุตาฤๅษ) ^๒ วีรบุรุษผู้กล้าหาญ เป็นโอรสของพระวรุณ
 และแม่น้ำบรรณาศา (บรรณาศา) พระวรุณประทานอาวุธวิเศษให้โดยมีเงื่อนไขว่า
 จะใช้โคก็ต่อเมื่อมีการสู้รบกัน ผลสุดท้ายอาวุธนั้นก็ย้อนกลับมาสังหารตัวเอง^๓

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ MBh. R. III. 132 f. pp. 396 - 407.

^๒ MBh. R. VII. 92.44. f. p. 252.

^๓ ตูวิธานิพนธ์, หน้า ๘๐.

๔. พระปุษกร (ปุษกร)^{๑,๒} พระวรุณรักใคร่โปรดปรานโอรสองค์นี้มากที่สุด พระองค์มีปัญญาลาดลึกล้ำ กอปรด้วยพระจริยาวัตรอันงามเกินมาก มีพระเนตรดูจกตึบคอกบัวหลวง ความสง่างามของพระองค์ยังผลให้ชโยตสนากาลิ (ชโยตสนากาลิ) ธิดาของพระโศมะ ผู้มีความงามเทียบเท่าพระศรีที่สอง เลือกพระองค์เป็นสวามี พระองค์ประทับอยู่ในวังชื่อปุษกร (ปุษกรมาลินี)^๓

๕. วาลมิกี^๔ กวีผู้เรื่องนามในสมัยกาพย์ ไกรจนาวรรณคดีชิ้นเอกชิ้นหนึ่งคือ รามายณะ เป็นโอรสของพระวรุณเจ้าแห่งน้ำ อีกพระนามหนึ่งคือ พระปรเจตส์ (ปรเจตส์ = ผู้ฉลาด) ในรามายณะกล่าวว่า ในชั้นต้นชอบคบกับพวกชาวป่าและโจร อยู่มา ณ กาลครั้งหนึ่งได้ประทุษร้ายพระฤๅษีเจ็ดคน พระฤๅษีนั้น ๆ จึงว่ากล่าวสั่งสอนให้รู้สึกผิดแล้วแสร้งสอนให้ของมนตรีว่า "มะรา มะรา" อันเป็นคำกลับพระนามแห่งพระราม เขาก็หนีหองมนตรีนี้อยู่หลายพันปี จนจอมปลวกขึ้นปกปิดร่างกายของเขาหมด เมื่อพระฤๅษี ๗ คนกลับมาถึงที่นั้น ได้ทะลายจอมปลวกและตั้งชื่อเขาว่า "วาลมิกี" ผู้มีจอมปลวกเป็นที่อาศัย

^๑ปุษกร แปลว่าน้ำ

^๒MBh. V. 97.11.

^๓MBh. II. 8.41.

^๔เชิงอรรถ Vol. I. p. 1.

Ralph T.H. Griffith, trans., The Ramayan of Valmiki, (London : Trübner and Co., 1870), อ้างถึง Wilson Specimens of the Hindu theatre, Vol. I. p. 313.

๖. โอรสที่เป็นวานร คือ สุเมณะ^๑ และ เหมกุกา^๒ เมื่อครั้งพระวิษณุ
อวตาร เป็นพระราม พระวรุณให้กำเนิดวานรทั้งสองมาเป็นบริวารรับใช้และเป็นกำลัง
ของพระรามในการต่อสู้กับวราพนาสูร

ธิดาของพระวรุณ

๑. เทวีวารุณี^๓ เจ้าแห่งสุรนา นางมีกำเนิดมาจากการกวนเกษียรสมุทร
เป็นธิดาของพระวรุณ ในทวิวงศ์^๔ บทที่ ๕๗ พระวรุณรับสั่งให้นางไปสร้างความปรี-
เปรมเกษมสันต์ให้กับพระพลราม เป็นภาคอวตารของเกษะนาค หรืออนันตนาค นางได้
ให้มังกุฎเมื่อสวมแล้วจะมีแสงรุ่งโรจน์ดุจพระอาทิตย์ และมังกุฎนั้นนำมาจากที่ประทับ
ของพระวรุณ กุณฑลทองประดับเพชร พระภูษาไหมสีน้ำเงินอันล้ำค่าของมหาสมุทร
และสร้อยพระศออันงดงามยิ่งแก่พระพลราม สำหรับเหตุการณ์ตอนนี้จะมีกล่าวซ้ำใน
วิษณุปุราณะ และเทวีวารุณีอยู่ในฐานะชานาของพระวรุณ

๒. ธิดาที่เป็นนางอัปสรของพระวรุณ

๒.๑ นางอัปสรปุณฺจิกัสถลา (ปุณฺจิกัสถลา)^๕ ซึ่งเป็นมารดาของ
หนุมาน และพระวรุณประทานสิ่งอันเป็นนอมตะแก่ชีวิตให้ ในฐานะที่เป็นหลาน เขาจะ

^๑ R. I. 17.14.

^๒ R. VI. 30. p. 1189.

^๓ R. I. 46.26.

^๔ H. 97.31 - 34. p. 415 - 416.

^๕ R. VI. 60. p. 1288.

varuṇa-kanyakā puñjikasthalī tan-nimittam brhma
sāpah strī-dharsane maraṇa-rūpah

ไม่พบกับความตายภายในหนึ่งคืนนี้ จากบ่วงของพระองค์หรือจากน้ำ^๑ และนางเป็น
ผลยังให้เกิดคำสาปของพระพรหมว่า ผู้ใกล้ชิดนางจะต้องประสบภัยถึงตาย นางยัง
ไต่สาปแข่งราพณาสูรว่า เขาจะต้องตายหากใช้พละกำลังกับหญิงสาวโดยที่เธอไม่
สมัครใจด้วย

๒.๒ นางอัปสรรัมภิกา^๒ เป็นนางอัสรประเภทเลวากิเกะ ที่มีความ
งดงามที่สุดคนหนึ่ง ขณะเดียวกันนางก็เป็นผู้โชคร้ายที่สุด ซึ่งความโศกของนาง
ช่วยนางมิได้เลย อาทิ ฤๅษีวิสามิตร สาปให้นางเป็นหินเป็นเวลาหนึ่งหมื่นปี และนาง
จะพ้นคำสาปต่อเมื่อพระรามเดินทางมาพบ^๓ และยังคงถูกห้าวฤๅษีสาปให้เป็นนาง
รากษส^๔ ให้อาศัยในป่าตันทกะ นางจะพ้นคำสาปก็ต่อเมื่อถูกพระรามฆ่า

ที่ประทับของพระวรุณสมัยกาพย์^๕ วรรณคดีกาพย์บรรยายลักษณะที่ประทับ
ของพระวรุณละเอียดลออกว่าในสมัยพระเวท ประกอบด้วยความวิจิตรพิสดารงดงาม
ตระการตายิ่งนัก พระองค์มีความสง่างามสมพระเกียรติ แวดล้อมด้วยบริวารหลาย

^๑บางที่หมายถึง ความช่วยเหลือ (โรคทองมาน)

^๒R. VI. 60.11.

rambhā varuṇa-kanyakā

^๓R. I. 64.10 - 16.

^๔J. Muir, Original Sanskrit Texts, IV : 413.

nalabūvara-śapena raṣitē hi nandini /

śapto by eṣa pura pāpo badhūṃ rambhām paramriṣan /

na śaknoty avasām nārīṃ upāitum ajitendriyah /

เผ่าพันธุ์ ดังข้อความที่พรรณานาในมหากาโรตะ สถาบรพ^๑ ว่า เทวสภา^๒ ของ พระวรุณ เป็นสภาทั้งดงามหาที่เปรียบปานมิได้ มีขนาดและลักษณะต่าง ๆ คล้ายคลึง กับเทวสภาของพระยม ก่าแพงก็คี่ ส่วนโคงของประตูหน้าต่างก็คี่ ล้วนสีเขียวบริสุทธิ์ พระวิศวกรรมัน เทพผู้เป็นสถาปนิกแห่งสรวงสวรรค์เป็นผู้สร้างขึ้นภายในน้ำ และทุก ค้านเรียงรายไปค้วยต้นไม้สวรรค์ อันประดับค้วยเพชรนิลจินดาหลากชนิด ผลิตดอก ออกผลอย่างเลอเลิศ พันธุ์ไม้ต่าง ๆ ออกดอกบานสะพรั่งทั้งสีฟ้า เหลือง ค่ำ ค่อนข่าง ค่ำ ขาว และแดง ในอุทยานมีขุมไม้สวยงามอยู่รายรอบ และภายในแต่ละขุมเหล่านั้น มีนกนานาพันธุ์นับร้อยนับพันตัว ล้วนมีสีอันสวยงามส่งเสียงร้องอันไพเราะดังออกมา อยู่มีชาติ บรรยากาศของที่ประทับแห่งนั้นน่าอภิรมย์ยิ่งนัก ไม่ว่าจะเป็นฤๅษีคิมหันต์ หรือเหมันต์ พระวรุณผู้เป็นเจ้าของวังอันสวยงามสีเขียวสุกใส ประกอบค้วยห้องหับ นานา ห้องประดับตกแต่งค้วยที่นั่งมากมาย ณ ที่นั้นพระวรุณทรงเสด็จคุดมอันเป็นทิพย์ บรมประดับค้วยถนิมพิมพาภรณ์หลากชนิด ประทับนั่งร่วมกับพระราชนีของพระองค์ ประดับ ประคาคค้วยพวงมาลัยสวรรค์ ขโลมทิพย์สุกนธ์และวิเลปนะ เหล่าเทพอาทิตยะคอยเฝ้า รับใช้ถวายเป็นความจงรักภักดีต่อพระวรุณผู้เป็นเจ้าแห่งน้ำ พร้อมค้วยวาสุกี เหล่านาคทั้ง หลาย ผุงงู พวกรุทคัยและทวนพถวนประดับค้วยต่างหู มาลัยคอกไม้และมงกุฎ สวมเสื่อ คุดมอันเป็นทิพย์ ใค้รับพรอันประเสริฐและมีความกล้าหาญอย่างยิ่งยวด พอใจในความ เป็นอมตะ และล้วนใค้รับการทว่าสอนเป็นอย่างดีในค้ำปฏิบัติญาณสูงส่ง นอกจากพวก ที่กล่าวมาข้างคั้นแล้ว ยังมีมหาสมุทรทั้งสี่ บรรคาคำแม่น้ำทั้งหลาย ล้วนเป็นแม่น้ำอัน

^๑ MBh. R. II. 9. p. 28.

^๒ MBh. R. II. 8. p. 28.

ชื่อปุระกมลณี ชื่อเดียวกับของพระอินทร์.

ศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นสถานที่ที่มีชื่อเสียงในการแสวงบุญ ทะเลสาบ สระน้ำ บ่อน้ำ น้ำพุ แอ่งน้ำ ภาคว่าง ๆ ของสวรรค์ทั้งมวล พิภพโลก ภูเขาทั้งหลาย สรรพสัตว์น่านาชนิก คนธรรพและนางอัปสรทุกเผ่าได้ถวายความจงรักภักดีด้วยการแสดงสังคีต และพากัน สวดสรรเสริญพระองค์ด้วยสุ้มเสียงอันไพเราะเพราะพริ้ง ภูเขาอันบริบูรณ์ด้วยเพชร นิลจินดา อันมีร่างเป็นมนุษย์ได้เข้ามาเฝ้าถวายความจงรักภักดี ในสถานนั้นต่างก็กล่าว ขวัญกันด้วยสำเนียงอันไพเราะแก่กันและกัน เสนาบดีเอกของพระวรุณชื่อ สุนาภะ พร้อมด้วยบุตรหลานทั้งหลายก็มาคอยเฝ้าถวายความจงรักภักดีด้วย รวมทั้งแม่น้ำ อันศักดิ์สิทธิ์มีนามว่าโค อันมีร่างเป็นมนุษย์

เมื่อคราวที่พระศิวะประทานอาวุธแก่อรชุนแล้ว ก็รับสั่งอรชุนเสด็จไปขอ ศัสตราวุธต่าง ๆ จากเทพองค์อื่น อรชุนเสด็จมาจนถึงที่ประทับของพระวรุณ ก็มี ข้อความบรรยายถึงพระวรุณในที่ประทับจากมหาภารตะฉบับบรรพ บทที่ ๔๒^๒ ว่า พระวรุณผู้เป็นเทพแห่งน้ำมีความสง่างามและรุ่งโรจน์ ปกครองและเป็นเจ้าแห่งสรรพ สัตว์น่านาชนิก แวดล้อมด้วยสัตว์น้ำหลายเผ่าพันธุ์ แม่น้ำทั้งหลายทั้งชายหญิง นาค ทั้งปวง พวกเทตย์ เทพสาชยะ และเทพชั้นต่ำ^๓

มหาภารตะอุทโยคบรรพ บทที่ ๕๓^๓ กล่าวถึงฤๅษีนาถและมาตลี^๔ ได้พบ กันระหว่างทางที่ทั้งสองจะไปเฝ้าพระวรุณ และฤๅษีนาถได้เล่าถึงที่ประทับของ

^๑ MBh. R. III. 40. p. 128.

^๒ MBh. R. III. 41. p. 128.

^๓ MBh. R.V. 97. p. 303 - 304.

^๔ สารีของพระอินทร์.

พระวรุณและสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในอาณาจักรแห่งนี้ใหม่กลิ้งที่ว่า พระวรุณประทับอยู่ และหอมล้อมด้วยบรรดาโอรสและนัคคารักไกรโอรสพระนามว่าปุษกร เป็นอย่างมาก โอรสองค์นี้งามเกินในคานรูปสมบัติและเพียบพร้อมด้วยพระจริยาวัตร มีพระเนตรดุจกลีบดอกบัวหลวง ในอาณาจักรของเจ้าแห่งน้ำมีบรรยากาศรอบคานสวนแต่น้ำร้อนรมย์ และมั่งคั่งด้วยสมบัติพิสดาน มีที่ประทับสร้างด้วยทองคำของสุรา คือ เทวีวารุณี อันเทวคาทั้งหลายถือสิทธิ์เป็นเจ้าของ โอ ท่านมาตลี ศัสตราวุธที่ส่องแสงหลายชนิด เหล่านี้เป็นอาวุธที่อยู่คงกระพันเมื่อขว้างไปยังศัตรูแล้ว ก็จะกลับมาอยู่ในมือของผู้ขว้างดังเดิม เทพทั้งหลายได้ยืมมาจากรากษส และแตกบุญพาวแพสงกรามอย่าง รามดาบ ท่านจงมองดูทะเลสาบของพระวรุณนั้นสิ จะเห็นเปลวไฟลุกโชติช่วง และนั่นก็คือจักรของพระวิษณุอันมีแสงแรงโรจน์ส่องเป็นประกายงดงามยิ่ง ถัดไปนั่นคือคันธนู^๑ สร้างขึ้นเพื่อทำลายโลก และมีความยิ่งใหญ่จนไม่สามารถพรรณนาได้ ทวยเทพเก็บรักษาไว้อย่างระมัดระวัง และชื่อลูกศรของอรชุนก็ไต่จากคันธนูนี้ อันมีพลังอำนาจจุกคันธนูแสนคัน พราหมณ์ผู้สวาทพระเวทเป็นผู้สร้างอาวุธอันร้ายกาจหาญนี้ เป็นครั้งแรก และพระศุกร์ตรัสว่า อาวุธนี้เป็นที่น่ากลัวยิ่งนักและเป็นทีเคารพนับถือของกษัตริย์ทั้งหมด บรรดาโอรสของเจ้าแห่งน้ำเป็นผู้ถือด้วยพลังมหิมาและนั่นเป็นห้องฉัตร ห้องนี้มีฉัตรอันมหัศจรรย์ของเจ้าแห่งน้ำ ก่อให้เกิดความสดชื่นดุจเมฆหมอกและน้ำที่หยดจากฉัตรนี้บริสุทธ์ดุจพระจันทร์ หากผู้ใดจะแลเห็นได้ไม่ โอท่านมาตลี ในอาณาบริเวณเหล่านี้เราจะพบเห็นสิ่งที่น่าประหลาดอัศจรรย์ใจอีกนับไม่ถ้วน และต้องใช้เวลาอีกนานทีเดียว ดังนั้น เมื่อนารทจึงชวนมาตลีให้ละจากภาคนี้ มิฉะนั้นแล้วภารกิจที่ได้รับมอบหมายของมาตลี อาจจะต้องประสบกับความล่าช้าอย่างแน่นอน เพราะความหลงใหลในความมหัศจรรย์ของอาณาจักรแห่งนี้

^๑ชื่อคานทีวะ.

มหาภารตะอุทโยคบรรพ บทที่ ๑๐๕^๑ ตฤทไคบรรยายถึงภาคต่าง ๆ ของ เทพเจ้าให้พระวิษณุทราบ จนถึงภาคตะวันตกอันเป็นดินแดนที่มีสิ่งต่าง ๆ อยู่มากมาย ตฤทไคพูดพระวิษณุว่า ภาคนี้เป็นภาคที่ไปรกปรานแห่งหนึ่งของกษัตริย์วรุณผู้ปกครอง มหาสมุทรและเจ้าแห่งน้ำ ถือกำเนิดและดำรงความเป็นอิสระ ณ ที่แห่งนี้ และยังเป็น ที่ที่วันมาบรรจบ รัศมีของแสงอาทิตย์จะหายไปใภาคนี้ที่เรียกว่าตะวันตก พระกัศยป ผู้เร่ร่อนนำโคสถาปนาพระวรุณเป็นกษัตริย์ปกครองอาณาบริเวณแห่งนี้ อันมีสัตว์น้ำทั้ง หมก พระวรุณค้ำน้ำฝนไม้ ๒ ชนิด พระจันทร์ผู้ซัดความมืดได้เริ่มส่องสว่างใหม่ ในบิกซ์ และภูมิภาคส่วนนี้อันเป็นที่ประทับของพระวรุณ มีน้ำของสามโลกรวมอยู่ด้วย และยังมีอีกหลายสิ่งหลายอย่าง เช่น ภูเขาสัตตะ (อสุค) แมโคสุระภี ที่อยู่ของอนันต- นาคราช ที่อยู่ของปวน (Pavana) สหายของพระอัคินิและรวมทั้งที่อยู่ของฤๅษีกัศยป ผู้ยิ่งใหญ่โอรสของพระมริจि เป็นต้น

มหาภารตะอาทิบรรพ บทที่ ๒๑^๒ กล่าวถึงอาณาจักรของพระวรุณ ดังมี ข้อความบรรยายตอนที่นางกัทธุและนางวินตาสองพี่น้อง โคทาพนันกันทายชนมา อุจโจศรว พอรุ่งเช้าจึงพากันเดินทางไปพิสูจน์ ระหว่างทางที่ผ่านนั้นนางทั้งสองตื่น เตนมากที่ไคแลเห็นมหาสมุทรอันกว้างใหญ่ไพศาลและมีความลึก เสียงของคลื่นลมดัง กึกก้องสนั่นน่ากลัว เต็มไปด้วยปลาที่มีขนาดใหญ่สามารถจะกลืนกินปลาวาฬได้ มีมังกร ตัวใหญ่มากมาย สัตว์น้ำบัพชนิกล้วนก่อให้เกิดความน่ากลัว เพราะความใหญ่โตและ ความร้ายกาจ นอกจากนี้ยังมีเต่าและจระเข้^๓ เป็นจำนวนมาก มหาสมุทรนี้เป็นทั้ง

^๑ MBh. R.V. 109. pp. 327 - 329.

^๒ MBh. R.I. 21. p. 85.

^๓ MBh. R.V. 103.

บ่อแร่แกวมณีหลากหลายชนิด ที่ประทับของพระวรุณเทพแห่งน้ำ ที่อยู่ของนาคอันสวยงาม และวิจิตรพิสดารที่อยู่ของไฟไคเนา... สัตว์น้ำเหล่านั้นส่งเสียงร้องชูคำรามอย่าง นึกกลัวและดูร้าย มีน้ำวนลึกอยู่ทั่วไป คลื่นโถมซัดเข้าหาฝั่งเป็นละลอกกระเพื่อมสูง ตูรารกับเคนระบ้าร่าร้ายเพราะแรงลมพัด

มหาภารตะ บรรยายถึงเสียงและคลื่นของทะเลในบริเวณที่ประทับของพระวรุณว่า มีเสียงทะเลกรวญกรินและเสียงคลื่นเคาะเสียงลม ลูกคลื่น เติมเป็นระลอกวีวไบบีมาและซัดเข้าตามซอกอ่าวต่าง ๆ รวมทั้งมีคลื่นใหญ่หมึมาซึ่งพวก ทานพ^๒ ไล่ใช้คลื่นอันสูงปานภูเขานั้นสร้างเป็นป้อมปราการป้องกันศัตรู เมื่อครั้งหนึ่ง เหล่าเทวดามาหลบซ่อนตัวอยู่ในมหาสมุทรของพระวรุณ

รามายณะบรรยายถึงที่ประทับของพระวรุณคล้ายคลึงกับมหาภารตะ กล่าวคือ มีคลื่นยักษ์ที่น้ำกลัวและมีเสียงดังกึกก้อง^๓ เป็นที่อาศัยของปลาวาฬ ปลาติมินคละ (ติมินคล)^๔ จระเข้ งูที่มีอำนาจ^๕ นาคที่มีแสงเป็นประกายไฟแวววับ เหล่ามังกร ทั้งหลาย สัตว์น้ำนานาชนิด โขกหิน และความลึกที่ไม่สามารถจะหยั่งถึงได้ และมีลม พายุพัดกระหน่ำ น้ำขึ้น ๆ ลง ๆ รวากับแสดงความปีติยินดี

^๑ MBh. R. III. 104.

^๒ MBh. R. III. 101. p. 321.

^๓ R. IV. 53. p. 840.

^๔ ปลาขนาดใหญ่.

^๕ R. III. 54. p. 634.

รามายณะอีกตอนหนึ่ง^๑ กล่าวว่า ที่ประทับของพระวรุณอยู่บนยอดเขาทางทิศตะวันตก หัตถ์ทรงบังมรุณะเป็นโลกบาล และมีกล่าวในมหากาเวรเช่นกัน แต่เขตแดนของพระองค์แคบกว่าของพวกยวนะ (Yavana) และพวกพรพระ (Barbare)^๒ อาณาบริเวณนี้เรียกว่า วรุณาลัย หรือ วรุณาวาส เป็นวังอันมีพระวรุณผู้เป็นเทพมีพระกายสีขาวประทับอยู่และเปล่งรัศมีสีขาว มีคณะเทพอาทิตย์ะเผ่าถวายเป็นนกลสวย ๆ ส่งเสียงร้องเจื้อยแจ้ว อากาศจะไม่ร้อนหรือหนาวจนเกินไปนัก เครื่องทรงของพระองค์ประดับด้วยเพชรนิลจินดา พระองค์ประทับร่วมกับเทวีวารุณี^๓ รอบ ๆ พระองค์จะมีพวงมาลัยดอกไม้มงคลกลิ่นหอม แวดล้อมด้วยกองทัพของพวกแทตย ทานพ และนาค แม่น้ำ ทะเลสาบ สัตว์น้ำ มังกรและเต่า ข้อความที่บรรยายตอนนี้มีหลายข้อความพ้องกับมหากาเวร สะกักรพ^๔

หรือวงศ์กล่าวถึงที่ประทับของพระวรุณอยู่ในทะเลอันาม ซึ่งพระวิษณุบรรทมอยู่

จากการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับที่ประทับของพระวรุณดังกล่าวข้างต้น พึงสรุปได้ว่าที่ประทับของพระองค์ในสมัยนี้มีหลายแห่ง ทั้งที่อยู่ในมหาสมุทรและยอดเขา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพระองค์ดำรงอยู่ในฐานะเทพแห่งน้ำหรือโลกบาล บางแห่งมีความสวยสด

^๑ R. IV. 42.43 - 45.

^๒ MBh. III. 254.18.

^๓ อันเกี่ยวทางโควาเซอคือพระนางเคารี.

^๔ MBh. R. II. 9. p. 28.

^๕ H. 97.39. p. 416.

งคงามยิ่งนัก พระวิศวัตกรรมันเป็นผู้สร้าง มีกล่าวทั้งในมหาภารตะและรามายณะ มีบรรยากาศอันน่ารื่นรมย์แจ่มใส เหล่านกทั้งหลายส่งเสียงร้องอยู่ตลอดเวลา พระวรุณ มีโอรสคือเป็นศรีสง่าสมพระทัยของพระองค์ บรรดาชาวาสบริวารต่างถวายความจงรักภักดีและความซื่อสัตย์ทุกถ้วนหน้า และยังมีสิ่งที่แปลกประหลาดมหัศจรรย์อยู่อีกหลายประการดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่ในความน่ารื่นรมย์นั้นก็แฝงไว้ด้วยความน่าสะพึงกลัวอย่างยิ่ง อาทิ มีสัตว์น้ำนานาชนิดที่ร้าย คดื่นลูกยักษ์มีหน้าที่สามารถสร้างเป็นป้อมปราการได้ เสียงคลื่นก้องร้องก้องสนั่นสะท้านฟ้า ก่อให้เกิดความหวาดหวั่นพรันใจยิ่งนัก และยังมีอาชภูอันร้ายแรงอยู่หลายชนิด อาทิ คันธนู กานทีวะ และ ศัสตราวุธที่ยึดมาได้จากพวกรাকษสและแทตย์ เมื่อขวางไปแล้วสามารถย้อนกลับมายังเจ้าของได้

พระวรุณสมัยปุราณะ คัมภีร์ปุราณะยังลงนับถือพระผู้เป็นเจ้าสูงสุดอยู่ ๓ องค์ คือ พระพรหม พระกิวะ และพระวิษณุ เทพทั้งสามองค์นี้ต่างก็ชิงชัยในความเป็นเทพผู้ยิ่งใหญ่ และได้รับความนิยมในการสวดสรรเสริญมากกว่าเทพอื่น ๆ ซึ่งครั้งหนึ่งเคยมีอำนาจเหนือกว่า และในสมัยนี้ถูกจัดให้อยู่ในฐานะรองลงมาแทบจะหาความสำคัญ เช่นครั้งสมัยพระเวทมิได้เลย พระวรุณเคยเป็นเทพครองความเป็นเจ้าโลกมาแล้ว ก็ยังมีฐานะเป็นเพียงเทพแห่งน้ำและมหาสมุทร ดังมีกล่าวไว้ในวิษณุปุราณะ^๑

^๑H.H. Wilson, trans., The Vishnu Purāna, (London : Trübner & Co., 1866), V : 85.

Manmatha Nath Dutt Shastri, trans., The Agni Purānam, (Varanasi : The Chowkhamba Sanskrit Series office, 1967), p. 88.

บทที่ ๒๒ ว่า เมื่อปฤถุ (ปฤถุ) ได้รับการสถาปนาเป็นผู้ครอบครองโลกแล้ว เทพบิดา
 ผู้ยิ่งใหญ่ (พระวิษณุ) ได้แบ่งสันปันส่วนอำนาจต่าง ๆ แก่ทวยเทพทั้งหลายปกครอง
 พระวรุณได้รับตำแหน่งเป็นเจ้าแห่งน้ำ รวมทั้งทะเล^๑ และมหาสมุทร^๒ ด้วย และเป็น
 โลกบาลประจำทิศตะวันตก มีหน้าที่คุ้มครองจักรวาลภาคทิศตะวันตกเช่นเดียวกับใน
 สมัยกาพย์ แม้ว่าพระองค์จะดำรงตำแหน่งเทพแห่งน้ำและโลกบาล มีอาจจะหักเหียม
 กับจอมเทพทั้งหลายได้ก็ตาม ถึงกระนั้นในวิษณุปุราณะ ซึ่งเป็นคัมภีร์ปุราณะที่ยกย่อง
 พระวิษณุ ก็ยังมีข้อความเปรียบเทียบพระวิษณุเสมอเหมือนพระวรุณ ดังที่กล่าวว่า
 "พระองค์เป็นพระวรุณเทพแห่งน้ำ"^๓

พระวรุณยังได้รับการบูชาบวงสรวงจากพอบานผู้ประกอบพิธีกรรม ด้วยการ
 นำเครื่องสังเวคมาวางไว้ทางทิศตะวันตก ซึ่งพระองค์เป็นผู้พิทักษ์รักษาอยู่^๔

^๑H.H. Wilson, trans., The Vishnu Purāṇa, I : 44.

Manmatha Nath Dutt Shastri, trans., The Agni Purāṇam,
 p. 232, 250.

^๒Manmatha Nath Dutt Shastri, trans., The Vishṇupurāṇam,
 (Varanasi : The Chowkhamba Sanskrit Series office, 1972), p.269.

H.H. Wilson, trans., The Vishnu Purāṇa, I : 119;
 IV : 16.

Manmatha Nath Dutt Shastri, trans., Agni Purāṇam,
 p. 189.

^๓H.H. Wilson, trans., The Vishnu Purāṇa, I : 141; V:18.

^๔Manmatha Nath Dutt, trans., Markandeya Purāṇa,
 (Calcutta : H.C. Dass, Elysium Press, 1897), p. 133.

นอกจากนี้พระวรุณทรงรักษาความเป็นเทพผู้มีพระทัยที่มีเมตตาจิต ช่วยบำบัดทุกข์ของผู้ที่ตกระกำลำบากยากเข็ญ แม้พระองค์จะบันดาลสิ่งที่ยุชขอไม่ได้ เพราะพระองค์หม่อมค่านาจนหน้าที่ที่จะกระทำได้ แต่จะหาวิธีอื่นที่จะช่วยเหลือเท่าที่พระองค์มีอำนาจ ดังเช่นฤๅษีเคาตมะ^๑ มาขอให้พระองค์ประทานฝน เพราะประสบกับภาวะแห้งแล้ง พระองค์มีอาจจะกระทำได้ แต่พระองค์สามารถประทานน้ำ เพราะเป็นเจ้าของน้ำ ทำให้แก้ไขสถานการณ์เป็นที่ไถ่คุ้มเค็ม

พระวรุณยังเป็นเทพองค์หนึ่งในคณะเทพอาหิตยะ ๑๒ องค์ มีหน้าที่เป็นจักรราศีประจำทุกเดือนจนครบ ๑ ปี แต่มีได้เป็นเทพหัวหน้าเหมือนเมื่อครั้งสมัยพระเวท สมัยปุราณะพระวิษณุเป็นเทพหัวหน้า^๒คณะเทพอาหิตยะแทน แสดงให้เห็นว่าความยิ่งใหญ่ของพระวรุณเสื่อมถอยลง

สมัยปุราณะนี้พระวรุณเสื่อมจากเทวานุภาพและฤชานุภาพไปมาก ไม่เพียงแต่ระดับเทพเจาเท่านั้น แม้แต่อสูรพระองค์ก็ยังพ่ายแพ้ ดังเช่น นรกาสูรผู้ทรราช^๓ ได้ชิงฉัตรของพระองค์ไป และครุฑไถ่ลักลับคืนมาให้ นอกจากอสูรแล้วครุฑ^๔ ซึ่งเป็นพญานกพาหนะของพระวิษณุก็สามารถเอาชนะพระวรุณได้ ด้วยการใช้จงอยปากจิกฉีกบ่วงอาวุธประจำองค์ของพระวรุณออกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย ราวกับเป็นงูเล็ก ๆ ตัวหนึ่ง

^๑The Siva Purāna, trans., A Board of Scholars, ed.

Prof. J.L. Shastri, (Delhi : Motilal Banarsidass, 1974),

III : 1348.

^๒H.H. Wilson, trans., The Vishnu Purāna, I : 85.

^๓Ibid., V : 88.

^๔Ibid., p. 100.

กำเนิดของพระวรุณสมัยปุราณะ

คัมภีร์ปุราณะฉบับต่าง ๆ อาทิ วิษณุปุราณะ^๑ ภาควัตปุราณะ^๒ อัคนี-
ปุราณะ^๓ ศิวปุราณะ^๔ ลิงคปุราณะ^๕ ครุฑปุราณะ^๖ กล่าวถึงกำเนิดของพระวรุณ
ตรงกัน คือเป็นโอรสของพระกัศยปและพระอหิติ

ส่วนสกันทปุราณะ บทที่ ๑๒^๗ กล่าวแตกต่างจากคัมภีร์ปุราณะฉบับอื่น ๆ
ว่าพระวรุณเป็นโอรสของฤๅษีกรรหม (กรรหม) และมีพระนามว่าพระศุจิษมัท (ศุจิษมัท)

^๑ H.H. Wilson, trans., The Vishnu Purāna, I : 27.

^๒ Ganesh Vasudeo Tagare, trans., The Bhāgavata Purāna,
ed. (Delhi : Motilal Banarsidass, 1976), II : 812.

^๓ Manmatha Nath Dutt Shastri, trans., The Agni Purānam,
p. 86.

^๔ The Siva Purāna, trans., A Board of Scholars, ed.
Prof. J.L. Shastri (Delhi : Motilal Banarsidass, 1974),
IV : 1583.

^๕ The Linga-Purāna, trans., A Board of Scholars,
(Delhi : Motilal Banarsidass, 1973), V : 243.

^๖ Manmatha Nath Dutt Shastri, trans., The Garuda Purānam,
(Varanasi : The Chowkhamba Sanskrit Series office, 1968),
p. 19.

^๗ เจริญธรรมใน J. Muir, Original Sanskrit Texts, V : 74.

^๘ อ้างถึง Aufrecht, Cat. p. 69 a.

ปกครองอาณาจักรแห่งทะเลทรายการบวงสรวงพระศิวะ

ในวิษณุปุราณะตอนหนึ่ง* กล่าวถึงกำเนิดของพระวรุณร่วมกับคณะเทพ

*Vishnu Purāṇa I. 15.90 ff.

Pūrva-manvantare sreṣṭhā dvādaśāsan surottamāḥ /
 tuṣṭitā nāma te'nyonyam ūcur vāivasvate'ntare /
 upasthite'tiyasāsaś cākṣuṣasyāntare manoh /
 samavāyīkṛtāḥ sarve samāgama paraspāram /
 Āgacchata drutaṃ devāḥ āditim sampraviśya vāi /
 Manvantare prasūyāmas taṃ naḥ sreyo bhaved iti /
 evaṃ uktvā tu te sarve cākṣuṣasyāntare manoh /
 māricāt kaśyapāj jātās te'dityā dakṣa-kanyayā /
 tatra viṣṇuśca sakraśca jajñāte punar eva hi /
 ariyamā cāiva dhātāca tvaṣṭā pūṣā tathāiva ca /
 vivasvān savitā cāiva mitro varuṇa eva ca /
 aṃśo bhagaś cātitejā ādityā dvādaśa smṛtāḥ /
 cākṣuṣasyāntare pūrvam āsan ye tuṣṭitāḥ smṛtāḥ /
 vāivasvate'ntare te vāi ādityā dvādaśa smṛtāḥ /

อาทิตยะ มีข้อความบรรยายละเอียดว่า ใน มัณวันตระ^๑ ก่อน มีเทพเจ้าที่มีชื่อเสียง
ระบือลือเลื่อง ๑๒ องค์ มีนามว่า คณะเทพศุษิตะ (Tusita)^๒ ได้ประชุมปรึกษา
กันมาจากนุชะมัณวันตระว่า เมื่อไววัสวัตมัณวันตระมาถึง ขอพวกเราจงพร้อมใจกัน
เข้าไปสู่พระกรรมของพระอิทธี เพื่อที่จะบังเกิดในมัณวันตระต่อไป อันจะนำความ
มาสุกมาสุ่งพวกเรา ครั้นกล่าวเช่นนี้ในจากนุชะมัณวันตระแล้ว เทพทั้งหมดเหล่านี้

^๑ในกัลป์หนึ่ง พระมณูมีกำหนดจะมายังเกิดในโลก ๑๔ องค์ เป็นใหญ่อยู่ใน
โลก องค์ละ ๑ มานวันคร ซึ่งเทียบเป็นมนุษย์ถึง ๔,๓๒๐,๐๐๐ ปี

นามพระมณู ๑๔ องค์ มีตามลำดับดังต่อไปนี้คือ

๑. สรายมภูว	๒. สวาโรจีย	๓. โอคตมี	๔. ตามะสา
๕. ไววตะ	๖. จากนุชะ	๗. ไววัสวัต	๘. สวารรณ
๙. ทักชะสวารรณ	๑๐. พรหมสวารรณ	หรือสัศตยพรต	
๑๑. ชรรรมสวารรณ	๑๒. มุทธะสวารรณะ	๑๓. เราชยะ	๑๔. เกาตยะ
- (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ลิลิตนารายณ์สิบปาง, หน้า ๓๔๔).

^๒คณะเทพศุษิตะ เป็นเทพในจากนุชะมัณวันตระ แต่ในเล่มที่ ๓ บทที่ ๑ ว่า
เป็นเทพเจ้าในมัณวันตระที่ ๒ คือ สวาโรจียะ ในวายุปุราณะ มีเทพนิยายละเอียด
มากขึ้นกว่าคัมภีร์ปุราณะฉบับอื่น คือ ในขณะนั้นกัลป์ พระพรหมได้สร้างเทพเจ้า ๑๒ องค์
พระนามว่า ชย เทพเหล่านี้ได้ละเลยต่อคำสั่งของพระองค์ จึงทรงสาปให้เทพเหล่านั้น
เกิดทุกมัณวันตระ จนกระทั่งถึงมัณวันตระที่ ๗ คือ อาทิตยะ (เชิงอรรถใน H.H.

Wilson, trans., The Viṣṇu Purāṇa, II : 26.

ได้กำเนิดจากพระกัศยปโอรสของพระมรฺิจิ และพระอหิติธิตาของพระทักษะ พระวิษณุ และพระศักระ (พระอินทร์) ได้ถือกำเนิดอีกครั้งหนึ่งพร้อมกับพระอรรยมัน พระชชาติฤ พระศวัษฏฤ พระปุษัน พระวิวิสวัต พระสวิตฤ พระมิตระ พระวรุณ พระอังสะ และพระภคะผู้ทรงพลัง เทพเหล่านี้คือ คณะเทพอาทิตย์ะ ๑๒ องค์ ซึ่งในจากมุขะมันวันตระ ก่อน มีพระนามว่าคณะเทพคุษิตะ และเป็นคณะเทพอาทิตย์ะ ๑๒ องค์ ในไววิสวัตมันวันตระ

สรุปได้ว่า ในสมัยปุราณะ คัมภีร์ฉบับต่าง ๆ ส่วนใหญ่บ่งถึงพระมิดาและพระมารดาของพระวรุณอย่างชัดเจนว่า พระองค์เป็นโอรสของพระกัศยปและพระอหิติ มีสกันทปุราณะเพียงคัมภีร์เดียวเท่านั้น ที่กล่าวต่างไปจากคัมภีร์อื่นว่าเป็นโอรสของฤษีกรรทม (กรทม)

พระวรุณและครอบครัว

๑. พระภราดาของพระวรุณ สมัยปุราณะ คณะเทพอาทิตย์ะอันเป็นพระภราดาพระวรุณนั้น มีจำนวนที่แน่นอนกว่าสมัยพระเวท กล่าวคือ คัมภีร์ปุราณะทุกคัมภีร์ระบุตรงกันว่ามี ๑๒ องค์ เท่ากับในสมัยกาพย์ ส่วนรายนามนั้นกล่าวตรงกันทุกคัมภีร์มีดังนี้

พระวรุณ พระมิตระ พระชชาติฤ พระวิวิสวัต พระวิษณุ พระปุษัน พระอินทร์ พระอรรยมัน พระอังสะ พระภคะ พระสวิตฤ และพระศวัษฏฤ

เทพอาทิตย์ะที่เพิ่มในสมัยนี้ก็คือ พระวิษณุ พระปุษัน พระศวัษฏฤ และพระสวิตฤ วิษณุปุราณะ^๑ บทที่ ๒๒ กล่าวว่า พระวิษณุเป็นเทพหัวหน้าของคณะเทพ

^๑ H.H. Wilson, trans., The Vishnu Purāna, II : 85.

Vishnu was the chief of the Ādityas.

อาทิตยะ หาไชพระวรุณซึ่งเคยดำรงตำแหน่งนี้ในสมัยพระเวทไม่ แสกงให้เห็นถึงความมีอำนาจความยิ่งใหญ่ของพระวิษณุที่เหนือกว่าพระวรุณ

ภาควัตปุราณะ บทที่ ๖^๑ กล่าวว่า คณะเทพอาทิตยะเหล่านี้เป็นเทพจักรราศีระบบสุริยะในแต่ละเดือนของปี

๒. พระชายาของพระวรุณ ในสมัยปุราณะพระชายาของพระวรุณมีกล่าวถึงน้อยมาก อาที วิษณุปุราณะ^๒ ยังคงกล่าวว่า เมื่อพระวรุณเห็นนางอัปสรสุรวาศีก์หลังกาโมทก จนให้กำเนิดอุษิวสิษฐ์

วรุณเฝ้าผู้เป็นเจ้าแห่งสุรา เกิดขึ้นมาจากเกษียรสมุทร เมื่อเทวดาและอสูรช่วยกันกวนน้ำอมฤต นางเป็นหญิงสาวที่งดงามหาที่เปรียบมิได้ และมีนามอื่นอีก คือ มทา (ความเมา) และสุรา นาสรรเสริญพระวรุณโดยแท้ แม้พระองค์จะมีชายาเป็นเทวีแห่งสุรา แต่พระองค์ก็มีได้กุ่มสุรามามากมายถึง เช่นพระอินทร์ และในสมัยกาพย์^๓ กล่าวว่า นางเป็นธิดาของพระวรุณ

^๑ Ganesh Vasudeo Tagare, trans., The Bhāgavata Purāna, part II. p. 812.

^๒ Vishnu Purāna. IV. 5.6.

urvasī-darśanād udbhūta-vīryya-prapātayoh sakāśād
vasiṣṭho deham aparaṃ lehhe

^๓ Manmatha Nath Dutt, trans., The Harivamsha, p. 415.

วิษณุปุราณะตอนหนึ่ง^๑ ไท่กล่าวถึงพระวรุณรับสั่งให้เทวีวารุณีไปสร้าง
 ความยินดีปรีเปรมแก่พญานาคเสษะ ผู้วตารเป็นพลราม ดังคำบรรยายว่า
 เมื่อเสษะ^๒ ผู้เรื่องอำนาจ ผู้คำจุนโลก ปรารธนาจะท่องเที่ยวไปในกลางป่า จึง

^๑H.H. Wilson, trans., The Vishnu Purāṇa, V : 65.

Whilst the mighty Śeṣha, the upholder of the globe, was thus engaged in wandering amidst the forests, with the herdsmen, in the disguise of a mortal...Varuṇa, in order to provide for his recreation, said to (his wife) vārunī (the goddess of wine) : "Thou, Madirā, art ever acceptable to the powerful Ananta. Go, therefore, auspicious and kind goddess, and promote his enjoyments." Obeying these commands, Vārunī went and established herself in the hollow of a Kadamba-tree, in the woods of Vrindāvana. Baladeva, roaming about, (came there, and) smelling the pleasant fragrance of liquor, resumed his ancient passion for strong drink. The holder of ploughshare, observing the vinous drops distilling from the Kadamba-tree, was much delighted, (and gathered) and quaffed them along with the herdmen and the Gopīs; whilst those who were skilful with voice and lute celebrate him in their songs. Being inebriated (with the wine)...

^๒พญานาคผู้จุนโลกมาเป็นพลราม.

จำแลงแปลงร่างเป็นมนุษย์เดินทางไปกับคนเลี้ยงสัตว์ ขณะนั้นพระวรุณปรารถนา จะหาความรื่นเริงบันเทิงใจ จึงตรัสแก่วารุณีเทวีแห่งสุรอาณานิคมว่า "โอ มหิรา นางเทวีผู้รุ่งโรจน์และใจดีมีเมตตา ขอเจ้าจงไปทำให้นันทะ (ไม่มีที่สิ้นสุด) จอมพลัง ได้บังเกิดความหฤหรรษ์ เป็นที่ชื่นชอบด้วยเถิด" ครั้นรับบัญชาแล้ว เทวีวารุณีได้ไป ยังป่าวรินทวาน (วรินทวาน) และเจาะโพรงที่ต้นกัทิมพะ (กัทิมพะ) เมื่อพระพลเทพ รอนแรมมาถึงก็ไถ่กลืนสุราหอมระเหยอบอวลใจ ทำให้หวนระลึกถึงความหลัง กระหายใคร่ที่จะดื่มยิ่งนัก น้ำสุราไถ่ไหลรินออกมาจากต้นกัทิมพะ ขณะที่ดื่มกันั้น ก็มีเสียงเพลงขับไพเราะ เกล่าเสียงดนตรี ในที่สุดพระพลเทพก็เมเมาเพราะน้ำสุรา

สมัยปุราณะ พระวรุณเป็นเทพเจ้าแห่งน้ำและมหาสมุทรอย่างเต็มที่ แต่ก็ ไม่มีข้อความใดกล่าวว่พระองค์มีชายาเป็นน้ำ ดังเช่นในสมัยพระเวทและสมัยกาศย จะมิก้แต่เพียงเทวีวารุณี ผู้กำเนิดมาจากการกวนเกษียรสมุทร และเป็นเทวีแห่งสุรา เท่านั้น

ในคัมภีร์วิษณุปุราณะ มีข้อความตอนหนึ่งกล่าวว่ พระลักษมีผู้เรืองนาม คือ พระนางเคารี (เหล็องและกระจ่าง, สีทอง) และพระเกศ^๒ คือเทพเจ้าแห่ง มหาสมุทร (พระวรุณ) ถ้าพิจารณาจากข้อความนี้ก็แสดงว่ พระนางเคารีเป็นชายา ของพระวรุณ ดังเช่นพระนางลักษมีเป็นชายาของพระเกศ

๓. โอรส - ชิดาของพระวรุณ

ฤษีวสิษฐ์โอรสของพระวรุณได้ถือกำเนิดในสมัยพระเวท และมีกล่าวไว้ ในสมัยกาศยเช่นกัน ตกมาถึงสมัยปุราณะก็ยังมีกล่าวถึงกำเนิดซ้ำอีก แต่มีมูลเหตุแห่ง

^๑ H.H. Wilson, trans., The Vishnu Purāna, I : 119.

^๒ อีกพระนามหนึ่งของพระวิษณุ.

การกำเนิดละเอียดกว่าสมัยพระเวท ดังคำบรรยายในวิษณุปุราณะ^๑ ว่า พระเจ้านิมิตรทรงขอร้องให้ฤษีวสิษฐ์ดำเนินการในพิธีบูชาฤษี ซึ่งใช้เวลารวมทั้งหนึ่งพันปี ฤษีวสิษฐ์ได้พูดว่ามีหน้าที่ปฏิบัติต่อพระอินทร์อยู่ก่อนแล้วในช่วงเวลาหกร้อยปีแรก แต่ขอสัญญาว่าจะทำหน้าที่ในพิธีบูชาฤษีได้ในช่วงเวลาหลัง กษัตริย์นิมิตราจะมีโลกวิสุทธานะไร ฤษีวสิษฐ์ก็เลยถือเป็นที่เท่ากับยินยอม และได้กลับไปรับใช้พระอินทร์ ต่อมาพระเจ้านิมิตรทรงให้ฤษีเลาคุมะทำหน้าที่บูชาฤษีแทน ฤษีวสิษฐ์ก็บันทึกกาลโศกสาปให้กษัตริย์สุณูราช พระเจ้านิมิตรตอบคำสาปเช่นนั้นบ้าง และผลก็คือพลังกำลังของฤษีวสิษฐ์กลายเป็นพลังกำลังของพระวรุณและพระมิตรระ อย่างไรก็ตาม ฤษีวสิษฐ์ก็ไคร้รังคินมาจากพระวรุณและพระมิตรระ เมื่อทั้งสองพระองค์เห็นนางอัปสรอุรวากีก็หลังกาโมทกออกมา

ศิวปุราณะ บทที่ ๔^๒ กล่าวถึงกำเนิดของฤษีวสิษฐ์ต่างออกไป กล่าวคือ

^๑Vishnu Purāna IV. 5.6.

tac-cchāpac ca mitrā-varunayos tejasi vasiṣṭha-tejah
praviṣṭam /

urvasī-darśanād udbhūta-viryya-prapātayoḥ sakāśād
vasiṣṭo deham aparam lebhe /

^๒The Siva Purāna, trans., A Board of Scholars. III:1470.

(23) Formerly the two god Mitra and Varuṇa, while performing a severe penance, were fascinated and deluded by Siva's Māyā

(24) On seeing the youthful maiden Urvasi, both of them had the emission of their semen: Mitra deposited his semen in a pot and Varuna in water.

(25) Vasiṣṭha was born out of the pot and is called Mitra's son. Agastya born of Varuṇa has the lustre of the submarine fire.

ขณะที่พระวรุณและพระมีตระ กำลังบำเพ็ญตบะอย่างแรงกล้า นั้น ได้ถูกมายาของพระศิวะ
 ยิงให้บังเกิดความละเมอดุ่มหลง เมื่อเห็นนางอัปสรอุรวตี หญิงสาววัยกำกัก พระวรุณ
 ก็หลงกาโมตกลงในน้ำ และพระมีตระลงในหม้อ ฤษีวสิษฐ์เกิดจากหม้อและได้รับการ
 กล่าวขานว่าเป็นโอรสของพระมีตระ ส่วนฤษีอคัสตยะเกิดจากพระวรุณมีความรุ่งโรจน์
 อจุไฟไค่น้ำ

มารกัณเฑยะปุราณะกล่าวถึงฤษีวสิษฐ์ว่าเป็นปุโรหิตประจำราชสำนักของ
 พระเจ้าหริศจันทร์ และโกรธมากเมื่อเห็นฤษีวสิษฐ์ปฏิบัติไม่ค้ำต่อพระเจ้าหริศจันทร์
 จึงสาปให้ฤษีวสิษฐ์วามิตรกลายเป็นนกกระสา ฤษีวสิษฐ์วามิตรได้สาปฤษีวสิษฐ์เป็นนก
 บ้าง และแล้วนกทั้งสองตัวก็ต่อสู้กันเป็นการใหญ่ จนเป็นเหตุให้ระบบสุริยจักรวาล
 ภายทิศทางโคจรและสัตว์อื่นล้มตายไป พระพรหมทรงบุตรรอยบาทหมางของฤษีทั้งสอง
 และบังคับให้คืนร่างเป็นค่างเคิม และให้ปรองคองกัน ฤษีทั้งสองมักมีเรื่องหมางใจกัน
 อยู่เนื่อง ๆ แต่ในที่สุดทั้งสองก็สามารถปรับความเข้าใจกันได้

ฤษีอคัสตยะ ในสมัยปุราณะกล่าวว่า เป็นโอรสของพระวรุณเช่นกัน และมี
 กำเนิดร่วมกับฤษีวสิษฐ์

ปุษกร^๑ เป็นโอรสอีกองค์หนึ่งของพระวรุณ อันมีกล่าวไว้ในสมัยกาพย์
 และสมัยปุราณะก็ยังคงกล่าวซ้ำเช่นกัน พระปุษกรมีชายาเป็นนางอัปสรโสภายีนก
 ชื่อปรัมโลจาและมีธิดากับนางชื่อ ปุษกรินี ซึ่งนางได้ให้กำเนิดพระมนูจากปุษะ^๒

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑Manmatha Nath Dutt, Merkandeya Purāna, p. 391.

^๒H.H. Wilson, trans., The Vishnu Purāna, I : 177.

ส่วนธิดาของพระวรุณนั้น ครุฑปุราณะ^๑ บทที่ ๖ ได้กล่าวว่า อสิกนิ ((อสิกนิ)) เป็นธิดาของพระวรุณ นางได้ให้กำเนิดโอรสหนึ่งพันองค์ และธิดาที่มีความงามอย่างยิ่งยวดอีกหกสิบองค์กับพระทักษะพระผู้สร้าง

ที่ประทับของพระวรุณสมัยปุราณะ

พระวรุณยังเป็นเทพแห่งน้ำและมหาสมุทร คัมภีร์ปุราณะกล่าวถึงที่ประทับที่พระองค์โปรดปรานมากที่สุด เรียกว่าปุษปกีรี ซึ่งเป็นภูเขาที่เต็มไปด้วยดอกไม้^๒

คัมภีร์ปุราณะฉบับต่าง ๆ กล่าวถึงที่ประทับของพระองค์ ในฐานะผู้พิทักษ์รักษาที่เรียกว่าโลกบาลนั้น จะอยู่บนท้องฟ้าทางทิศตะวันตก สำหรับสถานที่ตั้งและชื่อนครยังสับสนกันบ้าง อาทิ คัมภีร์วิษณุปุราณะ^๓ กล่าวว่า เขาพระสุเมรุ^๔ แบ่งออกเป็น ๓ ยอด อันเป็นที่ตั้งของนคร ๓ แห่ง ของพระวิษณุ พระพรหมและพระศิวะ ได้แก่

^๑ Manmatha Nath Dutt Shastri, trans., The Garuḍa Purāṇam, p. 17 - 18.

...He (Dakṣa) then espouse Asikni, the daughter of the Patrirch Varuṇa. He begat on the daughter of Varuṇa a thousand son...Dakṣa begat on Asikni sixty beautiful daughters.

^๒ John Dowson, A Classical Dictionary of Hindu Mythology and Religion, Geography, History and Literature, p. 339.

^๓ เชิงอรรถใน H.H. Wilson, trans., The Vishnu Purāṇa, II : 112.

^๔ มีความสูง ๘๘,๐๐๐ โยชน์.

ไวภูณทะ พรหมปุระ และโกลาส และไคฏเขานี้ยังเป็นที่ตั้งของเมืองทั้งแปด เป็นเมืองศักดิ์สิทธิ์คือ ศตมธะ อิวลนะ เอวตกะ รากษส อัมพูปะ อนิละ ศคิน อีตะ ของผู้รักษาทิศทั้งแปด กล่าวคือ พระอินทร์ เป็นผู้อภิบาลทิศตะวันออก พระอัคนี ทิศตะวันออกเฉียงใต้ พระยมทีศีไต้ พระนิรฤติ (พระสุรย) ทิศตะวันตกเฉียงใต้ พระวรุณทิศตะวันตก พระวาญุทิศตะวันตกเฉียงเหนือ พระกุเวรทิศเหนือ และพระคิเวทิศตะวันออกเฉียงเหนือ

คัมภีร์วิษณุปุราณะอีกตอนหนึ่ง^๑ กล่าวถึงโลกบาลบางองค์ต่างจากที่กล่าวมาแล้ว คือ พระวิวิสวัต และพระโสมะ แทนพระนิรฤติ และพระคิเว

วิษณุปุราณะอีกข้อความหนึ่ง^๒ กล่าวว่า เมืองมุขยา^๓ ของพระวรุณ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของภูเขามานโสคตร (มานโสคตร)^๔

คัมภีร์ปุราณะอีก ๒ คัมภีร์ คือ ลิงคปุราณะ^๕ และวาญุปุราณะ^๖ กล่าวถึงชื่อ นครของพระวรุณคือสุขา

^๑เชิงอรรถใน H.H. Wilson, trans., The Vishnu Purāṇa, II : 118.

^๒Ibid., pp. 239 - 240.

^๓มุขยา บางทีเรียกว่าสุขา.

^๔มีความสูง ๕๐,๐๐๐ โยชน์.

^๕เชิงอรรถใน H.H. Wilson, trans., The Vishnu Purāṇa, II:240 อ้างถึงลิงคปุราณะ, LIV.

^๖เชิงอรรถ Ibid., อ้างถึงวาญุปุราณะ *sukhā nāmā purī ramyā Varunasyātha dhimatah*

ส่วนภาคคีตปุราณะ^๑ กล่าวว่าเมืองของพระวรุณชื่อ นิโมโลจนิ (นิโมโลจนิ)
(เมืองพระอาทิตย์ตก)

และอัคนิปุราณะ^๒ กล่าวถึงเทวสถานของพระวรุณและเทวีวารุณี ตั้งอยู่
ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้

คัมภีร์คีตปุราณะ^๓ บทที่ ๔ กล่าวว่า พระวรุณเจ้าแห่งแม่น้ำทั้งมวล พร้อมควย
แม่น้ำทั้งหลาย แม่น้ำคงคา ฯลฯ ประทับอยู่ทางกำแพงด้านตะวันตก คอยเฝ้าปรนนิบัติ
พระมหาพล

จึงสรุปได้ว่า ที่ประทับของพระวรุณในฐานะโลกบาลอยู่ทางทิศตะวันตกอย่าง
แน่นอน ส่วนชื่อนครนั้นเป็นที่รู้จักกันดีคือ สุขา นครแห่งความสุข

^๑เชิงอรรถ Ibid., อ้างถึง The Bhāgavata-Purāṇa,
V. XXI. 7.

^๒Manmatha Nath Dutt Shastri, trans., The Agni
Purāṇam, p. 148.

^๓The Śiva-Purāṇa, trans., A Board of Scholars, III : 1286.

Varuna, the lord of all rivers, along with the rivers
Gaṅgā etc. resort to the western gate and serve Mahābala.